

**ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ ΚΑΙ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ ΓΕΩΠΟΝΩΝ
ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΡΤΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΕΥΛΟΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΚΑΛΛΙΑΝΙΩΤΗ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΑΡΤΑ 2014

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.....	1
---------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας

1. Εισαγωγή.....	2
2. Ιστορική εξέλιξη του Τραπεζικού μας συστήματος.....	2
3. Ίδρυση ΑΤΕ.....	3
4. Πολιτικοοικονομικές εξελίξεις διαμόρφωσης της ΑΤΕ.....	5
5. Η ΑΤΕ την δεκαετία του 1980.....	7
6. Συνεταιρισμοί.....	12
7. Το Κοινοτικό καθεστώς για τις Τράπεζες.....	18
8. Η ΑΤΕ την περίοδο 1991-2007.....	22
8.1 Εξυγίανση του χαρτοφυλακίου της ΑΤΕ.....	22
8.2 Εξέλιξη της ΑΤΕ.....	24
9. Αγροτική πίστη.....	27
9.1 Πολιτική των επιτοκίων της ΑΤΕ.....	27
9.2 Διαπιστώσεις.....	30
10. Εξαγορά της ΑΤΕ από την Τράπεζα Πειραιώς.....	33
11. Αξιολόγηση της ΑΤΕ.....	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η Προϊστορία της γεωργίας

1. Εισαγωγή.....	46
2. Έδαφος του Ελληνικού Κράτους.....	46
3. Ιδιοκτησιακό καθεστώς αγροτικής γης.....	47
4. Αγροτική –Εθνική οικονομία.....	48
5. Αγροτική Πολιτική.....	48
6. Αγροτικό ζήτημα: «Εθνικές γαίες» και τσιφλίκια.....	50
7. Αξιολόγηση αγροτικής πολιτικής.....	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η γεωργία την περίοδο 1901-1949

1. Εισαγωγή.....	55
2. Η αγροτική πολιτική από τις αρχές του 20 ^{ου} αιώνα.....	55
3. Γεωργικοί Συνεταιρισμοί.....	57
4. Αγροτική ανάπτυξη.....	58
5. Αξιολόγηση αγροτικής πολιτικής.....	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η γεωργία την περίοδο 1950-2012

1. Εισαγωγή.....	61
2. Αγροτική Πολιτική- ΚΑΠ.....	62
3. Το δημογραφικό πρόβλημα της Χώρας.....	70
4. Μακροοικονομικές διαπιστώσεις.....	71
4.1 Η γεωργία την προενταξιακή περίοδο (1950-1980).....	71
4.2 Η γεωργία την μεταενταξιακή περίοδο (1981-1994).....	73
4.3 Η γεωργία στην Ελλάδα και στις Χώρες – Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1980-1993).....	74
5. Η γεωργία την περίοδο 1995- 2012.....	75
6. Αξιολόγηση της αγροτικής πολιτικής.....	77
6.1 Συγκεντρώσεις.....	77
6.2 Διαπιστώσεις.....	83
7. Συμπέρασμα.....	97
Βιογραφία –Πηγές.....	100

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ

ΑΤΕ	Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας
ΕΤΕ	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΚΑΠ	Κοινή Αγροτική Πολιτική
ΑΕΓΑ	Ανώνυμη Εταιρία Γενικών Ασφαλίσεων «Αγροτική Ασφαλιστική»
ΔΠΧΠ	Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης
ΕΜΣ	Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Στήριξης
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΠΟΕ	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
ΠΑΣΕΓΕΣ	Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών
ΧΓΕ	Χρησιμοποιούμενη Γεωργική Έκταση
ΕΠΑΘ	Επιτροπή Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδας
ΤΧΣ	Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας
ΕΛΑ	Emergency Liquidity Assistance
ΤΕΚΕ	Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων
ΕΜΕ	Επιτροπή Μέτρων Εξυγίανσης της Τράπεζας της Ελλάδας
ΧΑΑ	Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών
ΤΑΠΠΕΔ	Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου
CAFT	Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου του ΠΟΕ
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Στους γονείς μου,
τον θείο μου
και τα φιλαράκια μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών μου στο Τμήμα Φυτικής Παραγωγής της Σχολής Τεχνολογίας Γεωπονίας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Ηπείρου και σκοπό έχει την διερεύνηση του ρόλου της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδας στην γεωργία, η οποία μαζί με την κτηνοτροφία, αποτελούν τους βασικούς κλάδους για την αγροτική ανάπτυξη της Χώρας μας και αναπτύσσεται σε τέσσερα κεφάλαια.

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην ιστορία της ΑΤΕ από την ίδρυσή της (1929) μέχρι την εξαγορά της από την Τράπεζα Πειραιώς (2012) και την αγροτική πίστη-χρηματοδότηση της αγροτικής οικονομίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στην «προϊστορία» της γεωργίας από την ίδρυση του νεώτερου Ελληνικού Κράτους (1828), μετά την Επανάσταση του 1821, μέχρι το 1900, την αγροτική πολιτική, την ανάπτυξή της γεωργίας την περίοδο αυτή και τις Αγροτικές Μεταρρυθμίσεις (1871 και 1917).

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στην αγροτική πολιτική και την ανάπτυξη της γεωργίας από το 1901 μέχρι τον τερματισμό του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1940 - 1944) και του Εμφυλίου Πολέμου (1945 - 1949).

Τέλος το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στην αγροτική πολιτική (1950 - 1980) και στην Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) μετά την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1981 μέχρι το 2012 και την ανάπτυξη της γεωργίας την περίοδο αυτή (1950 - 2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

1.- Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μία προσπάθεια διερεύνησης της θέσης και της λειτουργίας της ΑΤΕ στα πλαίσια του εξειδικευμένου ρόλου της ως ειδικού φορέα άσκησης της αγροτικής πίστης.

2.- Ιστορική εξέλιξη του τραπεζικού μας συστήματος

Μέχρι το 1841, έτος που ιδρύθηκε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας, δεν είχε εμφανισθεί καμία προσπάθεια για τραπεζική δραστηριότητα στην ελληνική οικονομία.

Η ΕΤΕ λειτούργησε ως Τράπεζα μικτής μορφής, εκτός δηλαδή από την αρμοδιότητα εκδοτικής τράπεζας, είχε τις αρμοδιότητες κτηματικής και αγροτικής τράπεζας και με την πάροδο του χρόνου διεύρυνε τις εργασίες της για να φθάσει το 1900 να διενεργεί όλες τις τραπεζικές συναλλαγές.

Γενικά στον τραπεζικό χώρο κυριαρχούσε η ΕΤΕ, ενώ οι υπόλοιπες τραπεζικές μονάδες, περίπου 20, ήταν περιορισμένης τοπικής σημασίας και προσωποπαγείς, αφού οι περισσότερες δεν επέζησαν, όταν πέθαναν οι ιδρυτές τους.

Μοναδική εξαίρεση θα μπορούσε να αναφερθεί η Τράπεζα Αθηνών, που ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1892 και ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα ως εμπορική τράπεζα μέχρι την συγχώνευσή της με την Εθνική το 1953.

Στην αρχή του 20^{ου} αιώνα το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα επεκτάθηκε και βελτιώθηκε με την ίδρυση της Εμπορικής Τράπεζας (1907) και την ίδρυση της Τράπεζας Ανατολής, που συγχωνεύτηκε το

1932 με την ΕΤΕ, καθώς και με την ίδρυση της Τράπεζας Πειραιώς (1916). Το έτος 1927 αποχωρίστηκε από την ΕΤΕ ο κλάδος της κτηματικής πίστης και ιδρύθηκε ως ειδική τράπεζα κτηματικής πίστης η Εθνική Κτηματική Τράπεζα της Ελλάδας, το έτος 1928 αποχωρίστηκε ο εκδοτικός κλάδος της ΕΤΕ και ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδας, η οποία λειτούργησε στο εξής αποκλειστικά ως εκδοτική τράπεζα και το έτος 1929 αποχωρίστηκε από την ΕΤΕ ο κλάδος της αγροτικής πίστης και ιδρύθηκε η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας ως ειδική τράπεζα αγροτικής πίστης.

3.- Ίδρυση ΑΤΕ

Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας ιδρύθηκε με τον Ν. 4332/1929, περί κυρώσεως της μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος σύμβασης περί συστάσεως και λειτουργίας Αγροτικής Τράπεζας.

Στην νέα Τράπεζα συγχωνεύτηκαν οι γεωργικές Τράπεζες Μακεδονίας, Θράκης, Ηπείρου, νήσων Αιγαίου και το Κοινοφελές Ταμείο Κρήτης, που παράλληλα με την ΕΤΕ ασκούσαν την αγροτική πίστη. Σκοπός της ΑΤΕ ήταν η παροχή πιστώσεων και τεχνικών συμβουλών προς τους αγρότες με ευνοϊκούς όρους. Αγρότες είναι κυρίως οι απασχολούμενοι σε γεωργοκτηνοτροφικές εργασίες.

Σύμφωνα με τον ιδρυτικό της νόμο, η ΑΤΕ αποτελεί αυτόνομο τραπεζικό οργανισμό κοινωφελούς χαρακτήρα. Στην πράξη όμως η αυτονομία της περιορίζεται στο βαθμό που το Διοικητικό Συμβούλιό της διορίζεται από την Κυβέρνηση. Σύμφωνα με το καταστατικό της, όπως διαμορφώθηκε διαχρονικά, η ΑΤΕ δεν περιορίζεται μόνο σε καθαρά τραπεζικές εργασίες.

Πέρα από αυτές άσκησε έλεγχο και εποπτεία στους γεωργικούς συνεταιρισμούς και βοήθησε την οργάνωση και ανάπτυξή τους. Μέχρι το 1984 διαχειριζόταν και διακινούσε τα λιπάσματα και πριν την ίδρυση της ΑΕΓΑ (Ανώνυμος Εταιρεία Γενικών Ασφαλίσεων «Αγροτική Ασφαλιστική») ασκούσε και πράξεις ασφαλειών σε όλους του κλάδους του αγροτικού τομέα.

Ειδικότερα οι πιστωτικές εργασίες της ΑΤΕ περιλαμβάνουν:

α. Την χορήγηση βραχυπροθέσμων δανείων στους αγρότες για την κάλυψη καλλιεργητικών δαπανών (δάνεια σε χρήμα και σε είδος, δηλαδή λιπάσματα, σπόρους κλπ).

β. Την χορήγηση βραχυπροθέσμων δανείων με ενέχυρο αγροτικά προϊόντα, με σκοπό την στήριξη των αγροτικών τιμών, καθώς και του αγροτικού εισοδήματος.

γ. Την χορήγηση μεσομακροπρόθεσμων δανείων στους αγρότες για την αγορά μηχανικού εξοπλισμού, ζωικού κεφαλαίου, την κατασκευή αγροτικών κατοικιών και αποθηκών, την πραγματοποίηση εγγείων βελτιώσεων κλπ.

δ. Χρηματοδότηση των αγροτικών βιομηχανιών και βιομηχανιών μετοχικού ενδιαφέροντος της ΑΤΕ.

ε. Την χρηματοδότηση των αγροτικών συνεταιρισμών.

Τα χρησιμοποιούμενα από τη ΑΤΕ κεφάλαια σύμφωνα με τον ιδρυτικό της νόμο (άρθρο 3), προέρχονταν:

α. Εκ προικοδοτήσεως από το Δημόσιο και ειδικότερα:

-Κεφάλαια που περιήλθαν στο Δημόσιο σύμφωνα με την από 3.6.1929 σύμβαση μεταξύ ΕΤΕ και Κράτους.

-Κεφάλαια εκ των 3/4 της διαφοράς, η οποία ήθελε προκύψει εκ της διαθέσεως του δανείου των ανεκδότων 26.667 μετοχών της Τράπεζας

της Ελλάδας των προοριζομένων για το κοινό, σύμφωνα με το πρωτόκολλο της Γενεύης.

-Κεφάλαια εκ παραγωγικού δανείου της ΑΤΕ από το Δημόσιο.

-Κεφάλαια των παραπάνω γεωργικών Τραπεζών που συγχωνεύτηκαν με την ΑΤΕ

β. Εκ δανείων και πιστώσεων.

γ. Εκ καταθέσεων εν γένει.

δ. Εκ των ετησίων καθαρών κερδών που άγονταν για σχηματισμό αποθεματικού.

Ειδικότερα η ΑΤΕ ξεκίνησε την δράση της το 1929 με κεφάλαια ύψους 1.950.000.000 δρχ., τα οποία προήλθαν από το Κράτος 950.000.000 δρχ., τα κεφάλαια των παλαιών αγροτικών τοπικών τραπεζών 90.000.000 δρχ., την υπεραξία των μετοχών της Τράπεζας της Ελλάδας 40.000.0000 δρχ., τις γεωργικές εισφορές 20.000.000 δρχ. και πιστώσεις από την ΕΤΕ 850.000.000 δρχ. (Ξυλογιάννης σελ. 87).

4.- Πολιτικοοικονομικές εξελίξεις διαμόρφωσης της ΑΤΕ

Το έργο της ΑΤΕ, στην μακρά πορεία λειτουργία της, ασκήθηκε μέσα σε ένα περιορισμένο και αυστηρά διαμορφωμένο πεδίο δράσης, με βάση το θεσμικό και νομικό πλαίσιο που καθόριζε η Πολιτεία.

Ο περιορισμός δράσης της ΑΤΕ στον αγροτικό τομέα της εξασφάλισε την de facto μονοπώληση της αγροτικής πίστης, παρά την απουσία ρητής νομοθεσίας και διατάξεων που να απέκλειε τις άλλες τράπεζες από την άσκηση της αγροτικής πίστης. Η σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα άσκηση της αγροτικής πίστης από την ΑΤΕ εξασφαλιζόνταν με την χορήγηση δανείων με επιδοτούμενο επιτόκιο, η διαφορά του οποίου καλύπτονταν από την Τράπεζα της Ελλάδας.

Δηλαδή η πιστωτική πολιτική της ΑΤΕ στηρίζονταν στην εξασφάλιση φθηνών δανείων κυρίως από την Τράπεζα της Ελλάδας (χαμηλότοκος δανεισμός, κρατική επιδότηση επιτοκίων καταθέσεων).

Ταυτόχρονα όμως η παραχώρηση του αποκλειστικού προνομίου χορηγήσεως δανείων με επιδοτούμενο επιτόκιο στους αγρότες συνοδεύθηκε από αποκλεισμό της Τράπεζας από την χορήγηση δανείων όχι μόνο στους άλλους τομείς της οικονομίας, αλλά ακόμη και σε γεωργικές βιομηχανίες, που ανήκαν σε ιδιώτες.

Το 1983 έγινε αλλαγή στον έλεγχο της πιστωτικής επέκτασης και στην μέθοδο χρηματοδότησης της ΑΤΕ από την Τράπεζα της Ελλάδας, αφού οι νομισματικές αρχές έπαψαν να ρυθμίζουν την κατανομή των πιστώσεων, πράγμα που έκαναν όλη την μεταπολεμική περίοδο και περιορίζονταν πλέον στο να θέτουν όρια στη συνολική πιστωτική επέκταση και στα ποσά μέχρι τα οποία μπορούσε η ΑΤΕ να χρηματοδοτηθεί από την Τράπεζα της Ελλάδας. Για τον λόγο αυτό με απόφαση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας η ευθύνη για την κατανομή των πιστώσεων κατά κλάδους και κατηγορίες δανείων μεταφέρθηκε στην ΑΤΕ.

Ειδικότερα στην περίπτωση της ΑΤΕ από το 1985 αποφασίσθηκε αυστηρότερος έλεγχος για την άντληση κεφαλαίων από την Τράπεζα της Ελλάδας, η οποία δεν υποχρεούνταν να καλύπτει την τυχόν διαφορά μεταξύ της πιστωτικής επέκτασης που έχει καθορισθεί και των ιδίων χρηματοδοτικών πόρων της ΑΤΕ.

Η Τράπεζα της Ελλάδος θα μπορούσε να καλύπτει την διαφορά μόνο εφόσον και μέχρι του σημείου που οι νομισματικές συνθήκες το επέτρεπαν.

Γενικά μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ (1981), η σύνθεση των διαφόρων ενισχύσεων στον γεωργικό τομέα αρχίζει να αλλάζει, δεδομένου ότι προενταξιακά ορισμένες από τις εθνικές ενισχύσεις θεωρήθηκαν συμβιβαστές με το κοινοτικό καθεστώς, άλλες ασυμβίβαστες, οπότε καταργήθηκαν, ενώ άλλες συμφωνήθηκε να καταργηθούν στην διάρκεια της προενταξιακής περιόδου.

5.- Η ΑΤΕ την δεκαετία του 1980

Την δεκαετία του 1980 η ΑΤΕ επέδειξε πολύ μεγάλο δυναμισμό στον τομέα των καταθέσεων, γεγονός που της έδωσε την δυνατότητα για απρόσκοπτη χρηματοδότηση των προγραμμάτων της.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Τραπεζικές καταθέσεις (τέλος περιόδου, σε εκατ. δρχ.)

	Σύνολο	Εμπορικές τράπεζες	Ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί	ΑΤΕ
1980	887.704	614.223	273.481	83.189
1981	1.213.905	843.327	370.578	127.855
1982	1.597.829	1.107.822	490.007	178.800
1983	1.930.622	1.322.846	607.776	237.200
1984	2.536.116	1.740.574	795.542	333.568

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας, Δρούγκας-Μηλιακός σελ. 114

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Τραπεζικές χορηγήσεις (τέλος περιόδου, σε εκατ. δρχ.)

Έτη	Σύνολο	Εμπορικές τράπεζες	ΑΤΕ
1980	982.223	492.943	198.796
1981	1.277.873	634.279	270.505
1982	1.608.807	775.564	340.072
1983	1.902.020	875.017	432.533
1984	2.328.576	1.067.588	503.971

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδας, Δρούγκας-Μηλιακός σελ. 115

Από τους πίνακες 1 και 2 προκύπτει, ότι την περίοδο 1980-1984 οι καταθέσεις της αυξήθηκαν από 83.189 σε 333.568 εκατ. δρχ. (ποσοστό 401%), ενώ οι καταθέσεις των εμπορικών τραπεζών στο σύνολό τους αυξήθηκαν από 614.223 σε 1.740.574 εκατ. δρχ. (Ποσοστό 283%), οι δε χορηγήσεις της αυξήθηκαν από 198.796 σε 503.971 εκατ. δρχ. (ποσοστό

253%), ενώ οι χορηγήσεις των εμπορικών τραπεζών στο σύνολό τους αυξήθηκαν από 492.943 σε 1.067.588 εκατ. δρχ. (ποσοστό 216%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Αριθμός υποκαταστημάτων ειδικών πιστωτικών οργανισμών & Τραπεζών Επενδύσεων

	1983	1984
Α.Τ.Ε	189	194
Ε.Κ.Τ.Ε.	33	34
Ε.Τ.Ε.Β.Α.	1	1
Ε.Τ.Β.Α.	8	8
ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ	1	2
ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	1	1
Σύνολο	233	240

Πηγή: Δρούγκας-Μηλιακός σελ. 114

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Αριθμός υποκαταστημάτων Ελληνικών εμπορικών τραπεζών

		1983	1984
1.	ΕΤΕ	368	371
2.	Εμπορική	201	202
3.	Ιονική-Λαϊκή	114	114
4.	Πίστεως	69	73
5.	Γενική	62	62
6.	Πειραιώς	11	11
7.	Αττικής	6	9
8.	Επαγγ.Πίστεως	11	11
9.	Κρήτης	26	27
10.	Εργασίας	35	35

11.	Αραβοελληνική	1	1
12.	Κεντρικής Ελλάδας	10	10
13.	Μακεδονίας –Θράκης	19	20
14.	Ελληνογαλλική	1	1
	Σύνολο	934	947

Πηγή: Δρούγκας-Μηλιακός σελ. 113

Από τους πίνακες 3 και 4 προκύπτει, ότι η ΑΤΕ διέθετε το 1984 194 υποκαταστήματα, ενώ οι εμπορικές τράπεζες στο σύνολό τους διέθεταν 947, δηλαδή η ΑΤΕ διέθετε ποσοστό $(194 / 947 =)$ 20,5% του συνόλου των υποκαταστημάτων των εμπορικών τραπεζών.

Επιπροσθέτως η ΑΤΕ διέθετε ένα μεγάλο αριθμό θυρίδων (165 περίπου) και απασχολούσε 6.698 άτομα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Σύνθεση πηγών άντλησης κεφαλαίων από την ΑΤΕ

(σε εκατομ.δραχμές)

Πηγές κεφαλαίων	1981		1982		1983	
	Ποσά	Διάρθρ.	Ποσά	Διάρθρ.	Ποσά	Διάρθρ.
Ίδια κεφάλαια	20.292,5	6,3	25.678,4	6,5	33.592,9	6,9
Καταθέσεις	129.892,4	39,7	179.847,9	45,5	237.213,4	49,0
Τραπ. Ελλάδας	165.841,8	50,6	158.355,2	40,1	169.073,0	34,9
Κεφ.Εξωτερικού	3.081,3	0,9	4.693,3	1,2	6.816,0	1,5
Λοιπά	8.194,0	2,5	26.838,2	6,8	37.301,0	7,7
ΣΥΝΟΛΟ	327.302,7	100,0	395.412	100,0	483.996,3	100,0

Πηγή: ΑΤΕ, Διεύθυνση Τραπεζικών Εργασιών, Δρούγκας-Μηλιακός σελ. 60

Από τον πίνακα 5 προκύπτει, ότι την περίοδο 1981 – 1983 η χρηματοδότηση της ΑΤΕ από την Τράπεζα της Ελλάδας μειώθηκε από 50,6 σε 34,9% του συνόλου των κεφαλαίων της χρηματοδότησής της.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Βασικά στοιχεία ισολογισμών ελληνικών εμπορικών τραπεζών (σε δρχ.)

	1982	1983	1984
ΕΤΕ			
Ενεργητικό	1.018.400.239.424	1.297.622.310.160	1.721.476.808.969
Μετοχικό Κεφάλ.	19.635.943.500	19.635.943.500	19.635.943.500
Ίδια Κεφάλαια	39.163.112.177	40.603.903.694	40.950.366.481
Εμπορική			
Ενεργητικό	286.393.537.285	344.951.625.278	471.086.924.264
Μετοχικό Κεφάλ.	4.203.157.750	4.203.157.750	4.203.157.750
Ίδια Κεφάλαια	13.075.977.600	13.879.634.816	15.538.742.097
Ιονική - Λαϊκή			
Ενεργητικό	137.129.547.775	165.813.955.167	213.493.814.698
Μετοχικό Κεφάλ.	2.301.385.000	2.301.385.000	2.301.385.000
Ίδια Κεφάλαια	6.762.172.577	6.991.922.577	7.565.432.577
Πίστεις			
Ενεργητικό	110.004.875.821	127.009.070.589	176.414.504.046
Μετοχικό Κεφάλ.	2.640.000.000	2.640.000.000	2.640.000.000
Ίδια Κεφάλαια	3.093.385.000	3.052.907.000	3.100.909.000
Γενική			
Ενεργητικό	48.275.096.887	62.140.379.223	74.873.809.706
Μετοχικό Κεφάλ.	1.375.054.590	1.375.054.590	1.375.054.590
Ίδια Κεφάλαια	1.842.352.524	1.829.187.581	1.831.893.871
Πειραιώς			
Ενεργητικό	11.416.204.372	14.265.542.789	15.000.413.508
Μετοχικό Κεφάλ.	195.840.000	261.120.000	261.120.000
Ίδια Κεφάλαια	338.352.300	513.405.169	515.543.566
Αττικής			
Ενεργητικό	5.164.805.960	7.432.048.225	9.900.328.062
Μετοχικό Κεφάλ.	360.426.376	360.426.376	432.511.673
Ίδια Κεφάλαια	431.930.328	433.317.215	502.714.675
Εργασίας			
Ενεργητικό	29.826.128.598	37.049.897.000	52.949.211.063
Μετοχικό Κεφάλ.	1.034.400.000	1.034.400.000	1.034.400.000
Ίδια Κεφάλαια	1.351.737.671	1.385.389.534	1.539.541.287
Κρήτης			
Ενεργητικό	13.259.592.203	15.381.479.570	19.616.070.451
Μετοχικό Κεφάλ.	964.501.500	964.501.500	964.501.500
Ίδια Κεφάλαια	1.293.943.822	1.306.340.753	1.380.768.909
Κεντρικ. Ελλάδος			
Ενεργητικό	9.230.849.712	13.585.758.742	15.203.917.519
Μετοχικό Κεφάλ.	670.000.000	670.000.000	670.000.000
Ίδια Κεφάλαια	736.416.100	770.697.932	770.731.622
Επαγγελματικής Πίστεις			
Ενεργητικό	7.976.348.795	10.477.907.212	15.462.413.433
Μετοχικό Κεφάλ.	339.287.400	339.287.400	565.479.000
Ίδια Κεφάλαια	549.471.450	537.228.174	1.039.876.000
Μακεδονίας -Θράκης			
Ενεργητικό	12.247.897.259	20.533.769.290	39.045.209.207
Μετοχικό Κεφάλ.	2.110.000.000	2.110.500.000	2.110.500.000
Ίδια Κεφάλαια	2.384.644.620	2.401.399.187	2.802.324.613
Αρaboελληνική Τράπεζα			
Ενεργητικό.....	14.049.784.313	20.788.011.583	24.337.563.503
Μετοχικό Κεφάλ.	555.000.000	555.000.000	1.405.312.312
Ίδια Κεφάλαια	915.727.228	1.220.435.247	1.607.526.018
Ελληνογαλλική Τράπεζα Διεθν. Εμπορ. & Ναυτιλίας			
Ενεργητικό	4.716.429.859	7.009.277.197	9.893.980.787
Μετοχικό Κεφάλ.	1.000.000.000	1.000.000.000	1.000.000.000
Ίδια Κεφάλαια	1.253.892.372	1.545.252.208	2.030.768.401

Πηγή: Ισολογισμοί, Δρούγκας –Μηλιακός σελ. 122-123.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Βασικά στοιχεία ισολογισμών Ειδικών Πιστωτικών Οργανισμών (σε δρχ.)

	1982	1983	1984
ΑΤΕ			
Ενεργητικό	406.128.497.987	506.445.831.514	576.195.423.316
Κεφάλαια	20.974.709.591	22.856.140.198	25.932.740.413
Ε.Κ.Τ.Ε.			
Ενεργητικό	201.331.624.813	259.438.772.396	326.567.916.767
Μετοχικό	2.349.000.000	2.349.000.000	2.349.000.000
Ίδια Κεφάλαια	4.186.134.944	4.613.475.856	5.504.834.293
Ε.Τ.Β.Α.			
Ενεργητικό	96.918.401.333	120.093.818.993	166.555.010.620
Μετοχικό	7.200.000.000	7.200.000.000	10.000.000.000
Ίδια Κεφάλαια	16.318.712.268	16.964.772.738	21.065.890.056
ΕΤΕΒΑ			
Ενεργητικό	34.299.966.755	43.556.972.470	50.505.504.293
Μετοχικό	1.359.358.200	1.359.358.200	1.359.358.200
Ίδια Κεφάλαια	4.414.764.126	5.242.093.637	5.832.593.653
ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ			
Ενεργητικό	11.282.364.829	13.706.467.510	15.574.924.364
Μετοχικό	607.250.000	607.250.000	607.250.000
Ίδια Κεφάλαια	1.042.526.049	1.044.151.619	1.046.053.872
ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ			
Ενεργητικό	6.351.407.853	7.096.027.640	8.373.927.131
Μετοχικό	100.500.000	100.500.000	100.500.000
Ίδια Κεφάλαια	22.578.968	297.426.350	402.506.181

Πηγή: Ισολογισμοί, Δρούγκας-Μηλιακός σελ. 124.

Από τους πίνακες 6 και 7 στους οποίους αποτυπώνονται τα βασικά στοιχεία ισολογισμών του συνόλου των Εμπορικών Τραπεζών και των Ειδικών Πιστωτικών Οργανισμών την περίοδο 1982 - 1984 προκύπτει, ότι η ΑΤΕ είναι ο πρώτος ειδικός πιστωτικός οργανισμός της Ελλάδας και συγκαταλέγεται μεταξύ των μεγαλύτερων τραπεζών της Χώρας.

6. Συνεταιρισμοί

Οι Έλληνες παραγωγοί δεν είχαν δικό τους πιστωτικό ίδρυμα

Η κύρια πηγή παροχής πιστώσεων ήταν η ΑΤΕ. Μόνο ένα μικρό μέρος των αναγκών των παραγωγών καλύπτονταν από κεφάλαια των συνεταιριστικών οργανώσεων.

Τα περισσότερα βραχυπρόθεσμα δάνεια που λαμβάνουν οι παραγωγοί από την ΑΤΕ διανέμονται μέσω των συνεταιρισμών. Με την συμμετοχή τους στην διανομή των πιστώσεων οι συνεταιρισμοί βοηθούν την ΑΤΕ στην μείωση του κόστους της δραστηριότητας αυτής.

Μετά τον τερματισμό του Β΄ Παγκοσμίου και του Εμφυλίου Πολέμου οι συνεταιρισμοί ευρίσκονται τελείως αποδυναμωμένοι και τα περιουσιακά στοιχεία τους έχουν καταστραφεί.

Η μετά το 1951 συγκέντρωση του πληθυσμού της Χώρας στα μεγάλα αστικά κέντρα, ιδιαίτερα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, όπως και η ανάπτυξη της βιομηχανίας, οδηγούν στην αύξηση της ζήτησης των γεωργικών προϊόντων.

Η αύξηση αυτή εκφράζεται, τόσο για την κάλυψη των καταναλωτικών αναγκών του αστικού πληθυσμού, όσο και των αναγκών για πρώτες ύλες της βιομηχανίας.

Μπαίνει λοιπόν σαν σκοπός του Κράτους, την περίοδο αυτή, η προμήθεια των βιομηχανιών με φτηνές πρώτες ύλες και του αστικού πληθυσμού με φτηνά τρόφιμα για τη διατήρηση του κόστους παραγωγής και συνεπώς του κόστους ζωής σε χαμηλά επίπεδα.

Για την επίτευξη όμως του σκοπού αυτού ήταν απαραίτητη η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων της γεωργίας και ένας κεντρικός προγραμματισμός που θα εξασφάλιζε μία ομαλή ροή των αγροτικών προϊόντων προς τους άλλους τομείς της οικονομίας.

Έτσι με δεδομένη την επικράτηση του μικρού κλήρου μετά το 1922 και την αδυναμία στην πρώτη αυτή μεταπολεμική περίοδο να δημιουργηθούν μεγάλες οικονομικές μονάδες από μεμονωμένους αγρότες, το Κράτος προκειμένου να εξυπηρετήσει τους σκοπούς του στρέφει το ενδιαφέρον του στους συνεταιρισμούς.

Αυτοί εξακολουθούν να είναι το πιο ασφαλές μέσο για την διοχέτευση χρήματος στον αγροτικό τομέα από την Αγροτική Τράπεζα.

Οι Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών αναπτύσσουν ένα δίκτυο αποθηκευτικών χώρων για την συγκέντρωση των αγροτικών προϊόντων.

Παράλληλα ενεργοποιούνται ή ιδρύονται νέες κεντρικές συνεταιριστικές οργανώσεις, μέσω των οποίων διακινούνται τα γεωργικά εφόδια προς τους αγρότες, συγκεντρώνονται τα πιο βασικά γεωργικά προϊόντα για λογαριασμό του Κράτους και εφαρμόζεται η εκάστοτε πολιτική για αυτά.

Συγχρόνως με βάση τον Ν. 4087/1960 ιδρύονται ανώνυμες βιομηχανικές εταιρίες συνεταιριστικών οργανώσεων με συμμετοχή της ΑΤΕ, που κατέχει την πλειοψηφία των μετοχών (Ξυλογιάννης σελ. 22).

Η ανάπτυξη του συνεταιρισμού κινήματος ανακόπηκε την περίοδο της δικτατορίας (1967 - 1974), αφού οι διοικήσεις των συνεταιριστικών οργανώσεων καθαιρέθηκαν και αντικαταστάθηκαν από διορισμένες, πλην όμως η χρηματοδότηση των αγροτών από την ΑΤΕ συνεχίστηκε κανονικά.

Μέχρι την 31.12.1979 οι συνεταιριστικές οργανώσεις είχαν πάγια περιουσιακά στοιχεία αξίας 9 δις δρχ. (Ξυλογιάννης σελ.51).

Οι ιδιωτικές επενδύσεις των αγροτών, είτε από ίδια κεφάλαια, είτε από δάνεια από την ΑΤΕ αυξάνονται διαχρονικά από 8,5 δις δρχ. την δεκαετία του 1950 σε 295,7 δις την δεκαετία 1981 -1988. Το σύνολο των χορηγήσεων της ΑΤΕ την ίδια περίοδο 1981 -1988 ανέρχεται σε 2,847 τρις δρχ., από 542,7 δις που ήταν την προηγούμενη δεκαετία 1971 - 1980 (Πίνακας 16.3 σελ.81).

Από τα στοιχεία αυτά, με ασφάλεια προκύπτει το συμπέρασμα, ότι οι αγρότες μετά την ένταξη της Χώρας στην ΕΟΚ, ενόψει της αύξησης των τιμών των αγροτικών προϊόντων, είχαν επενδύσει μεγάλα χρηματικά ποσά για την αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας.

Κατά συνέπεια η αύξηση του μέσου επιτοκίου χορηγήσεων από την ΑΤΕ από 7% την περίοδο 1954 - 1977, σε 12,5% την περίοδο 1978-1985, σε 16,5% την περίοδο 1986 - 1990, σε 22% μετά την μετατροπή της ΑΤΕ σε ανώνυμη εταιρία το 1990, καθώς και ο ανατοκισμός των τόκων, που άρχισε να εφαρμόζεται από το 1988 περίπου, είχαν ως αποτέλεσμα την υπερχρέωση των αγροτών και των συνεταιρισμών κάθε μορφής (Πίνακας 12, σελ. 29).

Με τον τρόπο αυτό η Κυβέρνηση απέσπασε από την γεωργία, αλλά και την βιομηχανία, όχι μόνο κάθε οικονομικό πλεόνασμα, αλλά και μεγάλο μέρος των εισροών από την ΕΟΚ, για την ανάπτυξη του Τομέα των Υπηρεσιών (Τράπεζες, Χρηματιστήριο κλπ), με συνέπεια την κατάρρευση των συνεταιρισμών κάθε μορφής και την συρρίκνωση της γεωργίας.

Μετά από 17 χρόνια περίπου η Κυβέρνηση με το άρθρο 39 παρ. 5 του Ν. 3259/2004 υποχρέωσε την ΑΤΕ να διαγράψει οφειλές των αγροτών μόνο, όχι και των συνεταιρισμών κάθε μορφής, που υπερέβαιναν το διπλάσιο του ποσού του ληφθέντος δανείου, προκειμένου δε για οφειλές προ του 1990 να διαγράψει οφειλές που υπερέβαιναν το 150% του ληφθέντος δανείου, τα δικαιώματα δε αυτά είχαν και οι καθολικοί διάδοχοι του πρωτοφειλέτη ή του εγγυητή (παρ. 11 του ίδιου άρθρου), χωρίς να γίνεται ουδεμία πρόβλεψη για την επιστροφή από την ΑΤΕ στους οφειλέτες της των ποσών που είχαν ήδη καταβάλλει πάνω από το διπλάσιο ή το 150% του ληφθέντος δανείου.

Η ΑΤΕ κατ' εφαρμογή της παραπάνω διάταξης διέγραψε χρέη οφειλετών της ύψους 1,8 δις ευρώ το έτος 2005. Οι διαγραφές αυτές αφορούσαν συνολικά χρέη 63.220 πελατών της, από τους οποίους 54.000

ήταν αγρότες, οι οφειλές των οποίων ήταν 1,1 δις ευρώ (Μποζιάρης σελ. 32).

Προκειμένου να γίνει κατανοητός ο βαθμός υπερχρέωσης του αγροτών και των συνεταιρισμών κάθε μορφής μετά το 1987 περίπου αναφέρω τα παρακάτω:

α. Η περίοδος μετά το 1987 ήταν μία περίοδος οικονομικά και πολιτικά «ανώμαλη». Αναφέρομαι στα πανωτόκια των Τραπεζών, στις περιπέτειες της Τράπεζας Κρήτης (Διοικητής Γεώργιος Κοσκωτάς), στην παραπομπή του Πρωθυπουργού κ. Ανδρέα Παπανδρέου στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, στις τρεις συνεχόμενες εντός ενός έτους εκλογικές αναμετρήσεις, στις ολιγόμηνες Κυβερνήσεις Συνεργασίας (Ν.Δ., ΚΚΕ και ΚΚ Εσωτερικού) με πρωθυπουργούς τους κ.κ. Ξενοφόντα Ζολώτα, Τζανή Τζανετάκη και Κων/νο Μητσοτάκη. Είχε προηγηθεί η υποτίμηση της δραχμής το 1985 και μεταγενέστερα ακολούθησε η κρίση του Χρηματιστηρίου (1999) και οι Ολυμπιακοί Αγώνες (2004).

β. Ο όγκος των πελατών της ΑΤΕ, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του τελευταίου ελέγχου που άσκησε στους συνεταιρισμούς το 1977 ήταν:

7.200 ΑΣΟ με 925.000 μέλη (φυσικά πρόσωπα), 143 Συνεταιριστικές Οργανώσεις Ανωτέρου βαθμού (Ενώσεις, Κοινοπραξίες, Κεντρικές Ενώσεις και 75 Συνεταιριστικές Μονάδες Εταιρικής Μορφής (Μποζιάρης σελ. 30).

Αν λάβουμε υπόψη, ότι οι οφειλές των 54.000 αγροτών που διέγραψε η ΑΤΕ είναι περίπου 1,1 δις ευρώ ή 374,825 δις δρχ., τότε με ασφάλεια βγαίνει το συμπέρασμα, ότι οι οφειλές (κεφάλαιο δανείων, τόκοι και πανωτόκια) του παραπάνω όγκου των πελατών της ΑΤΕ είναι κατ' εκτίμηση, αναλογικώς, μεγαλύτερες από 6-10 τρις δρχ., γεγονός το

οποίο οδήγησε στην υπερχρέωση των αγροτών και των συνεταιρισμών κάθε μορφής.

Ενδεικτικώς αρχική οφειλή από δάνειο της ΑΤΕ 1,2 δις δραχ. της «Συνεταιριστικής Προμηθευτικής Ένωσης» με τόκους και πανωτόκια ανήλθε στο ποσό των 5,5 δις δραχ. το 1991.

Αρχική οφειλή από δάνειο της ΑΤΕ 3 δις δραχ. της Συνεταιριστικής Βιομηχανικής Τεχνικής Εμπορικής Εταιρίας ΑΒΕΕ», γνωστής ως «ΣΠΕΚΑ», με τόκους και πανωτόκια ανήλθε στο ποσό των 14 δις δραχ. το 1991, ενώ τα περιουσιακά στοιχεία της ήσαν 1,5 δις δραχ. (Ευλογιάννης σελ. 92)

γ. Ο διοικητής της ΑΤΕ κ. Μανώλης Κεφαλογιάννης (1990-1993) σε ομιλία του στην Λάρισα το 1990 είπε, ότι τα χρέη τρίτων προς την ΑΤΕ είναι 1,487 τρις δραχ. και ειδικότερα:

- Χρέη συνεταιρισμών 660 δις δραχ., εκ των οποίων έχουν λήξει 300 δις δραχ., στα οποία περιλαμβάνονται 180 δις δραχ. από διαχειριστικά ελλείμματα.

- Χρέη μη συνεταιρισμένων αγροτών 600 δις δραχ., εκ των οποίων έχουν λήξει 300 δις δραχ.

- Χρέη του Ελληνικού Δημοσίου 227 δις δραχ.

(Ευλογιάννης σελ. 87 και 92).

Κατ' αρχήν τα διαχειριστικά ελλείμματα δεν αμφισβητούνται ούτε αμφισβητείται, ότι και στον Αγροτικό Τομέα, εκτός από τους ατυχήσαντες, υπήρξαν και υπάρχουν «έξυπνοι» που έγιναν πλούσιοι, όπως και στους άλλους τομείς της οικονομίας μας.

Όμως αν λάβουμε υπόψη, ότι η χρηματοδότηση του Αγροτικού Τομέα από την ΑΤΕ ήταν περίπου κατά μέσο όρο 560 δις δραχ. ανά έτος την τριετία 1988-1990 (Μποζιάρης σελ. 115), με ασφάλεια βγαίνει το

συμπέρασμα, ότι το ληξιπρόθεσμο χρέος των αγροτών και των συνεταιρισμών κάθε μορφής των 600 δις δρχ., συμπεριλαμβανομένων και των διαχειριστικών ελλειμμάτων, ήταν σε κάθε περίπτωση διαχειρίσιμο από την ΑΤΕ και δεν δικαιολογεί την απόφαση της Κυβέρνησης να μετατρέψει την ΑΤΕ σε ανώνυμη εταιρία, αφού και το Ελληνικό Δημόσιο όφειλε στην ΑΤΕ 227 δις δρχ., καθώς και ότι ο Αγροτικός κόσμος δεν ήταν κακοπληρωτής, όπως χαρακτηρίζεται από κύκλους της ΑΤΕ.

Περαιτέρω, αν λάβουμε ως πρόσθετα δεδομένα την πολιτικοοικονομική «ανώμαλη», κατάσταση της εποχής εκείνης και κυρίως την πολιτική των επιτοκίων της Κυβέρνησης μέσω της ΑΤΕ, που εκτίθεται παρακάτω, με ασφάλεια θα καταλήξουμε στο συμπέρασμα, ότι η υπερχρέωση του Αγροτικού Τομέα οφείλεται στην εσφαλμένη αγροτική και οικονομική πολιτική της Κυβέρνησης.

7.-Το Κοινοτικό καθεστώς για τις Τράπεζες

Η οικονομική και νομισματική ένωση αποτελεί έναν από τους κύριους σκοπούς της Συνθήκης της Ρώμης. Ο μακροπρόθεσμος στόχος της Κοινότητας είναι η κατάργηση όλων των εμποδίων στην εγκατάσταση και την παροχή υπηρεσιών στον τραπεζικό τομέα, ώστε να δημιουργηθεί μία ενιαία κοινοτική αγορά.

Η ένωση όμως αυτή προϋποθέτει την εναρμόνιση της νομοθεσίας αναφορικά με τις τράπεζες που λειτουργούν στην Κοινότητα.

Η πρώτη προσπάθεια γίνεται με την Κατευθυντήρια Οδηγία του 1973, με την οποία ζητείται από τα Κράτη –Μέλη να πάρουν τέτοια μέτρα που να επιτρέπουν την ελεύθερη και χωρίς διακρίσεις εγκατάσταση πιστωτικών ιδρυμάτων από μία Χώρα -Μέλος της ΕΟΚ σε άλλη Χώρα -Μέλος.

Κατόπιν εκδόθηκε η Κατευθυντήρια Οδηγία του 1977 που καλύπτει κάθε πιστωτικό ίδρυμα, «που η δουλειά του είναι να δέχεται από το κοινό καταθέσεις και άλλα κεφάλαια, που πρέπει να επιστραφούν και που παρέχει πιστώσεις για ίδιο λογαριασμό».

Υπάρχουν όμως και εξαιρέσεις π.χ. Κεντρικές Τράπεζες, Ταχυδρομικά Ταμειυτήρια, Τράπεζες Αναπτύξεως κλπ, που αναφέρονται ρητά στην οδηγία και εξαιρέθηκαν με αίτηση των Χωρών –Μελών.

Παράλληλα όμως δίνεται η δυνατότητα στα Κράτη –Μέλη να αναβάλουν εν όλω ή εν μέρει την εφαρμογή της Οδηγίας, ως προς ορισμένα πιστωτικά ιδρύματα, όταν η άμεση εφαρμογή της θα δημιουργούσε τεχνικά προβλήματα, που προκύπτουν από το γεγονός, ότι υπόκεινται σε ιδιαίτερο καθεστώς, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της ΑΤΕ.

«Το Κράτος –Μέλος δύναται να ζητήσει την αναβολή της εφαρμογής της οδηγίας (άρθρο 2, παράγραφοι 5 και 6) για χρονικό διάστημα πέντε ετών από της κοινοποίησης αυτής και ακόμη δύναται να παρατείνει την αναβολή για άλλα τρία χρόνια, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η χρονική περίοδος των 8 χρόνων είναι περιοριστική. Αυτό συνάγεται, εμμέσως πλην σαφώς, από την διατύπωση του άρθρου 2 παράγραφος 6, τρίτη υποπαράγραφος, όπου ορίζεται ότι όχι μόνο μπορεί να δοθεί σε ορισμένες ομάδες ή τύπους πιστωτικών ιδρυμάτων άδεια περαιτέρω παράτασης της εφαρμογής της οδηγίας, πάντα κατόπιν πρότασης της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και με απόφαση του τελευταίου, αλλά υπάρχει και περίπτωση να συμπεριληφθούν τα αναφερόμενα ιδρύματα στον κατάλογο της μόνιμης εξαίρεσης που προβλέπεται στο άρθρο 2 παράγραφος 2» (Πηγή: Δρούγκας-Μηλιακός, σελ. 46 επομ).

Με βάση αυτά η Ελλάδα, μετά την ένταξή της στην ΕΟΚ, είχε δύο επιλογές, είτε να ζητήσει αναβολή εφαρμογής της Οδηγίας μέχρι να τροποποιηθεί το ιδιαίτερο καθεστώς της ΑΤΕ, είτε να ζητήσει να συμπεριληφθεί η ΑΤΕ στον κατάλογο της μόνιμης εξαίρεσης από την Οδηγία, χωρίς να τροποποιήσει το ιδιαίτερο καθεστώς αυτής.

Επί του ζητήματος αυτού η ΠΑΣΕΓΕΣ από το 1980, με υπόμνημά της στην Κυβέρνηση και με διαβήματά της στους Υπουργούς Οικονομικών και Γεωργίας, έκανε γνωστή την θέση της για την μετατροπή της ΑΤΕ σε Συνεταιριστική Τράπεζα, με βασικούς μετόχους αγρότες, μέλη σε πιστωτικούς Συνεταιρισμούς, με επέκταση των δραστηριοτήτων της σε όλους τους τομείς εξυπηρέτησης της υπαίθρου.

Παράλληλα ο Διοικητής της ΕΤΕ κ. Θεόδωρος Καρατζάς, σε σχετική έκθεσή του, προτείνει την μετατροπή της ΑΤΕ σε κρατικοσυνεταιριστική Τράπεζα (Ξυλογιάννης Δημ., «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις», σελ. 33 και 88).

Αντιθέτως ο Διοικητής της ΑΤΕ κ. Βασίλειος Καφίρης (1982 - 1987) είχε την γνώμη, ότι αν η ΑΤΕ ασχολείται μόνο με την χρηματοδότηση των αγροτών θα οδηγηθεί σε συρρίκνωση και θα γίνει κάποιο «αναδιανεμητικό Ταμείο», με άδηλο μέλλον (Δρούγκας-Μηλιακός σελ. 107).

Συναφώς σημειώνονται τα παρακάτω:

-Η μεγέθυνση της ΑΤΕ την δεκαετία του 1980 και η ανάδειξή της σε πρώτο ειδικό πιστωτικό οργανισμό και σε μία από τις μεγαλύτερες τράπεζες της χώρας, στηρίζεται αποκλειστικά στους αγρότες. Τα βραχυπρόθεσμα δάνεια προς τους αγρότες αποτελούν το 80% περίπου του συνόλου των χορηγήσεων της (κατωτέρω Πίνακας 16.3 σελ. 81).

Συνεταιριστικές Τράπεζες υπήρχαν στις περισσότερες Χώρες – Μέλη της ΕΟΚ (Ξυλογιάννης σελ. 89).

Παρά ταύτα η Κυβέρνηση αποφάσισε την μετατροπή της ΑΤΕ σε ανώνυμη εταιρία, εμπορική Τράπεζα. Στα πλαίσια αυτής της απόφασεως με τον Ν. 1892/1990 (ΦΕΚ 101 Α) επέτρεψε στην ΑΤΕ να πωλήσει σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα τις μετοχές της σε οποιασδήποτε μορφής και είδους εταιρίες μετοχικού της ενδιαφέροντος, καθώς και το μερίδιό της στις κοινοπραξίες, που ιδρύθηκαν μεταξύ αυτής και με τις γεωργικές συνεταιριστικές οργανώσεις κάθε βαθμού, ακόμη και αν υπήρχε αντίθετη διάταξη ή περιορισμός στο ισχύον καταστατικό της (άρθρο 52, παρ. 1). Και με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου καταργήθηκε ο Ν. 1194/1981 «περί σύστασης ανωνύμου εταιρίας υπό της ΑΤΕ και συνεταιριστικών οργανώσεων γαλακτοπαραγωγών, ως κεντρικού οργάνου συνεταιριστικών γαλακτοβιομηχανιών».

Τέλος με τον Ν. 1914/15/17.12.1990 (ΦΕΚ 178 Α) ή ΑΤΕ μετατράπηκε σε ανώνυμη εταιρία, με μετοχικό κεφάλαιο 146 δις δρχ. ή 429.068.361 ευρώ, ποσό που καταβλήθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο με εισφορά του συνόλου του ενεργητικού και του παθητικού της ΑΤΕ, όπως αυτά εμφανίζονταν στο ισολογισμό της 31.12.1990 (Ραπτάρης, τόμος 12 Α σελ. 212, 401 (δ) και Μποζιάρης Α. σελ. 54).

Εν προκειμένω, αν λάβουμε υπόψη, ότι η Χώρα μας σήμερα (2009-2014) διέρχεται την μεγαλύτερη δημοσιονομική κρίση, λόγω της μη βιωσιμότητας του χρέους και της αδυναμίας της να δανεισθεί από τις «Αγορές», με ασφάλεια βγαίνει το συμπέρασμα, ότι η μετατροπή της ΑΤΕ σε εμπορική τράπεζα ήταν ένα ιστορικό λάθος της Κυβέρνησης, η κορωνίδα της αντιαγροτικής πολιτικής επί δύο αιώνες, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, αφού η ΑΤΕ ασκούσε αποκλειστικά την αγροτική πίστη,

ακόμη και στα πλέον απομακρυσμένα σημεία της υπαίθρου στην Χώρα μας.

8.- Η ΑΤΕ την περίοδο 1991- 2007

8.1. Εξυγίανση του χαρτοφυλακίου της ΑΤΕ

Πρώτη πράξη της ΑΤΕ ήταν η αύξηση του επιτοκίου χορηγήσεων σε 22%, το οποίο παρέμεινε περίπου σταθερό μέχρι το 1997.

Ακολούθησε έγγραφό της προς τις αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις να της γνωστοποιήσουν μέχρι την 1.2.1991, αν επιθυμούν να αγοράσουν το μερίδιό της σε αυτές, τονίζοντας ότι μη απάντησή τους σημαίνει μη ενδιαφέρον και προχώρημα της διαδικασίας για την πώλησή τους στον ιδιωτικό τομέα. Και, αν και είχε υποσχεθεί την μη πώληση των κερδοφόρων εταιριών, ζητά από τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις – μετόχους της «Δωδώνης Α.Ε», που κατέχουν το 40% των μετοχών της, 5 δις δρχ. για την αγορά των δικών της μετοχών (60%), αν και η Εταιρία αυτή προβλέπονταν να πραγματοποιήσει κέρδη 700 δις δρχ. το 1991 (Ευλογιάννης σελ. 93).

Στα πλαίσια αυτής της πολιτικής, δηλαδή της απαλλαγής της όσο το δυνατό συντομότερα από τον Αγροτικό Τομέα, η ΑΤΕ προχώρησε στο ξεπούλημα των θυγατρικών της επιχειρήσεων και της περιουσίας όσων ΑΣΟ, Ενώσεων και Κοινοπραξιών αγροτικού ενδιαφέροντος είχαν οικονομικά προβλήματα.

Παράλληλα με τον Ν. 2198/1994, άρθρο 19 παρ. 1 και 2, το Ελληνικό Δημόσιο αναγνώρισε και κάλυψε υποχρεώσεις του από συμβάσεις του με την ΑΤΕ ύψους 143,05 δις δραχμών και από την άσκηση παρεμβατικού έργου του από τις Συνεταιριστικές οργανώσεις κατ' εντολή και για λογαριασμό του Κράτους ύψους 356,95 δις δραχμών

και συνολικά 500 δις δραχμές, με την έκδοση ειδικού ομολογιακού δανείου.

Στην συνέχεια με τον Ν. 2538/1997, άρθρα 14-17γ, το Ελληνικό Δημόσιο **ρύθμισε** οφειλές συνεταιριστικών οργανώσεων προς την ΑΤΕ, που προέκυψαν από ζημιές που οφείλονταν στην άσκηση της παρεμβατικής πολιτικής του με εντολή και για λογαριασμό του Κράτους, οι οποίες δεν είχαν ρυθμισθεί, καθώς και οφειλές συνεταιριστικών οργανώσεων προς την ΑΤΕ, που προέκυψαν από δάνεια για την ίδρυση και λειτουργία τους, πλέον τόκων μέχρι το έτος 1995 **και κάλυψε** τις παραπάνω ζημιές και οφειλές προς την ΑΤΕ, με την έκδοση ειδικού ομολογιακού δανείου ύψους 20 δις δραχμών και την μεταβίβαση μετοχών κρατικού ενδιαφέροντος (Ο.Τ.Ε, ΕΛΠΕ και ΚΑΕ) στην ΑΤΕ ύψους 89,6 δις δραχμών αντίστοιχα (Μποζιάρης σελ. 29,30).

Με τον τρόπο αυτό η ΑΤΕ επέτυχε την εξυγίανση του χαρτοφυλακίου της και το έτος 1999 κατήργησε την Διεύθυνση Συνεταιρισμών, τις Γεωτεχνικές Επιθεωρήσεις και τους Επιθεωρητές Συνεταιρισμών, με την πελατοκεντρική αντίληψη να είναι πλέον το κυρίαρχο στοιχείο της στρατηγικής της ΑΤΕ.

Στα πλαίσια της νέας στρατηγικής της ΑΤΕ το έτος 2000 ξεκίνησε η εφαρμογή της νέας δομής των Κεντρικών Διευθύνσεων της Τράπεζας. Συγκεκριμένα καταργήθηκαν οι Διευθύνσεις «Αγροτικής Πίστης», «Γεωργικών βιομηχανιών», «Φυτικής παραγωγής», «Ζωικής Παραγωγής», «Κεντρικού Καταστήματος» και το πελατολόγιο της ΑΤΕ σε κεντρικό επίπεδο επιμερίσθηκε σε 3 Διευθύνσεις «Πελατείας», «Ιδιωτών-Αγροτών», «Επιχειρήσεων» και «Μεγάλων Πελατών» (Μποζιάρης σελ. 48,49).

8.2. Εξέλιξη της ΑΤΕ

Το μετοχικό κεφάλαιο της ΑΤΕ ορίσθηκε σε 146 δις δρχ ή 429.068.361 €, ποσό που καταβλήθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο με εισφορά του συνόλου του ενεργητικού και του παθητικού της Αγροτικής Τράπεζας, όπως αυτά εμφανίζονταν στον ισολογισμό της 31.12.1990.

Την περίοδο 1991 -2000 έγιναν 4 αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου (1994, 1997, 1999 και 2000) διαμορφώνοντάς το σε 1.570.086.574 €. Το 1998 και το 2000 η ΑΤΕ προχωρεί στη διάθεση μετοχοποιήσιμων τίτλων (Προμέτοχα-Ευρωμέτοχα και Αγρομέτοχα αντίστοιχα), θέτοντας τις βάσεις για να γίνει πολυμετοχική και στο τέλος του 2000 σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου για να εισαχθεί στο ΧΑΑ. Στη δημόσια εγγραφή, που πραγματοποιήθηκε το διάστημα 18-21/12/2000, από σύνολο 281.000.000 μετοχών διατέθηκαν 13.496.500 (4,8%) νέες μετοχές και 33.500.000 (11,9%) από τις παλαιές –κυριότητας Ελληνικού Δημοσίου. Για πρώτη φορά στην ιστορία της ΑΤΕ το Δημόσιο παύει να κατέχει το σύνολο των μετοχών της περιορίζοντας το ποσοστό του σε 83,3% (Μποζιάρης σελ. 54).

Το 2005, λόγω των αρνητικών επιπτώσεων που αναμενόταν να επιφέρει στα οικονομικά της στοιχεία η εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (ΔΠΧΠ), η ΑΤΕ προέβη σε αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου κατά €1,19 δις, αφού προηγουμένως είχε προχωρήσει στη μείωσή του κατά € 1,12 δις κατά το ίδιο έτος με σκοπό την απόσβεση ζημιών. Το 2006 έγιναν 2 μειώσεις μετοχικού κεφαλαίου, η πρώτη λόγω της εφαρμογής των ΔΠΧΠ και η δεύτερη για την επιστροφή κεφαλαίου στους Μετόχους. Μετά τις παραπάνω μεταβολές το μετοχικό κεφάλαιο της ΑΤΕ στις 31.12.2007 ανερχόταν σε 651.919.999,68 € (Μποζιάρης σελ. 54).

Οι μετοχές της ΑΤΕ βρίσκονται στην κατοχή του Ελληνικού Δημοσίου, φυσικών και νομικών προσώπων. Το Ελληνικό Δημόσιο εξακολουθεί να είναι ο κύριος μέτοχος διατηρώντας το 75% των μετοχών, ποσοστό το οποίο έχει μειωθεί σταδιακά την τελευταία οκταετία. Η εξέλιξη της σύνθεσης του μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας κατά την περίοδο 2000-2007 φαίνεται στον παρακάτω πίνακα και είναι εμφανής η μείωση της συμμετοχής του Κράτους, η οποία ωστόσο παραμένει σε υψηλά επίπεδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Σύνθεση Μετοχικού Κεφαλαίου ΑΤΕbank 2000-2007

Μέτοχοι	2000	2007
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ	100,00%	75,18%
ΑΤΕ (ίδιες Μετοχές)	0,00%	0,00%
ΔΕΚΑ Α.Ε.	0,00%	2,13%
ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	0,00%	6,45%
ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	0,00%	16,24%
ΣΥΝΟΛΟ	100,00%	100,00%

Πηγή: Ετήσιες Εκθέσεις ΑΤΕ, Μποζιάρης σελ. 55.

Παράλληλα στην περίοδο 2001 -2007 η ΑΤΕbank προχώρησε σε αναδιάταξη των εταιριών του Χρηματοπιστωτικού της Ομίλου, **με στόχο τη σταδιακή αποχώρησή της από κλάδους εκτός του χρηματοπιστωτικού** και από το 2006 άρχισε να επεκτείνεται στα Βαλκάνια με την εξαγορά της ρουμανικής τράπεζας MINDBank (νυν ΑΤΕbank Romania), της σερβικής ΑΙΚ Banka και την έκδοση άδειας για τραπεζοασφαλιστικές εργασίες στη Ρουμανία. Το 2007 τον Όμιλο

Εταιριών ΑΤΕbank συγκροτούσαν, εκτός από τη μητρική, 19 θυγατρικές ή συγγενικές εταιρίες, εκ των οποίων δέκα (10) ανήκουν στο χρηματοπιστωτικό τομέα, μία (1) στον κλάδο των ασφαλειών και οι υπόλοιπες οκτώ (8) σε κλάδους εκτός του χρηματοπιστωτικού (Πίνακας 9) και μια από τις μεγαλύτερες τράπεζες της Χώρας μας (Πίνακας 10) (Μποζιάρης σελ. 33).

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Εταιρίες ομίλου ΑΤΕbank 2007

A/A	ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΘΥΓΑΤΡΙΚΗΣ/ΣΥΓΓΕΝΟΥΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ
ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ			
1.	FIRST BUSINESS BANK A.E.	Τράπεζα	49,00%
2.	ATE LEASING A.E.	Leasing	99,91%
3.	ATE KAPTA A.E.	Διαχείριση πιστωτικών καρτών	99,68%
4.	ATE ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΗ Α.Ε.Π.Ε.Υ.	Χρηματιστηριακή	94,68%
5.	ATE Α.Ε.Δ.Α.Κ.	Διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων	92,68%
6.	ATE ΤΕΧΝΙΚΗ-ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ Α.Ε.	Real estate	91,42%
7.	ATE RENT A.E	Leasing	99,11%
8.	ABG FINANCE INTERNATIONAL P.L.C.	Finance	100,00%
9.	ATE BANK ROMANIA S.A.	Τράπεζα	87,21%
10.	AIK BANKA	Τράπεζα	20,83%
ΜΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ			
11.	ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.	Ασφαλιστική	84,08%
12.	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΖΑΧΑΡΗΣ Α.Ε.	Βιομηχανία ζάχαρης	82,33%
13.	ΣΕΚΑΠ Α.Ε.	Βιομηχανία σιγαρέτων	45,12%
14.	ΔΩΔΩΝΗ Α.Ε.	Βιομηχανία γάλακτος	67,77%
15.	ΕΛΒΙΖ Α.Ε.	Βιομηχανία ζωοτροφών	99,82%
16.	ΡΟΔΟΠΗ Α.Ε.	Βιομηχανία γάλακτος	75,41%
17.	ΕΤΑΝΑΛ Α.Ε.	Διαχείριση ιχθυοκαλλιεργειών	75,00%
18.	ATE ADVERTISING	Διαφημιστική	64,88%
19.	ATExcelixi	Εκπαιδευτικό συνεδριακό κέντρο	99,20%

Πηγή: Ετήσιο Δελτίο ΑΤΕbank 2007, Μποζιάρης σελ. 34.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Βασικά Μεγέθη Ελληνικών Τραπεζών 2007

A/A	ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	ΔΙΚΤΥΟ	ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ*	ΔΑΝΕΙΑ*
1.	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	575	14.327	71.058,95	49.259,67	39.568,57
2.	EFG EUROBANK- ERGASIAS	399	7.695	68.272,00	38.939,00	37.235,00
3.	ALPHA BANK	379	6.960	54.039,14	23.334,89	35.267,87
4.	ΑΤΕ BANK	470	5.801	23.399,22	20.713,67	16.849,84
5.	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	319	4878	42.343,31	19.030,02	26.762,96
6.	ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	318	5.930	26.805,31	17.674,32	18.343,94
7.	ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ	142	1.302	13.182,42	11.155,69	6.110,36
8.	MARFIN-EGNATIA BANK	160	2.567	12.925,43	8.698,30	8.854,92
9.	ΤΑΜΕΙΟ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΩΝ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΩΝ	4	444	7.026,35	5.754,10	4.619,27
10.	ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	69	1.110	3.904,63	2.919,78	2.900,61
11.	ΓΕΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	142	1.934	4.355,06	2.757,85	3.291,88
12.	MILLENNIUM BANK	152	1.385	5.334,25	2.570,75	4.001,83
13.	PROBANK	83	980	2.628,05	2.313,94	1.854,76
14.	ASPIS BANK	72	997	2.770,67	2.190,80	2.043,19
15.	PROTON BANK	28	232	2.335,14	1.470,49	1.372,54
16.	FIRST BUSINESS BANK	16	242	1.464,15	1.111,76	1.368,14
17.	ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ	1	242	945,23	518,01	463,10
18.	ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ	27	254	870,20	462,62	618,35
19.	AEGEAN BALTIC BANK	1	40	217,45	147,25	106,33
20.	ΕΜΠΟΡΙΚΗ CREDICOM	4	112	1.088,61	0,55	950,51
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ		3361	57.432	344.965,57	211.023,46	212.583,97

*Υπόλοιπα στις 31/12/2007

Πηγή: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (ΕΕΤ), Μποζιάρης σελ. 136.

9.- Αγροτική Πίστη

9.1. Πολιτική των επιτοκίων της ΑΤΕ

Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας, από την ίδρυση της, υπήρξε ο αποκλειστικός φορέας αγροτικής πίστης στην Ελλάδα και είχε ως βασικό στόχο την παροχή των απαραίτητων πιστωτικών υπηρεσιών για την ανάπτυξη του Αγροτικού Τομέα. Από το 1930 ασκεί την αγροτική πίστη, χορηγώντας βραχυπρόθεσμα και μεσομακροπρόθεσμα δάνεια, με σκοπό

την κάλυψη των αναγκών για κεφάλαια κίνησης και των επενδυτικών αναγκών των αγροτών.

Μέχρι το 1990 η δανειοδότηση του αγροτικού τομέα γινόταν αποκλειστικά από την ΑΤΕ μέσα σε αυστηρό πλαίσιο το οποίο ρύθμιζε το Κράτος και η Τράπεζα της Ελλάδας. Τα σημαντικότερα σημεία της κρατικής παρέμβασης στη δανειοδότηση του αγροτικού τομέα ήταν:

α. Η απαγόρευση δανειοδότησης άλλων τομέων της οικονομίας από την ΑΤΕ, πλην του αγροτικού

β. Η εξάρτηση της ΑΤΕ από τα κεφάλαια της Τράπεζας της Ελλάδας μέχρι το 1975

γ. Η επιδότηση του επιτοκίου καταθέσεων από το Δημόσιο μέχρι την 1.7.1988

δ. Ο καθορισμός του ύψους και της κατανομής του χρηματοδοτικού προγράμματος της ΑΤΕ από την Τράπεζα της Ελλάδας μέχρι το 1983 και

ε. Η υπαγόρευση των βασικών αρχών της πιστωτικής πολιτικής στον αγροτικό τομέα (ρυθμίσεις χρεών, ύψος επιτοκίων) από την Πολιτεία και την Τράπεζα της Ελλάδας.

Το πλαίσιο αυτό έδινε την ευχέρεια δανειοδότησης του αγροτικού τομέα με ευνοϊκούς όρους και κριτήρια

Οι ευνοϊκοί όροι αφορούν μειωμένα επιτόκια χορήγησης σε σχέση με τους άλλους τομείς, χαμηλότοκα δάνεια, μειωμένες εμπράγματα διασφαλίσεις, μεγάλη διάρκεια επενδυτικών δανείων και μειωμένες απαιτήσεις για ίδια συμμετοχή στο κόστος εκτέλεσης επενδύσεων.

Τα ευνοϊκά κριτήρια αφορούσαν τη χορήγηση δανείων λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο τραπεζικά, αλλά και γενικότερα

αναπτυξιακά ή ακόμη και κοινωνικά κριτήρια και την ελαστική αντιμετώπιση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που αντιμετώπιζαν προβλήματα λόγω δυσμενών εξωτερικών επιδράσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Επιτόκια χορηγήσεων ΑΤΕ σε Φυσικά Πρόσωπα, 1930-1997

ΕΤΟΣ	ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΑ	ΜΕΣΟΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΑ
1930	9,5%	8,5%
1936	10,5%	9,5%
1949	9,0%	9,5%
1.1.1954	7,0%	7,0%
1.4.1957	7,0%	8,0%
1.3.1961	6,5%	7,0%
1.1.1964	5,0%	4,0%
15.2.1974	7,0%	6,0%
1.1.1977	7,5%	6,5%
20.6.1978	9,5%	7,5%
1.6.1979	10,5%	8,5%
1.9.1979	13,5%	11,5%
1.7.1980	15,0%	14,0%
1.7.1981	13,0%	14,0%
1.1.1985	13,0%	14,0%
1.11.1985	16,0%	15,0%
1986	16,0%	15,0%
1987	17,0%	16,0%
1988	15,0%	15,0%
1989	15,0%	15,0%
1990	18,0%	18,0%
1991	22,0%	22,0%
1992	22,0%	22,0%
1993	22,0%	22,0%
1994	22,0%	22,0%
1995	21,5%	20,5%
1996	20,0%	19,0%
1997	18,5%	17,0%

Πηγή: Απολογισμοί και Εκθέσεις Εργατικών ΑΤΕ, Σπάθης Π. (2000), Μποζιάρης σελ. 110.

Τα βραχυπρόθεσμα δάνεια, ως τα μέσα της δεκαετίας του '90, διακρίνονταν σε «καλλιεργητικά» δάνεια και σε δάνεια με ενέχυρο. Τα

πρώτα ήταν κεφάλαια κίνησης για την κάλυψη των ετήσιων αναγκών των παραγωγών μέχρι την πώληση της σοδειάς τους. Τα δάνεια με ενέχυρο στόχευαν κυρίως στην προστασία του εισοδήματος των παραγωγών, καθώς όταν οι τιμές ήταν χαμηλές, οι παραγωγοί μπορούσαν να δανειστούν από την ΑΤΕ ενεχυριάζοντας τα προϊόντα τους, τα οποία είχαν τη δυνατότητα να διακρατήσουν μέχρι να επιτύχουν καλύτερη τιμή. Μέχρι το 1985 τα δάνεια με ενέχυρο είχαν υψηλότερο επιτόκιο από τα καλλιεργητικά, προκειμένου η Τράπεζα να ωθήσει τους παραγωγούς να πουλήσουν τα προϊόντα τους όσο το δυνατόν συντομότερα, στην πιο συμφέρουσα γι' αυτούς τιμή.

Τα μεσομακροπρόθεσμα δάνεια είχαν σκοπό τη χρηματοδότηση επενδύσεων για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη των εκμεταλλεύσεων και εκτός από τη μεγαλύτερη περίοδο αποπληρωμής επιβαρυνόταν και με μικρότερο επιτόκιο.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 που η Τράπεζα μετατράπηκε σε ανώνυμη εταιρία και επέκτεινε τις δραστηριότητές της και στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας τα δάνειά της διακρίνονται απλώς σε βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. (Μποζιάρης σελ. 107 επομ.).

9.2. Διαπιστώσεις

α. Το μέσο επιτόκιο των βραχυπροθέσμων δανείων της ΑΤΕ ήταν:

-7% την περίοδο 1954 – 1977

-12,5% την περίοδο 1978 – 1985

-16,5% την περίοδο 1986 – 1990

Στην συνέχεια το επιτόκιο του πρόσφατου μακροπρόθεσμου δανεισμού της Ελλάδας από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) ήταν 3,5 – 4% και η Ελλάδα, μετά

την επίτευξη πρωτογενούς, πλεονάσματος το 2013, επιδιώκει το έμμεσο «κούρεμα» των δανείων αυτών με ακόμη μικρότερο επιτόκιο, καθώς και με επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής τους.

Από τα δεδομένα αυτά, με ασφάλεια βγαίνει το συμπέρασμα, ότι η ΑΤΕ με την αύξηση των επιτοκίων κατά 5,5 και 4 μονάδες τις παραπάνω δύο τελευταίες χρονικές περιόδους απέσπασε ένα μέρος του αγροτικού πλεονάσματος των αγροτών και των συνεταιρισμών κάθε μορφής.

β. Το μέσο επιτόκιο των βραχυπρόθεσμων δανείων της ΑΤΕ, μετά το 1990 (νέα δάνεια) την περίοδο 1991 - 1995 ήταν 22%, δηλαδή αυξήθηκε κατά 5,5 μονάδες επί πλέον και εξισώθηκε με τα επιτόκια δανεισμού των εμπορικών Τραπεζών προς την βιομηχανία, υπηρεσίες κλπ.

Κατόπιν είναι γνωστό, ότι η απόδοση κεφαλαίου στην βιομηχανία κλπ είναι πολλαπλάσια της απόδοσης του κεφαλαίου στην γεωργία (αγρότες και συνεταιρισμούς κάθε μορφής).

Από τα δεδομένα αυτά, με ασφάλεια βγαίνουν τα παρακάτω συμπεράσματα:

- Ο δανεισμός των αγροτών και των συνεταιρισμών κάθε μορφής από την ΑΤΕ ή τις εμπορικές Τράπεζες μετά την μετατροπή της σε ανώνυμη εταιρία, είναι ασύμφορος, γιατί αποσπά κάθε οικονομικό πλεόνασμά τους και όχι μόνον.

- Τα κάθε είδους χρέη των αγροτών και των συνεταιρισμών κάθε μορφής στην ΑΤΕ από δάνεια που είχαν συναφθεί μέχρι το 1990 αυξήθηκαν υπέρμετρα την χρονική περίοδο 1991 - 1995 από την παραπάνω αύξηση του επιτοκίου.

- Τα νέα δάνεια των αγροτών και των συνεταιρισμών κάθε μορφής που συνάφθησαν με την ΑΤΕ για αναχρηματοδότηση παλαιών δανείων ή τυχόν ρυθμίσεων των δανείων αυτών μετά το 1990 χορηγήθηκαν με επιτόκιο 22%.

- Ο ανατοκισμός των τόκων των δανείων για περισσότερες από μία φορές κάθε έτος αυξάνει το (ονομαστικό) επιτόκιο των δανείων, αφού οι τόκοι εκάστης χρονικής περιόδου (μικρότερης του έτους) προστίθενται στο κεφάλαιο του δανείου (κεφαλαιοποιούνται) και το κατά τον τρόπο αυτό σχηματιζόμενο νέο κεφάλαιο τοκίζεται την επόμενη περίοδο με το ονομαστικό επιτόκιο. Είναι τα λεγόμενα πανωτόκια, τα οποία, αν και εκρίθησαν μη νόμιμα με σειρά αποφάσεων του Αρείου Πάγου, εφαρμόζονταν μετά το 1987 περίπου, αφού η Κυβέρνηση με σειρά αντίστοιχων νομοθετικών παρεμβάσεων εκάλυπτε τις Τράπεζες.

Με τον τρόπο αυτό η Κυβέρνηση αποσπούσε ένα μέρος του οικονομικού πλεονάσματος του Πρωτογενούς και Δευτερογενούς Τομέα της οικονομίας υπέρ του Τριτογενούς Τομέα (τράπεζες κλπ).

Μετά από 17 χρόνια και αφού οι Τράπεζες «γιγαντώθηκαν» η Κυβέρνηση με τον Ν. 3259/2004, κατήργησε εμμέσως τα πανωτόκια και υποχρέωσε τις Τράπεζες να επιστρέψουν στους πελάτες τους, που είχαν οφειλές κατά την δημοσίευση του Νόμου (κεφάλαιο, τόκοι και πανωτόκια) μεγαλύτερες από ορισμένα όρια (διπλάσιο, τριπλάσιο κλπ του αρχικού κεφαλαίου –δανείου), διαφορετικά για κάθε κλάδο της οικονομίας, τις παρεμβάσεις δε αυτές η Κυβέρνηση χαρακτήρισε ως «ρυθμίσεις».

Με τον τρόπο αυτό οι Τράπεζες διέγραψαν επισφαλείς απαιτήσεις των πελατών τους, όσων δηλαδή είχαν απομείνει να έχουν οφειλές προς

αυτές, αφού καρπώθηκαν το όφελος από τον ανατοκισμό των τόκων των χορηγήσεων τους επί 17 χρόνια περίπου.

Κατ' εφαρμογή του Νόμου αυτού η ΑΤΕ διέγραψε το 2005 συνολικά χρέη 63.220 πελατών της ύψους 1,8 δις ευρώ, από τα οποία 1,1 δις ευρώ αφορούσαν χρέη για 54.000 αγρότες (Μποζιάρης σελ. 32).

Συνοψίζοντας τις παραπάνω διαπιστώσεις με ασφάλεια βγαίνει το συμπέρασμα, ότι τα επιτόκια χορηγήσεων της ΑΤΕ προς τους αγρότες και τους συνεταιρισμούς κάθε μορφής μετά το 1978 μέχρι την εξαγορά της από την Τράπεζα Πειραιώς ήταν τοκογλυφικά, καθώς και ότι η μεγέθυνση της ΑΤΕ στηρίχθηκε στο οικονομικό πλεόνασμα που απόσπασε από τους αγρότες βάσει της πολιτικής της Κυβέρνησης.

10. Εξαγορά της ΑΤΕ από την Τράπεζα Πειραιώς

Στα άρθρα 5 παρ. 4 και 27 παρ. 1 του Ν. 3601/2007 (ΦΕΚ 178 Α), «Ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων από τα πιστωτικά ιδρύματα, επάρκεια ιδίων κεφαλαίων κλπ», ορίζεται, ότι για την χορήγηση από την Τράπεζα της Ελλάδας αδείας λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος (Τράπεζας) απαιτείται αρχικό κεφάλαιο 18.000.000 ευρώ, καθώς και ότι τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να διαθέτουν ίδια κεφάλαια, τα στοιχεία των οποίων ορίζονται με γενικής ισχύος απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδας, τα οποία σε διαρκή βάση πρέπει να υπερβαίνουν ή να ισούνται με το άθροισμα των αναφερομένων στην παράγραφο αυτή κεφαλαιακών απαιτήσεων που υπολογίζονται σύμφωνα με τις αποφάσεις της Τράπεζας της Ελλάδας.

Κατ' εφαρμογή των παραπάνω διατάξεων η Επιτροπή Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων (ΕΠΑΘ) της Τράπεζας της Ελλάδας με την 46/1/27.7.2012 απόφασή της ανακάλεσε την άδεια

λειτουργίας της ΑΤΕ, θέτοντάς την σε καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης, **επειδή:**

α. Τα ίδια κεφάλαια της ΑΤΕ ήταν κατώτερα από αυτά που απαιτούνται προς εκπλήρωση των υποχρεώσεων της εκ του άρθρου 27 του παραπάνω Νόμου (υπολείπονταν κατά 3.945.061.000 ευρώ την 31.3.2012).

β. Τα ίδια κεφάλαια της ΑΤΕ ήταν κατώτερα του ελαχίστου αρχικού κεφαλαίου των 18.000.000 ευρώ, που απαιτούνταν για την άδεια λειτουργίας της.

γ. Το Ελληνικό Δημόσιο, βασικός μέτοχος της ΑΤΕ, δεν μπορούσε να καλύψει τις παραπάνω αυξήσεις των ιδίων κεφαλαίων της,

δ. Σύμφωνα με την 37/8/19.4.2012 απόφαση της ίδιας Επιτροπής (ΕΠΑΘ) η ΑΤΕ δεν ήταν βιώσιμη, με συνέπεια να μην μπορεί να χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ) κατά τον Ν. 3864/2010.

ε. Η ΑΤΕ, εξ αιτίας της παραπάνω ανεπάρκειας των ιδίων κεφαλαίων της, δεν μπορούσε να δανεισθεί, ούτε από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με πράξεις νομισματικής πολιτικής, ούτε από την Τράπεζα της Ελλάδας μέσω του μηχανισμού ELA ή από κάθε άλλη εναλλακτική πηγή παροχής ρευστότητας (Απόφαση 549/VII/2012 Επιτροπής Ανταγωνισμού, σελ. 3 επομ.).

Σημειώνεται, ότι ELA είναι ο μηχανισμός παροχής ρευστότητας που παρέχεται σε φερέγγυο τραπεζικό ίδρυμα για να καλύψει έκτακτες ανάγκες, όπως η εκροή καταθέσεων. Το ποσό αυτό δίδεται από τις 17 Κεντρικές Τράπεζες της Ευρωζώνης έναντι επαρκών διασφαλίσεων.

Κατόπιν η Επιτροπή Μέτρων Εξυγίανσης (ΕΜΕ) της Τράπεζας της Ελλάδας έχοντας υπόψη ότι:

α. Μέρος των καταθέσεων πελατών της ΑΤΕ εκτιμωμένου ύψους 1.448.184.000 ευρώ την 31.12.2011 δεν καλύπτονταν από το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων (ΤΕΚΕ)

β. Η ΑΤΕ είχε αναλάβει υποχρεώσεις σε άλλα πιστωτικά ιδρύματα ύψους 387.000.000 ευρώ την 31.5.2012

γ. Η ΑΤΕ, είχε αντλήσει ρευστότητα από την έκτακτη χρηματοδότηση (ΕΛΑ), που λαμβάνει από την Τράπεζα της Ελλάδας, ύψους 6,3 δις ευρώ, που έληγε την 27.7.2012, **έκρινε** ότι η συνέχιση των τραπεζικών εργασιών της ΑΤΕ από άλλο πιστωτικό ίδρυμα είναι πρόσφορο μέτρο διασφάλισης, αφ' ενός μεν της εμπιστοσύνης των καταθετών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, αφ' ετέρου της σταθερότητας αυτού, ότι επιβάλλεται η διάσπαση αυτής σε καλή και κακή και η μεταβίβαση της καλής ΑΤΕ.

Μετά ταύτα στο πλαίσιο μιας ανοικτής διαδικασίας υποβολής προσφορών που έλαβε χώρα ενώπιόν της αποδέχθηκε την προσφορά της Τράπεζας Πειραιώς, που είχε εγκριθεί από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, κατακύρωσε την καλή ΑΤΕ σε αυτήν και με την 4/1/27.7.2012 απόφασή της (ΦΕΚ 2209 Β) υποχρέωσε τον ειδικό διαχειριστή της ΑΤΕ να μεταβιβάσει στην Τράπεζα Πειραιώς την καλή ΑΤΕ, τα στοιχεία της οποίας αναφέρονται στο παράρτημα, που συνοδεύει την παραπάνω απόφασή.

Σημειώνεται, ότι το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων (ΤΕΚΕ) είναι ο φορέας διαχείρισης του συστήματος εγγύησης των τραπεζικών καταθέσεων και επενδυτικών υπηρεσιών, που ιδρύθηκε με το άρθρο 2 παράγραφος 1 του Ν. 3746/2009.

Σκοπός του ΤΕΚΕ είναι, μεταξύ των άλλων, η καταβολή αποζημίωσης στους καταθέτες των πιστωτικών ιδρυμάτων, όταν τα

πιστωτικά ιδρύματα ευρίσκονται σε αδυναμία να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους (άρθρο 2 παράγραφος 2α). Στο ΤΕΚΕ συμμετέχουν υποχρεωτικά όλα τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας από την Τράπεζα της Ελλάδας (άρθρο 3 παράγραφος 1).

Η αποζημίωση για το σύνολο των καλυπτομένων καταθέσεων του ιδίου ιδιοκτήτη σε πιστωτικό ίδρυμα, που καλύπτεται από το ΤΕΚΕ ανέρχεται κατ' ανώτατο όριο σε 100.000 ευρώ (άρθρο 9 παράγραφος 2α).

Το ιδρυτικό κεφάλαιο του ΤΕΚΕ ήταν 8.804.109 ευρώ και είχε καλυφθεί κατά ποσοστό 60% από την Τράπεζα της Ελλάδας και κατά ποσοστό 40% από τα πιστωτικά ιδρύματα της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (άρθρο 2 παράγραφος 5).

Στην συνέχεια η Επιτροπή Μέτρων Εξυγίανσης της Τράπεζας της Ελλάδας αποτίμησε προσωρινώς τα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού που μεταβιβάζονται από την ΑΤΕ στην Τράπεζα Πειραιώς σε 14.721.270.000 και 21.397.160.000 ευρώ αντίστοιχα και με την 4/2/27.7.2012 απόφασή της (ΦΕΚ 2209Β) **καθόρισε** την διαφορά αυτών σε επί πλέον στοιχεία του παθητικού (21.397.160.000 – 14.721.270.000=) 6.675.890.00 ευρώ, και **αποδέχθηκε** το ποσό αυτό στο σύνολό του, αντί του ΤΕΚΕ που δεν είχε τέτοια οικονομική δυνατότητα, να καταβάλει το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, αντλώντας ρευστότητα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ).

Σημειώνεται, ότι το παθητικό των 21,4 δις περίπου αποτελείται από το άθροισμα των καταθέσεων πελατών της ΑΤΕ, που είναι 14,7 δις περίπου την 25-07-2012 (ΦΕΚ 2209 Β, σελ. 30.209, στήλη 2, στίχος 5 από το τέλος), τα 0,4 δις περίπου που όφειλε η ΑΤΕ στα άλλα πιστωτικά

ιδρύματα και 6,3 δις που όφειλε στον ΕΛΑ. (ίδιο ΦΕΚ σελ. 30213, στήλη 2 στίχος 23 από το τέλος επομ.).

Σημειώνεται, ότι το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας με τον τρόπο αυτό απέκτησε την αξίωση και το προνόμιο του ΤΕΚΕ από την παράγραφο 4 του άρθρου 13Α του Ν. 3746/2009 κατά του ειδικού εκκαθαριστή της ΑΤΕ προς απόδοση του καταβληθέντος ποσού, καθώς και ότι το παραπάνω Ταμείο (ΤΧΣ) εισέφερε ως προκαταβολή στην Τράπεζα Πειραιώς το ποσό των 0,5 δις ευρώ, ενόψει της συμμετοχής του στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας Πειραιώς, (Απόφαση 549/VII/2012 Επιτροπής Ανταγωνισμού σελ. 14).

Τέλος η Επιτροπή Μέτρων Εξυγίανσης με την 4/3/27.7.2012 απόφασή της (ΦΕΚ 2209 Β) καθόρισε το αντάλλαγμα που θα καταβάλει η Τράπεζα Πειραιώς στην υπό εκκαθάριση ΑΤΕ για την μεταβίβαση των παραπάνω στοιχείων ενεργητικού και παθητικού της τελευταίας σε 95.000.000 ευρώ.

Το παρακάτω διάγραμμα αποτυπώνει τις μεταβολές στο ενεργητικό, παθητικό και καθαρή θέση της Τράπεζας Πειραιώς.

Διάγραμμα διαμόρφωσης Ενεργητικού –Παθητικού Τράπεζας Πειραιώς μετά την εξαγορά της ΑΤΕ.

Πειραιώς Ενεργητικό €52,1 δις	Πειραιώς Παθητικό € 49,1 δις
	Πειραιώς Ίδια Κεφάλαια €3,0 δις

ΑΤΕbank ενεργητικό € 14,7 δις	ΑΤΕbank Παθητικό €21,4 δις
----------------------------------	-------------------------------

ΕΤΧΣ Χρηματοδότηση και Κεφάλαια €7,2 δις	Νέα Ίδια Κεφάλαια €0,5 δις
---	-------------------------------

Σύνολο Ενεργητικού
74,0 δις

Σύνολο Παθητικού
74,0 δις

Πηγή: Απόφαση 549/VII/2012 Επιτροπής Ανταγωνισμού, σελ. 15.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω η Τράπεζα Πειραιώς θα καταβάλλει τίμημα ύψους 95 εκατ. ευρώ για την απόκτηση στοιχείων ενεργητικού που αποτιμώνται προσωρινά σε 14,7 δις ευρώ και στοιχείων παθητικού της ΑΤΕ που αποτιμώνται προσωρινά σε 21,4 δις ευρώ.

Την διαφορά των 6,7 δις ευρώ θα καταβάλλει στην Τράπεζα Πειραιώς, αντί του ΤΕΚΕ, το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, που δεν μπορούσε να χρηματοδοτήσει την ΑΤΕ, γιατί δεν ήταν βιώσιμη.

Ειδικότερα το ΤΧΣ θα καταβάλλει 6,7 δις ευρώ για την κάλυψη της «τρύπας» που δημιουργείται, ενώ αν η ΑΤΕ κεφαλαιοποιούνταν από το ΤΧΣ, όπως οι 4 άλλες μεγάλες τράπεζες, τότε το ΤΧΣ θα έπρεπε να

συμμετάσχει στην κεφαλοποίησή της με το ποσό των 4,5 δις ευρώ, όση δηλαδή είναι η ζημία που υπέστη από το κούρεμα των ομολόγων της λόγω του PSI.

Τα 6,7 δις ευρώ είναι προικοδότηση ή αντάλλαγμα που έλαβε η Τράπεζα Πειραιώς από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας για να καλύψει την επί πλέον διαφορά του παθητικού της ΑΤΕ ύψους 6,7 δις ευρώ. Η παραπάνω διαφορά των 6,7 δις ευρώ είναι υποχρεώσεις της ΑΤΕ σε τρίτους και ειδικότερα στον ΕΛΑ ύψους 6,3 δις ευρώ, και τα 0,4 δις περίπου υποχρέωση της ΑΤΕ στα άλλα πιστωτικά ιδρύματα (ΦΕΚ 2209 Β, σελ. 30210 επομ., στήλη 1, στίχος 1 επομ.). Με τον τρόπο αυτό η Τράπεζα Πειραιώς με το τίμημα των 95 εκατ. ευρώ, ούτε ένα ευρώ πάρα πάνω, απέκτησε ένα πλήρως ισοσκελισμένο περιουσιακό στοιχείο ύψους περίπου 15 δις ευρώ, χωρίς κανένα κίνδυνο (ρίσκο).

Με απλά λόγια η Κυβέρνηση, προκειμένου να αποφύγει τυχόν κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Χώρας από την «πτώχευση» της ΑΤΕ, αναγκάστηκε να «δωρίσει» την καλή ΑΤΕ στην Τράπεζα Πειραιώς, διασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο την εμπιστοσύνη των καταθετών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Χώρας και την σταθερότητα αυτού.

Τέλος η «κακή» υπό εκκαθάριση ΑΤΕ παραμένει στο Ελληνικό Δημόσιο, που ήταν ο βασικός μέτοχος της.

Τούτο σημαίνει ότι το Δημόσιο έχει αναλάβει τα βάρη της κακής ΑΤΕ, μεταξύ των οποίων και τα 6,7 δις ευρώ που κατέβαλε το ΤΧΣ στην Τράπεζα Πειραιώς.

Με απλά λόγια η Κυβέρνηση, δηλαδή ο Έλληνας φορολογούμενος πολίτης, θα πληρώσει όχι μόνο τα βάρη της κακής ΑΤΕ, αλλά και τα 6,7 δις ευρώ του ΤΧΣ.

11. Αξιολόγηση της ΑΤΕ

Η ΑΤΕ από την ίδρυσή της μέχρι το 1974 με την βοήθεια των συνεταιρισμών, πολλά μέλη των οποίων ήταν ουσιαστικά άμισθοι υπάλληλοί της, συνέβαλε τα μέγιστα στην ανάπτυξη του Αγροτικού Τομέα, αφού αποτέλεσε αποκλειστικό και κύριο χρηματοδότη του, στην βιβλιογραφία δε χαρακτηρίζεται ως η «μάννα» των αγροτών.

Όμως την περίοδο 1978 -1990 με την επιτοκιακή πολιτική της, κατ' εντολή του Κράτους, αλλά για ίδιο λογαριασμό, συνέβαλε τα μέγιστα στην συρρίκνωση και την υπερχρέωση του Αγροτικού Τομέα.

Και αν η αξιολόγησή μου αυτή δεν είναι αντικειμενική, αν οι διαπιστώσεις μου περί τοκογλυφικών επιτοκίων και πανωτοκίων δεν είναι ορθές, τότε με πιο τρόπο μεγεθύνθηκε η ΑΤΕ και διέθετε το 1984 194 υποκαταστήματα, 165 θυρίδες και απασχολούσε 6.698 άτομα;

Με ποιο τρόπο η ΑΤΕ αύξησε τον αριθμό των υποκαταστημάτων της μέχρι το 1990 σε 432, εκ των οποίων τα 5 βρίσκονταν στην Γερμανία.

Η απάντηση στα ερωτήματα αυτά είναι καταλυτική. Η ΑΤΕ μέσω της επιτοκιακής πολιτικής της απέσπασε ένα μεγάλο μέρος του αγροτικού πλεονάσματος. Οι αγρότες πλήρωσαν για την αύξηση των υποκαταστημάτων της ΑΤΕ και την μισθοδοσία του προσωπικού της.

Με τον παραπάνω τρόπο η ΑΤΕ «έχασε» την ευκαιρία να γίνει μια μεγάλη συνεταιριστική Τράπεζα με μετόχους τους αγρότες και τις συνεταιριστικές οργανώσεις, η οποία, όπως και οι ευρωπαϊκές Συνεταιριστικές Τράπεζες, θα επέκτεινε μεταγενέστερα τις δραστηριότητές της και στους άλλους κλάδους της οικονομίας (Ευλογιάννης σελ. 87 επομ.).

Κατόπιν την περίοδο 1991 -2000 η ΑΤΕ με την επιτοκιακή πολιτική της και τα πανωτόκια ληλάτησε τον Αγροτικό Τομέα και ξεπούλησε ότι μπορούσε να πουληθεί από αυτόν για να εισπράξει τις απαιτήσεις της.

Πρώτη ενέργεια της ΑΤΕ μετά την μετατροπή της σε ανώνυμη εταιρεία ήταν η αύξηση του μέσου επιτοκίου των χορηγήσεών της κατά 5,5 μονάδες από 16,5% σε 22%, καθώς και το «τελεσίγραφο» προς τις Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις να αγοράσουν το μερίδιο της σε αυτές, διαφορετικά θα προχωρήσει την διαδικασία για την πώλησή τους στον ιδιωτικό τομέα. Η μετατροπή της ΑΤΕ σε ανώνυμη εταιρία έγινε την 17.12.1990 (Ν 1914/1990) και οι παραπάνω ενέργειες της ΑΤΕ έγιναν τον πρώτο μήνα του 1991.

Είναι πραγματικό γεγονός ότι και στον Αγροτικό Τομέα υπήρχαν «κόκκινα» –μη εξυπηρετούμενα– δάνεια, τα λεγόμενα διαχειριστικά ελλείμματα. Αυτά τα ελλείμματα ήταν 180 δις δρχ. το 1990 (Διοικητής Μανώλης Κεφαλογιάννης) και αυξήθηκαν την περίοδο 1991 -1997. Για τα ελλείμματα αυτά η ΑΤΕ εισέπραξε από το Δημόσιο με τους Ν. 2198/1994 και 2538/1997 το συνολικό ποσό των $(356,95 + 20,00 + 89,6=)$ 466,1 δις δρχ. ή $(466,1 \times 10^9 / 340,75=)$ 1,37 δις ευρώ και τα διέγραψε από τις απαιτήσεις της.

Τα ελλείμματα αυτά δεν πρέπει να προκαλούν εντύπωση για μια τράπεζα του μεγέθους της ΑΤΕ και ήσαν σε κάθε περίπτωση διαχειρίσιμα. Όλες οι τράπεζες έχουν τέτοια ελλείμματα –«κόκκινα» δάνεια και έχουν διαγράψει επισφαλείς απαιτήσεις πελατών τους, χωρίς μάλιστα να εισπράξουν από το Δημόσιο τις απαιτήσεις τους αυτές, όπως η ΑΤΕ. Όλες οι Τράπεζες είχαν, έχουν και θα έχουν τέτοιες ζημιές στα

πλαίσια του επιχειρηματικού κινδύνου που αναλαμβάνουν με την χορήγηση δανείων στους πελάτες τους.

Σημειώνεται, όπως εκτίθεται παρακάτω, ότι η ΑΤΕ άφησε για κληρονομιά στον Ελληνικό Λαό ζημιά (διαχειριστικά ελλείμματα) 6,7 δις ευρώ τουλάχιστον, που είναι πολλαπλάσια από τα διαχειριστικά ελλείμματα του Αγροτικού Τομέα, δηλαδή των αγροτών και των πάσης μορφής συνεταιρισμών.

Εξ άλλου η Κυβέρνηση προικοδότησε την ΑΤΕ με επί πλέον 1,14 δις ευρώ την περίοδο αυτή (αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου 1994, 1997, 1999 και 2000).

Στην συνέχεια η ΑΤΕ, αν και οι αγρότες αποτελούσαν τον κύριο όγκο των καταθετών –πελατών της, το έτος 1999 με μία άνευ προηγουμένου ενέργεια κατήγγησε όλες τις κεντρικές Διευθύνσεις που είχαν σχέση με τους αγρότες και τους συνεταιρισμούς και συνέστησε 3 νέες «Πελατειακές» Διευθύνσεις: «Ιδιωτών-Αγροτών», «Επιχειρήσεων» και «Μεγάλων Πελατών» (Μποζιάρης σελ. 49).

Σημειώνεται, γιατί έχει ιδιαίτερη σημασία, ότι η Κυβέρνηση, σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα, με διαδοχικές συμβάσεις ανέθεσε στην ΑΤΕ την εκτέλεση των προγραμμάτων εφαρμογής της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής στην Χώρα μας από το 1981 και μεταγενέστερα (Κοινοτικές επιδοτήσεις για στήριξη των αγροτικών προϊόντων και την αναδιάρθρωση της γεωργίας, πρόωρη συνταξιοδότηση αγροτών κλπ).

Με τον τρόπο αυτό η ΑΤΕ «έχασε» την δεύτερη ευκαιρία να γίνει μία μεγάλη συνεταιριστική Τράπεζα στον Ελλαδικό Χώρο με δραστηριότητες σε όλους τους τομείς της οικονομίας.

Αντιθέτως η Τράπεζα Πειραιώς, μια εμπορική Τράπεζα του ιδίου ή και μικρότερου μεγέθους από την ΑΤΕ. στα πλαίσια μια συνετής και

ρεαλιστικής αναπτυξιακής πολιτικής στον Ελλαδικό χώρο συνέστησε την ίδια περίοδο ιδιαίτερη κεντρική Διεύθυνση Αγροτικού για να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στον Αγροτικό Τομέα.

Την περίοδο 2000 - 2007 η ΑΤΕ ακολούθησε μία επιθετική επεκτατική πολιτική, εισαγωγή στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ) το 2001, δημιουργία ενός χρηματιστηριακού Ομίλου δέκα εταιριών, επέκταση στις Βαλκανικές Χώρες (Σερβία, Ρουμανία), αποτέλεσμα της οποίας ήταν η συρρίκνωση του μετοχικού της κεφαλαίου από 1,57 δις ευρώ το 2000 σε 0,65 δις ευρώ την 31.12.2007 (Μποζιάρης σελ. 54).

Για την ενίσχυση της κεφαλαιακής της επάρκειας, κυρίως μετά την έναρξη της δημοσιονομικής κρίσης της χώρας το 2010, άντλησε έκτακτη ρευστότητα από τον ΕΛΑ μέσω της Τράπεζας της Ελλάδας ύψους 6,3 δις ευρώ.

Παρά ταύτα τα ίδια κεφάλαια της ΑΤΕ την 31.3.2012 υπολείπονταν κατά 3.945.061.000 ευρώ του κατώτατου ορίου που απαιτούνταν προς εκπλήρωση των υποχρεώσεών της εκ του άρθρου 27 του Ν. 3601/2007, η κατάσταση δε αυτή οφείλονταν και στην ζημία που υπέστη από το «κούρεμα» των ομολόγων, λόγω του PSI τον Μάρτιο του 2012, ύψους 4,5 δις ευρώ, με συνέπεια κατά τον χρόνο ανάκλησης της άδειας λειτουργίας της την 27.7.2012 να μην έχει ίδια κεφάλαια 18.000.000 ευρώ που απαιτούνταν για την άδεια λειτουργίας της.

Με δεδομένα αυτά η Επιτροπή Μέτρων Εξυγίανσης της Τράπεζας της Ελλάδας, έχοντας υπόψη τις πρόσθετες υποχρεώσεις της ΑΤΕ, που αναφέρονται στην παραπάνω 4/1/27.7.2012 απόφασή της και επειδή υπήρχε άμεσος κίνδυνος αποσταθεροποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Χώρας, αφού η ΑΤΕ είχε τεθεί υπό ειδική εκκαθάριση,

ορθώς αποφάσισε την πώλησή της στην Τράπεζα Πειραιώς, που ήταν ο μοναδικός μειοδότης που κατέθεσε δεσμευτική προσφορά για την εξαγορά της ΑΤΕ.

Συνοψίζοντας την περίοδο 2000 – 2007 η ΑΤΕ ακολούθησε μία εσφαλμένη και επικίνδυνη επεκτατική πολιτική, η οποία την οδήγησε σε υπερχρέωση την περίοδο 2008-2011, με συνέπεια την διάσπασή της σε καλή και κακή ΑΤΕ, την πώληση της καλής –υγιούς- ΑΤΕ στην Τράπεζα Πειραιώς αντί «πινακίου φακής» (95.000.000 ευρώ) και απέμεινε η κακή ΑΤΕ, στο μετοχικό κεφάλαιο της οποίας το Δημόσιο συμμετείχε με ποσοστό 75% περίπου.

Η κληρονομιά που μας άφησε η ΑΤΕ είναι:

α. Η υποχρέωση να πληρώσει η κακή ΑΤΕ στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 9 παρ. 15 του Ν. 4051/2012 και 13Α παρ. 4 του Ν. 3746/2009 (Απόφαση 4/2/27.7.2012 της ΕΜΕ της Τράπεζας της Ελλάδας, περίπτωση iii), τα 6,7 δις ευρώ που κατέβαλε αυτό στην Τράπεζα Πειραιώς, ώστε το εν λόγω ταμείο να επιστρέψει το ποσό αυτό στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας από το οποίο δανείσθηκε.

Η Τράπεζα Πειραιώς δεν έχει υποχρέωση να πληρώσει το εν λόγω ποσό, γιατί ανέλαβε την επί πλέον διαφορά του παθητικού της ΑΤΕ των 6,7 δις περίπου (παράγραφος 3 του Παραρτήματος της 4/1/27.7.2012 απόφασης της ΕΜΕ σε συνδυασμό με την 4/2/27.7.2012 απόφαση της ίδιας Επιτροπής).

β. Η κακή ΑΤΕ έχει υποχρεώσεις σε τρίτους και απαιτήσεις κατά τρίτων, η εκκαθάριση των οποίων θα γίνει μετά από μερικά χρόνια. Οι πιστωτές της ΑΤΕ θα διεκδικήσουν τις απαιτήσεις τους προσφεύγοντας

στα Δικαστήρια και η ΑΤΕ θα διεκδικήσει τις οφειλές των δανειοληπτών της με κάθε μέσο, κατασχέσεις κλπ. Το οικονομικό αποτέλεσμα θα είναι σε βάρος της ΑΤΕ, γιατί οι απαιτήσεις κατά τρίτων είναι επισφαλείς («κόκκινα δάνεια»). Οι υγιείς απαιτήσεις της ΑΤΕ, μεταβιβάστηκαν ήδη στην Τράπεζα Πειραιώς. Με απλά λόγια η κακή ΑΤΕ είναι μία ανώνυμη εταιρεία που πτώχευσε.

Συνοψίζοντας τα χρέη της κακής ΑΤΕ θα υπερβούν τα 6,7 δις. Το ποσό της υπέρβασης δεν είναι σήμερα γνωστό, αλλά θα είναι σημαντικό. Το συνολικό ποσό της ζημιάς της κακής ΑΤΕ θα πληρώσει η Κυβέρνηση, δηλαδή ο Έλληνας φορολογούμενος πολίτης και με τον τρόπο αυτό θα τελειώσει και η ιστορία της ΑΤΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η προϊστορία της γεωργίας

1.- Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στην ανάπτυξη της γεωργίας από την ίδρυση του νεότερου Ελληνικού Κράτους μέχρι το έτος 1900 και χαρακτηρίζεται ως «Προϊστορία της γεωργίας».

2.- Έδαφος του Ελληνικού Κράτους

Η Ελλάδα μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης (1453) υπετάγη στους Οθωμανούς Τούρκους και αποτέλεσε τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για τετρακόσια χρόνια περίπου.

Μετά την κήρυξη της Επανάστασης του 1821 ανακήρυξε την Ανεξαρτησία της με τον Νόμο της Επιδαύρου, που ψηφίσθηκε την 1.1.1822 από την Α΄ Εθνική Συνέλευση. Στο έδαφος του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους, που ήταν η Πελοπόννησος και οι Κυκλάδες, προσαρτήθηκαν η Στερεά Ελλάδα (1828), η νήσος Εύβοια (1830), τα Ιόνια νησιά (1864), η Θεσσαλία και ο νομός Άρτας (1882), η νήσος Κρήτη μετά το 1865, η Ήπειρος και η Μακεδονία, «Νέες χώρες», μετά τους Βαλκανικούς πολέμους (1912 - 1913), η Θράκη μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1914 - 1918) και τα Δωδεκάνησα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1940 - 1944).

Η συνολική έκταση της Χώρας (πλην θαλασσών) ανέρχεται σε 132 εκατ. στρέμματα. Με βάση στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας (ΕΣΥΕ) του έτους 1983 τα δάση υπολογίζονταν σε 29,5 εκατ. στρεμ. (ποσοστό 22%), οι βοσκότοποι σε 52,5 εκατ. στρεμ. (ποσοστό 40%) και η γεωργική γη σε 39,5 εκατ. στρεμ. (ποσοστό 30%)

(Τσούμας-Τασούλας, «Ιδιοκτησιακό καθεστώς και αξιοποίηση αγροτικής γης στην Ελλάδα», σελ. 13).

3.- Ιδιοκτησιακό καθεστώς αγροτικής γης

Με τον Οθωμανικό Νόμο «περί γαιών» η κατοχή επί της γης αναγνωρίζονταν ως δικαίωμα ιδιοκτησίας. Αμέσως μετά την σύσταση του Ελληνικού Κράτους (1928) το νομικό καθεστώς της ιδιοκτησίας μεταβλήθηκε ριζικά. Κατά το νεοεισαχθέν βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο δεν αναγνωρίζονταν πολλαπλά δικαιώματα, ιδιοκτησίας επί της γης παρά μόνο η απόλυτη ιδιοκτησία (κυριότης).

Σύμφωνα με το δίκαιο της κατάκτησης τα εδάφη που ανήκαν στο Οθωμανικό Δημόσιο, καθώς και τα εδάφη που κατείχαν μουσουλμάνοι, που εγκατέλειψαν το Ελληνικό Κράτος, πέρασαν στην ιδιοκτησία του Ελληνικού Δημοσίου και χαρακτηρίστηκαν ως «εθνικές γαίες».

Εκτός από τις εθνικές υπήρχαν και ιδιωτικές γαίες:

α. Εκτάσεις που κατείχαν Έλληνες προ της Επανάστασης, με αποδεικτικούς τίτλους, αναγνωρίστηκαν ως πλήρης ιδιοκτησία τους.

β. Εκτάσεις στις οποίες η Εκκλησία διέθετε δικαίωμα κατοχής, της παραχωρήθηκαν ως πλήρης ιδιοκτησία της.

γ. Εκτάσεις στην Αττική, Ανατολική Στερεά και Εύβοια, που καλλιεργούνταν από μουσουλμάνους την εποχή της απελευθέρωσης θεωρήθηκαν πλήρη ιδιοκτησία τους, καθώς οι περιοχές αυτές ενσωματώθηκαν στο Ελληνικό Κράτος με ειδικές συνθήκες και όχι με την κυριαρχία των στρατιωτικών δυνάμεων. Οι εκτάσεις αυτές σχημάτισαν τα πρώτα τσιφλίκια στον ελλαδικό χώρο, τα οποία αργότερα διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην αναγνώριση των τσιφλικιών της Θεσσαλίας. Παρά την μικρή τους επιφάνεια σε σχέση με το σύνολο των καλλιεργουμένων εκτάσεων κατάφεραν, πολύ πριν από την προσάρτηση

της Θεσσαλίας, να αναγνωρισθεί από το ελληνικό κράτος η πλήρης ιδιοκτησία τους (Μποζιάρης, «ΑΤΕ και αγροτική ανάπτυξη στην Ελλάδα», σελ. 8).

4.- Αγροτική –Εθνική Οικονομία

Η Ελλάδα μετά την Επανάσταση ήταν χώρα κατ' εξοχήν αγροτική. Η οικονομία της στηρίζονταν κυρίως στην γεωργία, το εμπόριο και σε μεγάλο πλήθος μικρών μεταποιητικών οικογενειακών επιχειρήσεων.

Πάνω από 80% του πληθυσμού της Χώρας μας ήσαν αγρότες και από αυτούς ποσοστό 90% ήταν ακτήμονες και αγράμματοι. Η αγροτική οικονομία λειτουργούσε στο πλαίσιο της αυτάρκειας και με αρχαϊκές μεθόδους καλλιέργειας.

5.- Αγροτική Πολιτική

Επίσημα διακηρυγμένος στόχος του Ελληνικού Κράτους ήταν η απόδοση στους χωρικούς των «εθνικών γαιών», που βρίσκονταν κυρίως στην Πελοπόννησο και την Δυτική Στερεά Ελλάδα, όταν οι συνθήκες θα το επέτρεπαν, γιατί οι «εθνικές γαίες» είχαν υποθηκευθεί προκειμένου να συναφθούν δάνεια για την χρηματοδότηση του πολέμου. Μέχρι τότε το Ελληνικό Κράτος ενοικίαζε τις εθνικές γαίες.

Παράλληλα όμως στόχος του Ελληνικού Κράτους ήταν η βιομηχανική ανάπτυξη. Ο αγροτικός τομέας αποτελούσε το μοναδικό στήριγμα για την εκβιομηχάνιση της Χώρας και μέσω της απόσπασης του γεωργικού πλεονάσματος, θα ήταν δυνατή η συσσώρευση κεφαλαίου για την βιομηχανική ανάπτυξη. Η απόσπαση του γεωργικού πλεονάσματος ήταν ευκολότερο να γίνει από πολλούς ανεξάρτητους μικροϊδιοκτήτες παρά από λίγους μεγαλογαιοκτήμονες. Για τον λόγο αυτό προκρίθηκε η καθιέρωση της μικρής ιδιοκτησίας, η εδραίωση της

οποίας επιτεύχθηκε με την επίλυση του αγροτικού ζητήματος, που πραγματοποιήθηκε με τις αγροτικές μεταρρυθμίσεις του 1871 και του 1917.

Εκτός από την μικροϊδιοκτησία, βασικές προϋποθέσεις αποτελούσαν ακόμη η εξειδίκευση και ο εκχρηματισμός της αγροτικής οικονομίας, δηλαδή η απαγκίστρωση των αγροτών από την οικονομία της αυτάρκειας και η επέκταση και οργάνωση της τραπεζικής αγροτικής πίστης.

Ως ενέργειες που βοήθησαν τον εκχρηματισμό αναφέρονται ενδεικτικά η αντικατάσταση της καταβολής των φόρων σε είδος από την καταβολή τους σε χρήμα (1863) και η στροφή των αγροτών στην μονοκαλλιέργεια και στην καλλιέργεια προϊόντων που τους απέφεραν μεγαλύτερο εισόδημα με την παροχή κινήτρων από το κράτος ή όχι (Μποζιάρης σελ. 6 επομ.).

Την αγροτική πίστη ασκούσε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας, που ιδρύθηκε το 1841, με αυστηρά τραπεζικά κριτήρια. Δικαιούχος δανειοδότησης ήταν ο κτηματίας, ο φερέγγυος καλλιεργητής, που διέθετε σημαντική περιουσία. Για τους μικροκαλλιεργητές τα δάνεια ήταν απρόσιτα μέχρι το 1920. Μέχρι τότε μόνον οι τσιφλικούχοι και μεσάζοντες παρείχαν πιστωτικές υπηρεσίες στους αγρότες και με τον τρόπο αυτό αποσπούσαν το μεγαλύτερο μέρος του γεωργικού πλεονάσματος και όχι μόνον. Ορόσημο για την επέκταση της αγροτικής πίστης στους μικροκαλλιεργητές αποτέλεσαν η θεσμοθέτηση των συνεταιρισμών (1915), του πλασματικού ενεχύρου του καπνού (1919) και του γεωργικού ενεχυρογράφου (1920) για επιπρόσθετες εμπράγματα ασφαλίσεις, καθώς και η ίδρυση της ΑΤΕ (1929).

Παράλληλα το Ελληνικό Κράτος είχε διέλθει από αλλεπάλληλες σοβαρές δημοσιονομικές κρίσεις, οι οποίες είχαν διαρκέσει μεγάλα χρονικά διαστήματα. Ειδικότερα, το 1893 η Χώρα κήρυξε στάση πληρωμών και το 1898, μετά τον ατυχή ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, ετέθη υπό διεθνή οικονομικό έλεγχο (βλ. σχετικώς τον Νόμο ΒΦΙΘ' /1898, ΦΕΚ 28 Α) για την πληρωμή πολεμικής αποζημίωσης στην Τουρκία και την αποπληρωμή, πλην των άλλων, εξωτερικών δανείων, που είχαν συναφθεί το 1833 και μεταξύ των ετών 1881 - 1893 .

6.- Αγροτικό Ζήτημα: «Εθνικές γαίες» και τσιφλίκια

Το αγροτικό ζήτημα στην Ελλάδα προέκυψε αμέσως μετά την σύσταση του νεοελληνικού Κράτους και αφορούσε την απόδοση στους αγρότες της γης που καλλιεργούσαν. Το αγροτικό ζήτημα συνέθεταν δύο επιμέρους ζητήματα:

α. Το ζήτημα της διανομής των «Εθνικών γαιών», που κυριάρχησε κατά την περίοδο από την Ανεξαρτησία μέχρι και την προσάρτηση της Θεσσαλίας (1882) και το οποίο διευθετήθηκε με την 1^η Αγροτική Μεταρρύθμιση, που ξεκίνησε το 1871 και ολοκληρώθηκε το 1911.

β. Το ζήτημα της απαλλοτριώσεως των τσιφλικιών, που κυριάρχησε από την προσάρτηση της Θεσσαλίας και μέχρι την 2^η Αγροτική Μεταρρύθμιση, που εξαγγέλθηκε το 1917 και ολοκληρώθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1930.

Με την 1^η Αγροτική Μεταρρύθμιση εκκαθαρίστηκαν οριστικά οι «Εθνικές γαίες» με την διανομή 2,7 εκατομμυρίων στρεμμάτων σε 360.000 κλήρους και σχεδόν το σύνολο των Ελλήνων αγροτών, προ του 1880, εγκαταστάθηκαν ως ιδιοκτήτες.

Η 2^η Αγροτική Μεταρρύθμιση, που αφορούσε το ζήτημα των τσιφλικιών υλοποιήθηκε κατά το μεγαλύτερο τμήμα της μετά το 1922, αφού ο επαναπατρισμός 1,5 εκατομμυρίων προσφύγων επιτάχυνε τις διαδικασίες απαλλοτριώσης τσιφλικιών και σήμανε το οριστικό τέλος της μεγάλης γαιοκτησίας στην Ελλάδα. Μέχρι το 1931 είχαν απαλλοτριωθεί συνολικά 1623 μεγάλες ιδιοκτησίες, που αποδόθηκαν σε 115.000 γηγενείς οικογένειες ακτημόνων ή μικροκαλλιεργητών, ενώ 145.000 οικογένειες προσφύγων εγκαταστάθηκαν σε εδάφη που εγκατέλειψαν οι μουσουλμανικοί και οι βουλγαρικοί πληθυσμοί (Μποζιάρης σελ. 7).

7.- Αξιολόγηση αγροτικής πολιτικής

Η πολιτική του Ελληνικού Κράτους δημιούργησε στρεβλώσεις στην οικονομική ανάπτυξη της Χώρας, η οποία την εποχή εκείνη ταυτιζόταν με την αγροτική ανάπτυξη. Οι στρεβλώσεις αυτές παρακολουθούν ακόμη και σήμερα την γεωργική ανάπτυξη και ειδικότερα:

α. Η αναγνώριση του δικαιώματος της απόλυτης ιδιοκτησίας (κυριότητας) στους έχοντες δικαίωμα κατοχής (το Tassarouf) επί της γης ήταν εσφαλμένη πολιτική, γιατί δεν επέτρεψε την αξιοποίηση της γης, προϋπόθεση για την αγροτική και οικονομική ανάπτυξη. Οι αποδεικτικοί τίτλοι του δικαιώματος κατοχής διετέθησαν από τους Οθωμανούς-Τούρκους στους Έλληνες – «Κοτσαμπάσηδες», την Εκκλησία και τους μουσουλμάνους, που κατοικούσαν στην Ελλάδα, με σκοπό να ελέγχουν και να εκμεταλλεύονται την Ελληνική γη.

Με απλά λόγια το δικαίωμα κατοχής δεν αποτελούσε δικαίωμα ιδιοκτησίας. Απέναντι στην «σοφία» του Οθωμανικού Νόμου «περί γαιών», το Ελληνικό Κράτος εισήγαγε το Βυζαντινορωμαϊκό Δίκαιο με το Διάταγμα της 13-2/7.3.1834, που ίσχυε τους βυζαντινούς χρόνους,

χωρίς καμία ουσιαστική ρύθμιση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Το παραπάνω Διάταγμα καταργήθηκε μετά από ένα αιώνα και πλέον με τον ΑΝ 2783/1941 «Αστικός Κώδιξ», που ρυθμίζει τα δικαιώματα ιδιοκτησίας (Πηγή: Ραπτάρης, Διαρκής Κώδιξ Νομοθεσίας, τόμος 7, σελ. 5).

Με τον τρόπο αυτό το Ελληνικό Κράτος ανεγνώρισε τα τσιφλίκια, τα οποία μεταγενέστερα αναγκάστηκε να απαλλοτριώσει κυρίως κατά την 2^η Αγροτική Μεταρρύθμιση.

Το Ελληνικό Κράτος έπρεπε να απαγορεύσει με νόμο:

-Τις εξώσεις των κολλήγων από τη γη που καλλιεργούσαν.

-Κάθε μεταβολή των εγγείων σχέσεων επί του εδάφους

-Κάθε σύσταση νέων εμπράγματων δικαιωμάτων επί του εδάφους.

-Κάθε μεταβολή των πραγματικών και υφισταμένων σχέσεων μεταξύ των κολλήγων και των μεγαλογαιοκτημόνων, όπως έπραξε μετά την προσάρτηση των «Νέων Χωρών».

Παράλληλα το Ελληνικό Κράτος έπρεπε να τροποποιήσει άμεσα το νεοεισαχθέν βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο, που ίσχυε πριν από 400 χρόνια περίπου, όσον αφορά τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και μετά να ρυθμίσει το ιδιοκτησιακό καθεστώς της γης και τις σχέσεις κολλήγων και ακτημόνων με τους μεγαλογαιοκτήμονες.

β. Η ενοικίαση των «εθνικών γαιών» για αύξηση των εσόδων του Κράτους ήταν εσφαλμένη πολιτική, αφ' ενός μεν γιατί αποσπούσε μέρος του αγροτικού πλεονάσματος, αφ' ετέρου δε γιατί δεν επέτρεπε την έξοδο από την οικονομία της αυτάρκειας.

Το Ελληνικό Κράτος μετά από 40 χρόνια (1871) μετά την ίδρυσή του (1828) και υπό την πίεση των αγροτών, αποδέχθηκε, ότι τα

δημοσιονομικά οφέλη από την διανομή των «εθνικών γαιών» στους αγρότες θα ήταν περισσότερο αποδοτική και προχώρησε στην 1^η Αγροτική Μεταρρύθμιση που ολοκληρώθηκε μετά από 40 χρόνια (1911).

Αλλά και η μεταρρύθμιση αυτή ήταν εσφαλμένη, αφού εδραίωσε την μορφή της μικρής οικογενειακής ιδιοκτησίας και της μικρής αγροτικής παραγωγής, με σκοπό την απόσπαση του γεωργικού πλεονάσματος για την ανάπτυξη της βιομηχανίας.

Και στην 2^η Αγροτική Επανάσταση το Ελληνικό Κράτος ακολούθησε την ίδια εσφαλμένη πολιτική, αφού δεν δημιούργησε νέες μορφές, αλλά με την εκκαθάριση της μεγάλης γαιοκτησίας απλώς ενίσχυσε και καθιέρωσε οριστικά την οικογενειακή μορφή της γεωργίας (Μποζιάρης σελ. 11).

γ. Η παράλειψη του Ελληνικού Κράτους να ιδρύσει έναν ειδικό τραπεζικό φορέα για την άσκηση της αγροτικής πίστης, οδήγησε τους αγρότες στις πιστωτικές υπηρεσίες των τσιφλικούχων και των μεσαζόντων (τοκογλύφων), οι οποίοι αποσπούσαν το αγροτικό πλεόνασμα.

Μόνο μετά την Μικρασιατική Καταστροφή το Ελληνικό Κράτος, 100 χρόνια από την σύστασή του και υπό την πίεση των αγροτών, ίδρυσε την ΑΤΕ, ως ειδικό οργανισμό για την άσκηση της αγροτικής πίστης.

δ. Η υπερμεγέθυνση της ΕΤΕ και η άσκηση της αγροτικής πίστης με τραπεζικά κριτήρια έβλαψε πολλαπλώς το Ελληνικό Κράτος. Η ΕΤΕ δανειοδοτούσε μόνο τους έχοντες ακίνητη περιουσία, τσιφλικούχους και μεσάζοντες, οι οποίοι με την σειρά τους δανειοδοτούσαν τους μη έχοντες ακίνητη περιουσία αγρότες με τοκογλυφικά επιτόκια.

ε. Η παράλειψη του Ελληνικού Κράτους να θεσμοθετήσει τους συνεταιρισμούς. Οι προσπάθειες των αγροτών να συνεταιρισθούν σε

επίπεδο χωριού για να επιτύχουν καλύτερες τιμές των προϊόντων τους και με τον τρόπο αυτό να αυξήσουν το εισόδημά τους συναντούσαν την αδιαφορία του Κράτους.

Μόνο μετά από 80 χρόνια το Ελληνικό Κράτος, υπό την πίεση των αγροτών, με τον Ν. 602/1915 θεσμοθέτησε τους συνεταιρισμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η γεωργία την περίοδο 1900-1949

1.- Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στην ανάπτυξη της γεωργίας από το έτος 1900 μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1940 - 1944) και τον τερματισμό του «εμφυλίου πολέμου» (1949).

2.- Η αγροτική πολιτική από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα

Ο στόχος της αγροτικής πολιτικής για την καθιέρωση της μικρής αγροτικής ιδιοκτησίας και παραγωγής, έτσι ώστε να είναι ευκολότερη η απόσπαση του γεωργικού πλεονάσματος, προκειμένου να αναπτυχθεί η βιομηχανία συνεχίστηκε και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

Παράλληλα το έτος 1908 το Ελληνικό Κράτος είχε διέλθει νέα οικονομική κρίση. Ακολούθησε το στρατιωτικό κίνημα στο Γουδί, τον Αύγουστο του 1909. Μετά από αυτά με σειρά νομικών ρυθμίσεων το Κράτος υποστήριξε την μικρή οικογενειακή ιδιοκτησία, η οποία αρχίζει να συνέρχεται με την υποστήριξη της κρατικής πολιτικής και ειδικότερα:

-Το έτος 1910 καταργήθηκε ο φόρος «αλλότριων κτηνών» για τους καλλιεργητές, διατηρήθηκε όμως για τους τσιφλικούχους.

-Το έτος 1911 απαγορεύτηκαν με νόμο οι εξώσεις των κολλήγων από τη γη που καλλιεργούσαν.

-Το 1913 με την προσάρτηση των «Νέων Χωρών» απαγορεύτηκε κάθε μεταβολή των εγγείων σχέσεων και κάθε σύσταση νέων εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί του εδάφους των περιοχών αυτών.

-Το 1914 απαγορεύτηκαν οι εξώσεις των κολλήγων και κάθε μεταβολή των πραγματικών και υφισταμένων σχέσεων μεταξύ των κολλήγων και των τσιφλικούχων.

-Το 1915 ψηφίστηκε ο Ν. 602/1915 «περί Συνεταιρισμών», που αποτέλεσε τομή για την άσκηση της αγροτικής πίστης, αφού προσέδωσε στους μικροκαλλιεργητές την απαραίτητη πιστοληπτική ικανότητα προκειμένου να έχουν πρόσβαση σε τραπεζικά δάνεια. (Πηγή: Μποζιάρης σελ. 10).

Στην συνέχεια, μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους, κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, το 1917 άρχισε η 2^η Αγροτική Μεταρρύθμιση, το μεγαλύτερο μέρος της οποίας υλοποιήθηκε μετά το 1922, αφού ο επαναπατρισμός 1,5 εκατομμυρίων προσφύγων που ακολούθησε την Μικρασιατική Καταστροφή (1922) επιτάχυνε τις διαδικασίες απαλλοτρίωσης τσιφλικιών και σήμανε το οριστικό τέλος της μεγάλης γαιοκτησίας στην Ελλάδα.

Ακολούθως το Κράτος το 1929 ίδρυσε την ΑΤΕ ως ειδική Τράπεζα αγροτικής πίστης. Το ξεκίνημα της ΑΤΕ συνέπεσε με την Μεγάλη Ύφεση της περιόδου 1929 - 1932, λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης του 1929. Η Ελλάδα αναγκάστηκε να κηρύξει στάση πληρωμών το 1932.

Κύριος σκοπός της Α.Τ.Ε. ήταν η χρηματοδότηση με ευνοϊκούς όρους του Αγροτικού Τομέα και η ενίσχυση της αγροτικής ανάπτυξης. Οι γενικές καταστατικές δραστηριότητές της ήταν η άσκηση της αγροτικής πίστης σε όλες τις μορφές, η ενίσχυση των συνεταιριστικών οργανώσεων και η βελτίωση των όρων διεξαγωγής των αγροτικών εργασιών και συναφών με την γεωργία συναλλαγών. Εκτός από την άσκηση της αγροτικής πίστης η ΑΤΕ ανέλαβε επίσης την εποπτεία των συνεταιριστικών οργανώσεων και τον εφοδιασμό των παραγωγών με τα αναγκαία γεωργικά εφόδια (φάρμακα, λιπάσματα κλπ), τα οποία διέθετε σε ελεγχόμενες τιμές.

Σε γενικές γραμμές οι στόχοι της αγροτικής πολιτικής από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης μέχρι την εμπλοκή της Χώρας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν:

α. Αύξηση των καλλιεργουμένων εκτάσεων για την γεωργία με την διάθεση νέων γαιών.

β. Αύξηση της παραγωγής των καλλιεργουμένων εδαφών με την βελτίωση των καλλιεργητικών μεθόδων και συστημάτων.

γ. Οικονομική ενίσχυση των αγροτών με δανειοδότησή τους από την ΑΤΕ μέσω των γεωργικών συνεταιρισμών.

δ. Δασμολογική προστασία και εξασφάλιση της καλής διάθεσης των αγροτικών προϊόντων.

3.- Γεωργικοί Συνεταιρισμοί

Οι γεωργικοί συνεταιρισμοί που ήταν ενώσεις φυσικών προσώπων με κοινά προβλήματα, κοινούς στόχους και κοινές επιδιώξεις, κύριο σκοπό είχαν τον αλληλοδανεισμό των μελών τους, ή την εξεύρεση δανείων έξω από τον συνεταιρισμό για τις ανάγκες των μελών τους (φάρμακα, σπόροι, λιπάσματα καλλιεργητικά δάνεια, μηχανήματα, εργαλεία κλπ). Με τον Ν. 602/1915 οι συνεταιρισμοί αυτοί απέκτησαν νομική υπόσταση ως εταιρείες, οι οποίες με την μορφή των πρωτοβαθμίων γεωργικών συνεταιρισμών, των δευτεροβαθμίων (ενώσεων) γεωργικών συνεταιρισμών ή τριτοβαθμίων (κεντρικών ενώσεων) γεωργικών συνεταιρισμών, αποτέλεσαν τον συνδετικό κρίκο μεταξύ των γεωργών και της ΑΤΕ για την άσκηση της αγροτικής πίστης. Η δανειοδότηση των αγροτών γίνονταν από την ΑΤΕ μέσω των γεωργικών συνεταιρισμών. Μικρό μόνο μέρος των αγροτικών δανείων καλύπτονταν από κεφάλαια μικρού μόνον αριθμού συνεταιρισμών. Το έτος 1935 ιδρύθηκε η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών

Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ), ιδεολογικό και συντονιστικό όργανο της συνεταιριστικής κινήσεως, το έτος 1940 ιδρύθηκε η κοινοπραξία Ενώσεων Συνεταιρισμών Εγχωρίων Προϊόντων (ΚΥΔΕΠ) και μεταγενέστερα οι πρώτες Συνεταιριστικές εταιρείες, που οι μετοχές τους ανήκαν σε συνεταιριστικές οργανώσεις ή και την ΑΤΕ [ΣΕΚΕ (1947), ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ (1949), ΚΕΟΣΟΕ (1947)] (Ξυλογιάννης σελ. 30,26,27,29).

4.- Αγροτική ανάπτυξη

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα η ελληνική οικονομία διέρχεται βαθιά κρίση, λόγω της μεγάλης σταφιδικής κρίσης, που θίγει τον ζωτικότερο και κατ' εξοχήν συναλλαγματοφόρο τομέα της, αλλά και της αγροτικής οικονομίας στο σύνολό της.

Την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα η αγροτική οικονομία, θα μπορέσει να επωφεληθεί από την εντυπωσιακή ανάπτυξη της διεθνούς οικονομίας και να παρουσιάσει ανοδική πορεία, η οποία ανακόπηκε από τους Βαλκανικούς πολέμους, τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και κυρίως από την Μικρασιατική Καταστροφή και την Μεγάλη ύφεση το 1929.

Από το 1933 μέχρι το 1939 παρά την πολιτική αστάθεια (Αντιβενιζελικό κίνημα το 1935, Δικτατορία του Μεταξά από το 1936), η χρηματοδότηση της γεωργίας από την ΑΤΕ, σε συνδυασμό με την αύξηση των καλλιεργουμένων εκτάσεων και της παραγωγής με τις προσπάθειες των αγροτών και των συνεταιρισμών, οδήγησαν σε εντυπωσιακή ανάπτυξη της γεωργίας.

Τα διαθέσιμα στοιχεία, δείχνουν ότι από το 1929 ως και το 1939 υπήρξε αύξηση των καλλιεργουμένων εκτάσεων κατά 155%, της παραγωγής των κυριότερων αγροτικών προϊόντων κατά 209% και της μέσης στρεμματικής απόδοσης κατά 134% (Πίνακας 13).

ΠΙΝΑΚΑΣ 13 Εξέλιξη μεγεθών γεωργίας 1929 -1939

ΕΤΟΣ	ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ (ΣΕ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ)	ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ (ΣΕ ΤΟΝΟΥΣ)	ΜΕΣΗ ΣΤΡΕΜΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ (ΚΙΛΑ/ΣΤΡΕΜΜΑ)
1929	16.746	1.951.812	117
1930	17.789	1.697.350	95
1931	19.319	1.775.790	92
1932	19.210	2.522.730	131
1933	20.811	3.099.990	149
1934	21.445	2.871.100	134
1935	21.910	3.111.500	142
1936	23.156	2.725.200	118
1937	24.155	3.734.900	155
1938	24.096	3.866.400	160
1939	25.891	4.071.200	157

Πηγή: Απολογισμοί ΑΤΕ 1930-1939, Μποζιάρης σελ. 81.

5.- Αξιολόγηση αγροτικής πολιτικής

Η αγροτική πολιτική την περίοδο αυτή, με εξαίρεση την περίοδο 1901 - 1909, είχε πολλά θετικά στοιχεία.

Οι νομοθετικές ρυθμίσεις που απαγόρευαν την έξωση των κολλήγων από την γη που καλλιεργούσαν, που απαγόρευαν την σύσταση νέων έγγειων σχέσεων και «πάγωσαν» τις υπάρχουσες, που απαγόρευαν κάθε μεταβολή των υφισταμένων σχέσεων τσιφλικούχων

και κολλήγων μέχρι την ολοκλήρωση της 2^{ης} Αγροτικής Μεταρρύθμισης, η θεσμοθέτηση των συνεταιρισμών με τον Ν. 602/1915 και η ίδρυση της ΑΤΕ ως ειδικής Τράπεζας αγροτικής πίστης, αποτέλεσαν τις βάσεις για την ανάπτυξη της γεωργίας την περίοδο αυτή.

Μοναδικό αρνητικό στοιχείο της αγροτικής πολιτικής είναι η καθιέρωση –οριστικοποίηση της μικρής αγροτικής ιδιοκτησίας και παραγωγής.

Η γεωργία και οι συνεταιρισμοί την περίοδο αυτή είχαν εντυπωσιακή ανάπτυξη, που ανακόπηκε την περίοδο 1940 – 1949 από τον Β΄ Παγκόσμιο και τον Εμφύλιο πόλεμο, πλην όμως είχαν τεθεί οι βάσεις για την μετέπειτα ανάπτυξή τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η γεωργία την περίοδο 1950 - 2012

1.- Εισαγωγή

Η Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του 1950, βγαίνοντας από μια εξαιρετικά επώδυνη περίοδο έχοντας ολοκληρώσει λίγο πριν το ξέσπασμα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μια μεγάλη αγροτική μεταρρύθμιση, αντιμετώπιζε την πρόκληση της ταχύρρυθμης ανάπτυξης. Η ήττα της Αριστεράς στον Εμφύλιο είχε ως αποτέλεσμα η Χώρα να ενταχθεί στο δυτικό στρατόπεδο και να ακολουθήσει τον καπιταλιστικό τρόπο ανάπτυξης. Το ερώτημα που τέθηκε άμεσα ως προς την αναπτυξιακή στρατηγική της Χώρας αφορούσε την επιλογή της γεωργίας ή της βιομηχανίας ως τομέα –κλειδιού για την ανάπτυξη.

Ο συσχετισμός των πολιτικών δυνάμεων στην συγκεκριμένη φάση ήταν εις βάρος των αγροτών, καθώς λόγω των πολέμων οι καλλιεργούμενες εκτάσεις και κατ' επέκταση η παραγωγή σημείωσαν κατακόρυφη πτώση, λόγω της στράτευσης των γεωργών, της επίταξης των ζώων, των καταστροφών και των διαρπαγών, της ανεπάρκειας των λιπασμάτων, της αποδιοργάνωσης των συγκοινωνιών και πολλοί συνεταιρισμοί αναγκάστηκαν να αναστείλουν την λειτουργία τους. Από την άλλη πλευρά η αμερικανική παρουσία και τα συμφέροντα της ανερχόμενης τάξης των επιχειρηματιών στήριζαν την με κάθε θυσία ανάπτυξη της βιομηχανίας.

Τελικά η αναπτυξιακή στρατηγική που επιλέχθηκε ήταν ένα μοντέλο ανάπτυξης βασισμένο στην βιομηχανία, με φορέα την ιδιωτική πρωτοβουλία. Η αγροτική πολιτική θα έπρεπε να στηρίζει το μοντέλο αυτό, δηλαδή η πολιτική των αγροτικών τιμών και εισοδημάτων θα έπρεπε να εξυπηρετεί τη συσσώρευση κεφαλαίων στη βιομηχανία, ενώ η

πολιτική των διαρθρώσεων στον Αγροτικό Τομέα θα αντιμετώπιζε στενότητα λόγω της προτεραιότητας της βιομηχανικής ανάπτυξης.

2.-Αγροτική Πολιτική-ΚΑΠ

Η αγροτική πολιτική διαμορφώθηκε, στο πλαίσιο της με κάθε τρόπο υποστήριξης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για την βιομηχανική ανάπτυξη, με στόχο να εξυπηρετήσει τη συγκεκριμένη αναπτυξιακή στρατηγική. Η διακηρυγμένοι στόχοι της αγροτικής πολιτικής ήταν:

α. Αύξηση των αγροτικών εισοδημάτων μέσω της αύξησης της παραγωγικότητας

β. Σταθεροποίηση των τιμών

γ. Αύξηση των αγροτικών εξαγωγών για εισαγωγή συναλλάγματος και εξασφάλιση αυτάρκειας σε βασικά προϊόντα.

Τα μέσα για την επίτευξη των στόχων αυτών ήταν η πολιτική τιμών και εισοδημάτων (ενισχύσεις-επιδότησεις), που στόχευε στη συγκράτηση του κόστους διατροφής και η διαρθρωτική πολιτική (επενδύσεις), που στόχευε στην αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας, προκειμένου να εξασφαλίζεται συνάλλαγμα από τις εξαγωγές. Η πολιτική τιμών και εισοδημάτων έπρεπε να τηρεί μια εξαιρετικά εύθραυστη ισορροπία: να συγκρατεί το κόστος διατροφής και ταυτόχρονα να κρατά τις τιμές των προϊόντων τουλάχιστον στο επίπεδο συντήρησης των αγροτών. Από την άλλη πλευρά, η διαρθρωτική πολιτική καλούνταν να εκσυγχρονίσει τον Αγροτικό Τομέα, χωρίς ωστόσο να της διατίθενται επαρκείς πόροι (Μποζιάρης, σελ. 83).

Οι διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται μεταξύ των περιόδων 1962-67 και 1968-73, αποδίδονται στη διαφορετική πολιτική κατάσταση που επικράτησε στις περιόδους αυτές, η γενική εικόνα ωστόσο παραμένει ίδια. Μετά την εγκατάσταση του κοινοβουλευτικού καθεστώτος στην

Ελλάδα οι διακηρυγμένοι στόχοι της αγροτικής πολιτικής δεν διαφοροποιήθηκαν ως προς τις βασικές αρχές τους (αύξηση εισοδημάτων μέσω αύξηση της παραγωγικότητας, σταθεροποίηση τιμών, αύξηση εξαγωγών).

Συγχρόνως από το 1978 η Κυβέρνηση έθεσε ως στόχο την ανάπτυξη του Τραπεζικού, Οικοδομικού και Τουριστικού Τομέα της οικονομίας. Με την παροχή κινήτρων, επιδοτήσεων και πιστώσεων από τις τράπεζες οι τομείς αυτοί αναπτύχθηκαν και μεγεθύνθηκαν την δεκαετία του 2000.

Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ)

Στην Ευρώπη νικητές και ηττημένοι μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αφού μάζευαν τα συντρίμια τους επί μίαν ολόκληρη δεκαετία, κατανόησαν ότι μόνο με την συνεργασία θα επιτύχουν την ανόρθωση των οικονομιών τους.

Οι άσπονδοι εχθροί Γάλλοι και Γερμανοί μετά από μία εντυπωσιακή πρωτοβουλία συμφιλίωσης και συνεργασίας των ηγετών τους, μαζί με την Ιταλία. Λουξεμβούργο, Βέλγιο και Ολλανδία με την Συνθήκη της Ρώμης (25.3.1957), που άρχισε να ισχύει από 1.1.1958, ίδρυσαν την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Σκοπός της ΕΟΚ ήταν η σύγκλιση των οικονομιών των Κρατών –Μελών της, με απώτερο στόχο την ομοσπονδιοποίηση σε ένα Κράτος κατά το πρότυπο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ).

Προϋπόθεση για την πραγματοποίηση του σκοπού της ΕΟΚ ήταν η κατάργηση των μεταξύ των Κρατών –Μελών της «οικονομικών» εσωτερικών συνόρων, δηλαδή των δασμών και αντισταθμιστικών εισφορών, ώστε τα προϊόντα όλων των τομέων της οικονομίας (αγροτικά, βιομηχανικά, υπηρεσίες κλπ) να κυκλοφορούν ελεύθερα στο εσωτερικό

της Κοινότητας και να προστατεύονται από τις εισαγωγές αγροτικών προϊόντων τρίτων Χωρών, που ήσαν κατά κανόνα πιο φθηνά.

Για τον λόγο αυτό το Συμβούλιο το 1960 αποδέχθηκε πρόταση της Επιτροπής για τις βασικές αρχές της ΚΑΠ

- Ενότητα της αγοράς,
- Κοινοτική Προτίμηση και
- Χρηματοδοτική Αλληλεγγύη

στα πλαίσια των κατευθυντήριων γραμμών της Ιδρυτικής Συνθήκης της Ρώμης, η απόφαση δε αυτή τέθηκε σε εφαρμογή το 1962.

Την περίοδο 1962 - 1971 η ΚΑΠ συνέβαλε στην ανάπτυξη της γεωργίας (φυτικής και ζωικής παραγωγής), γιατί αφ' ενός μεν εξασφάλισε τον εφοδιασμό των αγορών και υψηλές τιμές για τους αγρότες, αφ' ετέρου δε αύξησε την παραγωγικότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με την αναδιάρθρωση και ορθολογική ανάπτυξη της παραγωγής.

Κατόπιν την περίοδο 1972 - 1983 η ΚΑΠ έθεσε πρόσθετους στόχους την μείωση των απασχολουμένων με την γεωργία και την προώθηση της δημιουργίας μεγαλύτερων και αποτελεσματικότερων μονάδων παραγωγής (Μεταρρύθμιση Mansholt), που συνέβαλαν στην περαιτέρω ανάπτυξη της γεωργίας, με αποτέλεσμα όχι μόνον την αυτάρκεια της ενιαίας οικονομικής αγοράς, αλλά και την δημιουργία υπερβολικών πλεονασμάτων, που αύξησαν ραγδαία τις δαπάνες εγγυήσεων (επιδότησεις παραγωγής, απορρόφηση πλεονασμάτων, επιστροφές εξαγωγών κλπ).

Σημειώνεται, ότι την δεκαετία του 1970 η ΕΟΚ διευρύνθηκε με την ένταξη της Αγγλίας και των νοτίων μεσογειακών Χωρών, γεγονός το οποίο σηματοδότησε, πλην των άλλων, την αλλαγή του γεωργικού τοπίου

στην Κοινότητα και κυρίως την μεταβολή των ισορροπιών στην ΚΑΠ υπέρ των αγροτικών προϊόντων των βορείων Χωρών (προϊόντα φυτικής παραγωγής με κέλυφος και προϊόντα ζωικής παραγωγής μεγάλων ζώων - βοοειδών-, που επιτρέπουν καλύτερη διαχείριση τυχόν πλεονασμάτων).

Η Ελλάδα, χώρα κατ' εξοχήν αγροτική, με το 51,3% του ενεργού πληθυσμού της να ασχολείται με την γεωργία και το αγροτικό προϊόν να συμβάλλει κατά 27,1% στην διαμόρφωση του ΑΕΠ την δεκαετία του 1950, προσχώρησε στην ΕΟΚ από την 1.1.1981, μετά από διαπραγματεύσεις 20 περίπου ετών, λόγω του «παγώματος» αυτών κατά την περίοδο της δικτατορίας (1967 - 1974). Για τον λόγο αυτό η Ελλάδα έχασε την μεγάλη ευκαιρία για την αναδιάρθρωση του Αγροτικού Τομέα της οικονομίας της στα πλαίσια της εξαιρετικά αναπτυξιακής πολιτικής των ΚΑΠ την περίοδο 1962 - 1980.

Σημειώνεται, ότι η τελωνειακή ένωση (κατάργηση δασμών κλπ) της Ελλάδας με την ΕΟΚ έγινε το 1962 (Σαπουνάς-Μηλιακός, σελ. 64).

Με τα δεδομένα αυτά το Συμβούλιο το 1984 μείωσε τις ονομαστικές θεσμικές τιμές στήριξης των γεωργικών προϊόντων και καθιέρωσε στο σύνολο των αρχών της ΚΑΠ την αρχή της συνυπευθυνότητας των παραγωγών, η οποία συνίσταται στην συμμετοχή τους στις χρηματοοικονομικές δαπάνες, που προκαλούνται λόγω των πλεονασμάτων των γεωργικών προϊόντων.

Δηλαδή αν η αγροτική παραγωγή ξεπεράσει το ανώτατο όριο – πλαφόν- της παραγωγής, για το οποίο υπάρχει εγγύηση τιμής, τότε για το εναπομείναν μέρος ισχύει χαμηλότερη τιμή εγγύησης.

Στην συνέχεια στο τέλος της δεκαετίας του 1980 συνέβησαν σημαντικές πολιτικοοικονομικές εξελίξεις που επηρέασαν την γενική οικονομική πολιτική της ΕΟΚ και της ΚΑΠ.

Ειδικότερα η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, οδήγησε στην ανεξαρτησία τις Χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, γεγονός που ήταν μια μεγάλη πρόκληση για την διεύρυνση της ΕΟΚ προς Ανατολάς.

Συγχρόνως η ΕΟΚ, από την πίεση των βιομηχανικών Κρατών και κυρίως των ΗΠΑ για την αποκλιμάκωση και κατάργηση της προστασίας των γεωργικών προϊόντων, στα πλαίσια των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης (1986 – 1994) για την Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT) με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) **συμφώνησε** να καταργήσει τις αντισταθμιστικές εισφορές που επέβαλλε στις τιμές των αγροτικών προϊόντων και να τις αντικαταστήσει με σταθερούς δασμούς, ενώ παράλληλα θα περιόριζε τις εξαγωγικές επιδοτήσεις.

Στόχος της GATT ήταν η αναμόρφωση του κλάδου του εμπορίου και ο αναπροσανατολισμός των εφαρμοζόμενων πολιτικών προς την ζήτηση, προκειμένου να βελτιωθεί η προβλεψιμότητα και ασφάλεια του εμπορίου για όλες τις Χώρες –Μέλη του ΠΟΕ.

Με αυτά τα δεδομένα το Συμβούλιο το 1992 αποφάσισε τον περιορισμό της γεωργικής παραγωγής με την αποεντατικοποίησή της και ειδικότερα:

- Πάγωμα αρόσιμων γαιών
- Μείωση μεγάλων καλλιεργειών
- Αλλαγή χρήσης γεωργικών γαιών.
- Ποσοτώσεις στην παραγωγή για να μειωθούν τα υπερβολικά πλεονάσματα.

- Πριμοδοτήσεις των παραγωγών για την μείωση του εισοδήματός του ανεξαρτήτως από τον όγκο της παραγωγής (Λαζαρίδου, σελ. 15).

Απώτερος στόχος της ΚΑΠ ήταν η διαμόρφωση των τιμών των αγροτικών προϊόντων από την προσφορά και την ζήτηση (Μεταρρύθμιση Mac Sharry).

Ακολουθώντας η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), πρώην ΕΟΚ, προσυπέγραψε την ιδρυτική συμφωνία του ΠΟΕ το 1995 και τις τρεις βασικές συμφωνίες του οργανισμού αυτού και ειδικότερα:

- Την GATT, που είναι η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου,

- Την GATS που είναι η Γενική συμφωνία Εμπορίου Υπηρεσιών,

- Την TRIPS που είναι η συμφωνία για τα Εμπορικά Στοιχεία των Δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας.

Κατά συνέπεια η ΕΕ για τον ΠΟΕ θεωρείται ως μία Χώρα-Μέλος στο εσωτερικό της οποίας η αγροτική πολιτική ταυτίζεται με την ΚΑΠ, που πρέπει να διαμορφώνεται με βάση τους κανόνες και τις συμφωνίες τους (ΕΕ και ΠΟΕ). Επιτρέπεται δε στην ΕΕ να υποστηρίξει την ΚΑΠ, μέσω πολιτικής όμως που δεν προκαλεί στρεβλώσεις στο εμπόριο των αγροτικών προϊόντων.

Με απλά λόγια μετά την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων μεταξύ των Κρατών –Μελών της ΕΕ, πρώην ΕΟΚ, κατηργήθησαν, όσον αφορά το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων, τα εσωτερικά σύνορα μεταξύ των Χωρών-Μελών του ΠΟΕ, αφού μόνον τότε είναι δυνατή η ελεύθερη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων στην Διεθνή αγορά των Χωρών –Μελών του. Δηλαδή τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, όσον αφορά

το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων, δεν είναι πλέον τα εξωτερικά σύνορα των Κρατών –Μελών του ΠΟΕ.

Κατά ακολουθία η ΚΑΠ για την ενίσχυση της αγοράς των αγροτικών προϊόντων μέχρι το 1995, δεν ήταν πλέον συμβατή με το παραπάνω πλαίσιο κανόνων λειτουργίας της GATT, που καλύπτει το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων και συγκεκριμένα την «Αγροτική Συμφωνία».

Για τον λόγο αυτό, ενόψει και διεύρυνσης της ΕΕ στις Χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της Κύπρου, το Συμβούλιο κατά την Σύνοδο Κορυφής στην Μαδρίτη τον Δεκέμβριο του 1995, ανέθεσε στην Επιτροπή, πλην των άλλων, την κατάρτιση ενός μεσοπρόθεσμου προγράμματος δράσης της Ένωσης για την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα.

Η επιτροπή πρότεινε το Πρόγραμμα Δράσης 2000 ή «AGENTA 2000», το οποίο εγκρίθηκε με την Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997.

Στο πρόγραμμα αυτό στηρίζεται η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ το 2004.

Με τα νέα δεδομένα το Συμβούλιο το 2004 έθεσε τους νέους στόχους της ΚΑΠ που αφορούν:

α. Την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας και της δασοκομίας μέσω της παροχής στήριξης για αναδιάρθρωση, ανάπτυξη και καινοτομία.

β. Την βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου μέσω της παροχής στήριξης για την διαχείριση της γης.

γ. Την βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και την ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της οικονομικής δραστηριότητας (Μποζιάρης σελ. 95).

Συγχρόνως το Συμβούλιο αποφάσισε:

α. Οι χρηματοδοτήσεις για τα μεσογειακά προϊόντα (βαμβάκι, ελαιόλαδο, καπνό) «να παγώσουν» στο ύψος των χρηματοδοτήσεων του 2003, για λόγους ίσης μεταχείρισης τους με τα προϊόντα των βορείων Χωρών, των οποίων η μεταρρύθμιση είχε γίνει το 2003.

β. Πριμοδότηση του σκληρού σίτου.

γ. Πριμοδότηση γαλακτοπαραγωγής

δ. Ενίσχυση για ενεργειακές καλλιέργειες.

ε. Ενίσχυση για καρπούς με κέλυφος

στ. Την εισαγωγή ενός νέου συστήματος **ενιαίας ενίσχυσης**, ανά εκμετάλλευση, που ομαδοποιεί ένα μεγάλο αριθμό πληρωμών άμεσης εισοδηματικής στήριξης και τις εντάσσει σε ένα συνολικό καθεστώς ενίσχυσης και **την αποσύνδεση** (διαχωρισμό) των ενισχύσεων από την έκταση της εκμετάλλευσης, την παραγωγή ή τον αριθμό κεφαλών ζώων.

Αποσύνδεση σημαίνει, ότι η καταβολή της ενιαίας ενίσχυσης δεν συνδέεται πλέον με το συγκεκριμένο είδος καλλιέργειας και την ποσότητα παραγωγής και παρήγαγε μέχρι τώρα ο παραγωγός.

Το ποσό της ενίσχυσης (**ποσό αναφοράς**) προκύπτει από τον μέσο όρο των ενισχύσεων κάθε τριετίας, περίοδος αναφοράς ή ιστορική περίοδος (Λαζαρίδου σελ. 19).

Συνοψίζοντας, η ΚΑΠ την περίοδο 1962 - 1991 συνέβαλε στην ανάπτυξη της γεωργίας (φυτικής και ζωικής παραγωγής), εξασφάλισε τον εφοδιασμό των αγορών και το εισόδημα των αγροτών και αύξησε την παραγωγικότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων μέσω των αναδιαρθρώσεων της παραγωγής.

Αντιθέτως η ΚΑΠ μετά το 1992 και κυρίως μετά το «άνοιγμα» των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ στον ΠΟΕ το 1995 και την συνεπεία

τούτου αύξηση των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων τρίτων Χωρών, φυτικής κυρίως παραγωγής, όχι μόνον επιδιώκει την συρρίκνωση της γεωργίας στην ΕΕ, αλλά πριμοδοτεί τους αγρότες να απασχοληθούν σε άλλες οικονομικές δραστηριότητες.

3.- Το δημογραφικό πρόβλημα της Χώρας

Η αγροτική πολιτική την περίοδο 1950 - 1980 δημιούργησε οξύ δημογραφικό πρόβλημα, κυρίως στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές της Χώρας.

Η εισοδηματική ανασφάλεια του αγροτικού τομέα, ο ανεπαρκής γεωργικός κλήρος, οι δυσμενέστερες συνθήκες ζωής στην επαρχία, η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου των αγροτών, κυρίως μετά την θέσπιση της υποχρεωτικής πρωτοβαθμίου εκπαίδευσης κλπ, οδήγησαν χιλιάδες αγρότες να εγκαταλείψουν την γεωργία και είτε να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό, είτε να συρρεύσουν στα αστικά κέντρα για να απασχοληθούν σε άλλους τομείς της οικονομίας.

Παράλληλα η οριακότητα των εδαφών της ορεινής και ημιορεινής ζώνης της Χώρας, εδαφών δηλαδή που παρουσιάζουν υποβαθμισμένη γονιμότητα, απομακρυσμένη ή οδικά απρόσιτη θέση, ανώμαλη μορφολογία, έντονο πολυτεμαχισμό κλπ, καθιστά ασύμφορη την εκμετάλλευση των εδαφών αυτών και οδηγεί στην εγκατάλειψη τους.

Σημειώνεται, ότι στα χρόνια 1950 - 1975 μετανάστευσαν στο εξωτερικό περίπου 2 εκατομμύρια Έλληνες, δηλαδή το 25% του συνολικού τότε πληθυσμού της χώρας, καθώς και ότι στην δεκαετία 1961 - 1971, 600.000 γεωργοί εγκατέλειψαν μόνιμα τις εστίες τους, αφήνοντας πίσω μία ύπαιθρο με ανεπανόρθωτη από άποψη ηλικιών πληθυσμιακή στρέβλωση (Τσούμας-Τασούλας σελ. 21).

4.- Μακροοικονομικές διαπιστώσεις

4.1 Η γεωργία την προενταξιακή περίοδο (1950-1980)

Η γεωργία στην προ της ένταξης στην ΕΕ περίοδο υποβοήθησε σημαντικά την ελληνική οικονομία. Σημείωσε αξιόλογες επιδόσεις, λόγω της σημαντικής δραστηριότητας που αναπτύχθηκε σε εγγειοβελτιωτικά έργα και αρδεύσεις, καθώς και των σημαντικών ιδιωτικών επενδύσεων στην εκμηχάνιση της γεωργίας, ενώ οι εξαγωγές γεωργικών προϊόντων αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα προσπόρισης του αναγκαίου συναλλάγματος, συμπληρωματικού της χρηματοδότησης του τομέα μεταποίησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Συμβολή της γεωργίας στους ρυθμούς μεταβολής μεταβλητών που χαρακτήρισαν την οικονομική ανάπτυξη της μεταπολεμικής περιόδου. Μέσοι όροι

Συμβολή μεταβλητών της γεωργίας στους ρυθμούς μεταβολής αντίστοιχων μεταβλητών της εθνικής οικονομίας	Προενταξιακή περίοδος			Μεταενταξιακή περίοδος	
	1950-1960	1960-1970	1970-1980	1980-1990	1990-1994
1.Συσσώρευση κεφαλαίου	12,1%	13,6%	9,5%	1,9%	5,4%
2.Δημιουργία προϊόντος (ΑΕΠ)	27,1%	21,4%	15,1%	13,4%	12,7%
3.Αξία εισαγωγών	20,2%	14,5%	10,0%	12,5%	21,6%
4.Αξία εξαγωγών	66,9%	55,2%	30,2%	28,2%	20,7%
5.Διαθέσιμα αγαθά	47%	34,2%	24,2%	27,9%	23,6%
6.Εισαγωγική διείσδυση	24,7%	26,1%	28,1%	34,2%	45,9%
7.Προσφορά εργατικού δυναμικού	51,3%	46,9%	34,0%	26,0%	22,0%
8.Πραγματοποιούμενο εθνικό εισόδημα	32,8%	23,0%	18,1%	17,4%	15,9%

Πηγή: Σαπουνάς-Μηλιακός (1996) σελ. 63

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 50 συμμετείχε σημαντικά στην δημιουργία ρυθμών μεγέθυνσης του εθνικού κεφαλαίου και του όγκου των εξαγωγών, ενώ η προσφορά της στην απασχόληση του οικονομικά

ενεργού πληθυσμού ήταν σημαντική, με αποτέλεσμα την αυξημένη συμμετοχή της στην δημιουργία εθνικού προϊόντος και εισοδήματος.

Από τον πίνακα 14 προκύπτουν τα παρακάτω:

α. Το ποσοστό των ασχολουμένων με την γεωργία στο συνολικό αριθμό των απασχολουμένων της Χώρας μειώνεται συνεχώς. Από 51,3% που ήταν την δεκαετία 1950 - 1960 μειώθηκε σε 34% την δεκαετία 1970 - 1980.

β. Το ποσοστό συμμετοχής της γεωργίας στις συνολικές εξαγωγές μειώνεται συνεχώς. Από 66,9% που ήταν την δεκαετία 1950-1960 μειώθηκε σε 30,2% την δεκαετία 1970 - 1980.

γ. Το ποσοστό της συμβολής της γεωργίας στο συνολικό ΑΕΠ μειώνεται συνεχώς. Από 27,1% που ήταν την δεκαετία 1950 - 1960 μειώθηκε σε 15,1% την δεκαετία 1970 - 1980.

δ. Το ποσοστό της συμβολής της γεωργίας στο συνολικό πραγματοποιούμενο εθνικό εισόδημα μειώνεται συνεχώς. Από 32,8% που ήταν την δεκαετία 1950 - 1960 μειώθηκε σε 18,1% την δεκαετία 1970 - 1980.

4.2. Η γεωργία στην μεταεταξιακή περίοδο (1981-1994)

Από τον πίνακα 14 προκύπτουν τα παρακάτω:

α. Το ποσοστό των ασχολουμένων με την γεωργία στον συνολικό αριθμό των απασχολουμένων της Χώρας εξακολουθεί να μειώνεται. Από 34% που ήταν την δεκαετία 1970 - 1980 μειώθηκε σε 22% την τετραετία 1990 - 1994.

Δηλαδή ένας στους τέσσερεις απασχολούμενους απασχολείται με την γεωργία.

β. Το ποσοστό της συμμετοχής της γεωργίας στις συνολικές εξαγωγές εξακολουθεί να μειώνεται. Από 30,2% που ήταν την δεκαετία 1970 - 1980 μειώθηκε σε 20,7% την τετραετία 1990 - 1994.

γ. Το ποσοστό της συμβολής της γεωργίας στον συνολικό ΑΕΠ εξακολουθεί να μειώνεται. Από 15,1% που ήταν την δεκαετία 1970 - 1980 μειώθηκε σε 12,7% την τετραετία του 1990 - 1994.

δ. Το ποσοστό της συμβολής της γεωργίας στο συνολικό πραγματοποιούμενο εθνικό εισόδημα εξακολουθεί να μειώνεται. Από 18,1% που ήταν την δεκαετία 1970 - 1980 μειώθηκε σε 15,9% την τετραετία 1990 - 1994.

4.3. Η γεωργία στην Ελλάδα και στις Χώρες –Μέλη της ΕΕ (1980-1993)

Από τον παρακάτω πίνακα 15 προκύπτει, ότι η γεωργία εξακολουθεί να διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο στην ελληνική οικονομία από ότι στις άλλες Χώρες –Μέλη της ΕΕ. Η ιδιαιτερότητα αυτή προκύπτει από τις επί μέρους συγκρίσεις μεταξύ της γεωργίας στην Ελλάδα και στις άλλες Χώρες Μέλη της ΕΕ και ειδικότερα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

Η γεωργία στην Ελλάδα και στις Χώρες-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συγκριτικά στοιχεία

Μεταβλητή	Ελλάδα			Μέσος όρος στις Χώρες Μέλη της ΕΕ		
	1980	1990	1993	1980	1990	1993
1. Γεωργία ως ποσοστό ΑΕΠ	16,3%	16,5%	14,2%	3,6%	3,7%	2,5%
2. Φυτική παραγωγή ως ποσοστό γεωργίας	68,2%	71,1%	69,6%	46,9%	50,0%	48,0%
3. Ζωική παραγωγή ως ποσοστό γεωργίας	31,8%	28,9%	30,4%	53,1%	50,0%	52,0%
4. Απασχόληση στη γεωργία ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης	30,3%	25,3%	21,3%	8,0%	6,6%	5,5%
5. Αριθμός εκμεταλλεύσεων ¹ (σε χιλ.)	751,8	703,5	561,3	7.563,4	6.929,6	4.156,5
6. Μέσο μέγεθος εκμετάλλευσης ¹ (σε στρέμματα)	45,6	52,9	58,0	153,4	165,4	242,0
7. Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (χιλιάδες στρεμ.)	34.293	57.220		1.160.164	1.146.013	1.286.870
8. Αροτραίες γαίες ως ποσοστό ΧΓ	31,7%	31,7%	50,4%	47,9%	51,4%	52,0%
9. Μόνιμες καλλιέργειες ως ποσοστό ΧΓ	10,8%	12,2%	18,3%	5,9%	9,2%	9,3%
10. Ποσοστό επενδύσεων γεωργίας στις συνολικές επενδύσεις	7,8%	6,5%	6,0%	4,7%	4,2%	2,3%
11. Γεωργικές εισαγωγές στο σύνολο των εισαγωγών	12,8%	15,5%	15,5%	16,0%	12,1%	11,2%
12. Γεωργικές εξαγωγές στο σύνολο των εξαγωγών	27,7%	27,8%	33,1%	9,0%	8,5%	8,7%

Πηγή: Eurostat, Κατάσταση γεωργίας στην Κοινότητα (διάφορα έτη), Σαπουνάς-Μηλιακός σελ. 68.

Παρατηρήσεις:

(1) Εκμ/σεις με ΧΓΕ μεγαλύτερη των 40 στρεμ. (Στοιχεία 1987)

α. Το ποσοστό των ασχολουμένων με την γεωργία στον συνολικό αριθμό των απασχολουμένων στην Ελλάδα είναι 30,3% το 1980 και μειώνεται σε 21,3% το 1993, ενώ στις Χώρες –Μέλη της ΕΕ είναι κατά μέσον όρο μόνο 8% το 1980 και μειώνεται σε 5,5% το 1993.

Δηλαδή στην Ελλάδα 1 στους 5 περίπου απασχολούμενους, ασχολείται με την γεωργία, ενώ στην ΕΕ 1 στους 20 περίπου, κατά μέσον όρο, ασχολείται με την γεωργία.

β. Το ποσοστό της συμβολής της γεωργίας στον συνολικό ΑΕΠ στην Ελλάδα είναι 16,3% το 1980 και μειώνεται σε 14,2 το 1993, ενώ στις Χώρες –Μέλη της ΕΕ είναι, κατά μέσον όρο, μόνο 3,6% το 1980 και μειώνεται σε 2,5% το 1993.

Δηλαδή στην Ελλάδα το ποσοστό συμβολής της γεωργίας στο συνολικό ΑΕΠ είναι περίπου πενταπλάσιο, από το ποσοστό της συμβολής της γεωργίας στο συνολικό, κατά μέσον όρο, ΑΕΠ των Χωρών –Μελών της ΕΕ.

5.- Η γεωργία την περίοδο 1995-2012

Η ΚΑΠ την περίοδο αυτή και ειδικότερα μετά την μεταρρύθμιση του 1992 στόχο έχει την συρρίκνωση της γεωργίας και την απασχόληση των αγροτών σε άλλες οικονομικές δραστηριότητες. Αποτέλεσμα της πολιτικής αυτής είναι η μείωση του ποσοστού συμμετοχής του αγροτικού προϊόντος στο ΑΕΠ της χώρας μας από 14,9% (1994) σε 3,3% (2006) και η μείωση του εισοδήματος των αγροτών από 14,8% (1994) σε 4,1% (2006) του εθνικού εισοδήματος.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το ποσοστό συμμετοχής του κατά κεφαλήν αγροτικού εισοδήματος στο αντίστοιχο κατά κεφαλή εθνικό εισόδημα μειώθηκε από 53% (1994) σε 15% (2006).

Ειδικότερα το έτος 2006 το κατά κεφαλήν αγροτικό εισόδημα ήταν 2.550 ευρώ, ενώ το κατά κεφαλήν εθνικό εισόδημα ήταν 17.046 ευρώ (Πίνακας 17, σελ. 82).

Με απλά λόγια μία τετραμελής αγροτική οικογένεια έχει ετήσιο εισόδημα $(2.550 \times 4=)10.200$ ευρώ, ενώ το μέσο εθνικό εισόδημα μιας τετραμελούς οικογένειας είναι $(17.046 \times 4=) 68.184$ ευρώ τον χρόνο.

Η ΚΑΠ δεν μεταβλήθηκε την περίοδο 2007 - 2012 με συνέπεια την περαιτέρω συρρίκνωση της γεωργίας, του Αγροτικού Προϊόντος, του αγροτικού εισοδήματος και του κατά κεφαλήν εισοδήματος των αγροτών.

Στην συνέχεια πρέπει να σημειώσουμε τα παρακάτω στοιχεία σχετικά με την γεωργία:

α. Την γήρανση του αγροτικού πληθυσμού της Χώρας μας. Δεν απαιτούνται ιδιαίτερα στατιστικά στοιχεία για την απόδειξη του γεγονότος αυτού. Στην ύπαιθρο της Χώρας μας τα χωριά έχουν «ερημώσει». Πολλά σπίτια δεν κατοικούνται και όσοι διαμένουν στα χωριά είναι μέσης και μεγάλης ηλικίας άνθρωποι που ασχολούνται με την γεωργία. Τα παιδιά τους έχουν φύγει για τα μεγάλα αστικά κέντρα και ασχολούνται σε άλλους τομείς της οικονομίας της Χώρας μας.

β. Την «αλβανοποίηση» της γεωργίας της Χώρας μας. Στην λέξη αυτή συμπεριλαμβάνονται και μετανάστες από άλλες Χώρες, που έρχονται εποχιακά για αγροτικές εργασίες, γιατί δεν υπάρχουν νέοι παραγωγοί –εργάτες (νέοι αγρότες).

γ. Η Κυβέρνηση με τον Ν. 4015/2011 (ΦΕΚ 210 Α) θεσμοθέτησε νέο πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου. Στην εισηγητική έκθεση του Νόμου αυτού αναγνωρίζονται τα λάθη του παρελθόντος (κρατικισμός, πελατειακή λογική και κομματισμός του Κράτους) ιδιαίτερα την τελευταία δεκαπενταετία, εξυμνούνται η συνεταιριστική ιδέα και οι αγώνες του συνεταιριστικού κινήματος και προτείνεται «η μετατροπή της

Ελληνικής γεωργίας σε κλειδί για έξοδο της Χώρας από την οικονομική κρίση».

Για τους λόγους αυτούς η Κυβέρνηση θεσμοθέτησε τον όρο «Καλάθι της Περιφέρειας», στο άρθρο 1 παράγραφος 3 του παραπάνω Νόμου, προφανώς από την προσφιλή στα μέσα ενημέρωσης φράση «καλάθι της νοικοκυράς», προκειμένου να στείλουν στους αγρότες το μήνυμα, ότι κολοκυθάκια, ντοματούλες, πατάτες κλπ είναι ακριβά και πρέπει να μειωθούν οι τιμές τους, γιατί αποσπών ένα μέρος από το εισόδημα των καταναλωτών.

Όμως οι τιμές των αγροτικών προϊόντων δεν μειώνονται λόγω του υψηλού κόστους παραγωγής (αύξηση τιμών λιπασμάτων, φαρμάκων, καυσίμων, μηχανημάτων και συντήρησης αυτών κλπ), που είχε και έχει ως συνέπεια την μείωση του εισοδήματός τους σε τέτοιο βαθμό, ώστε να εγκαταλείπουν τις αγροτικές καλλιέργειες. Και αν αμφισβητούνται αυτά, γιατί δεν γίνεται κοστολόγηση των αγροτικών προϊόντων από την Κυβέρνηση;

Εξ άλλου τα εισαγόμενα αγροτικά προϊόντα, που κατακλύζουν τα ράφια των Super Market, έχουν υψηλότερες τιμές από τα ελληνικά.

6.- Αξιολόγηση αγροτικής πολιτικής

6.1 Συγκεντρώσεις

Στου παρακάτω πίνακες 16 και 17 γίνεται συγκέντρωση των αναφερομένων σε αυτούς μεταβλητών της γεωργίας το χρονικό διάστημα 1953 - 2007. Με τον τρόπο αυτό αποτυπώνεται η μεταβολή κάθε μεταβλητής διαχρονικός και η επιρροή εκάστης στην αξία του αγροτικού προϊόντος, ώστε να προκύψουν με ασφάλεια μακροχρόνιες διαπιστώσεις για την αγροτική πολιτική.

Κατόπιν αποτυπώνονται οι Κρατικές και Ιδιωτικές επενδύσεις στον Αγροτικό Τομέα, οι χορηγήσεις της ΑΤΕ διαχρονικώς και η επιρροή τους στο Αγροτικό Προϊόν, ώστε σε συνδυασμό με την πολιτική των επιτοκίων του Κράτους, που άσκησε αυτό μέσω της ΑΤΕ μέχρι το 1990 και μεταγενέστερα η ΑΤΕ «κεφάλαιο πρώτο, παράγραφος 8 και 8.1), να προκύψουν με ασφάλεια μακροχρόνιες διαπιστώσεις για την αγροτική πολιτική στον τομέα των επενδύσεων.

Τέλος αποτυπώνονται τα αποτελέσματα της αγροτικής πολιτικής στην γεωργία, δηλαδή τον όγκο και την αξία του αγροτικού προϊόντος συγκεκριμένα έτη, καθώς και η συμμετοχή αυτού στην διαμόρφωση του ΑΕΠ της Χώρας, στο αγροτικό εισόδημα και το κατά κεφαλή εισόδημα των αγροτών τα ίδια έτη.

Συγχρόνως, από τις συγκεντρώσεις μπορούν να προκύψουν πολλά συμπεράσματα για την αγροτική πολιτική, την ΑΤΕ και την γεωργία, είτε για ορισμένη χρονική περίοδο, είτε για οποιοδήποτε σύνολο χρονικών περιόδων.

Πηγή των στοιχείων κάθε μεταβλητής είναι η μεταπτυχιακή μελέτη του κ. Αντωνίου Μποζιάρη με θέμα «ΑΤΕ και Αγροτική Ανάπτυξη».

Στους παρακάτω πίνακες γίνεται μία κατά κάποιο τρόπο αναδιάταξη και συγκέντρωση των στοιχείων της μελέτης, ώστε να προκύψουν με ασφάλεια ορισμένες μακροχρόνιες διαπιστώσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.1

Κρατικές Δαπάνες, 1953-2007

(σε εκατ. Δρχ., σε εκατ. Ευρώ από το 2000, τρέχουσες τιμές)

Μεταβλητή / Περίοδος	1953-1960	1961-1970	1971-1980	1981-1988	1989-1994	1995-1999	2000-2007
Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού (ΤΠ) (1)	96.017	316.211	1.760.041	11.665.116	32.953.259	50.628.217	348.342
Δαπάνες ΤΠ Αγροτικού Τομέα (2) (Ενισχύσεις-Επιδότησεις)	2.752	25.218	168.170	1.419.590	3.393.193	4.319.150	21.833
Εθνικές (2α)				474.002	250.897	194.882	1.247
Κοινοτικές (2β)				945.588	3.142.296	4.124.268	20.585
Ποσοστό (2)/(1)	2,9%	8%	9,6%	12,2%	10,3%	8,5%	6,3%
Ποσοστό (2α)/(2)				33,4%	7,4%	4,5%	5,7%
Αγροτικό προϊόν (*) (7)	159.204	369.317	1.335.493	5.260.323	10.658.546	12.987.005	61.415
Ποσοστό (2)/(7)	1,7%	6,8%	12,6%	27,1%	31,8%	33,3%	35,5%

Πηγή: Μαραβέγιας Ν. (1992), Κρατικός Προϋπολογισμός, ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί (**Μποζιάρης Α.** σελ. 85,101,104).

(*) Αφορά την αξία της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, λόγω έλλειψης στοιχείων για την αξία της αλιευτικής και δασοκομικής παραγωγής, (**Μποζιάρης Α.**, σελ. 85, υποσημείωση).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.2

Κρατικές επενδύσεις, 1953-2007

(σε εκατ. Δρχ., σε εκατ. Ευρώ από το 2000, τρέχουσες τιμές)

Μεταβλητή/Περίοδος	1953-1960	1961-1970	1971-1980	1981-1988	1989-1994	1995-1999	2000-2007
Δαπάνες Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων	18.254	74.037	380.652	1.872.857	3.758.367	7.876.819	64.751
Δαπάνες ΠΔΕ Αγροτικού Τομέα (Επενδύσεις) (4)	4.057	18.367	59.057	148.741	364.205	641.623	3.425
Ποσοστό (4)/(3)	22,2%	24,8%	15,5%	7,9%	9,7%	8,1%	5,3%
Αγροτικό Προϊόν (*) (7)	150.204	369.317	1.335.493	5.260.323	10.658.546	12.987.005	61.415
Ποσοστό (4)/(7)	2,5%	5,0%	4,4,%	2,8%	3,4%	4,9%	5,6%

Πηγή: Μαραβέγιας Ν. (1992), Κρατικός Προϋπολογισμός, ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί, (Μποζιάρης Α. σελ. 85,101 και 104)

(*) Αφορά την αξία της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, λόγω έλλειψης στοιχείων για την αξία της αλιευτικής και δασοκομικής παραγωγής (Μποζιάρης Α., σελ. 85, υποσημείωση).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16.3

Κρατικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις- Χορηγήσεις ΑΤΕ

(σε εκατ. Δρχ., σε εκατ. Ευρώ από το 2000, τρέχουσες τιμές)

Μεταβλητή/Περίοδος	1953-1960	1961-1970	1971-1980	1981-1988	1989-1994	1995-1999	2000-2007
Επενδύσεις Αγροτικού Τομέα	12.210	50.103	174.808	501.263	837.608	1.061.065	12.757
Ιδιωτικές (**) (5α)	8.470	29.930	112.395	295.682	419.357		
Δημόσιες (5β)	3.740	20.173	62.413	205.581	418.251		
Σύνολο χορηγήσεων Α.Τ.Ε (8)	34.572	114.382	542.754	2.847.170	2.854.805	2.793.816	7.462
Βραχυπρόθεσμα δάνεια (8α)	30.380	89.667	421.722	2.500.314	2.532.660	2.536.560	6.343
Μέσο-Μακροπρόθεσμα δάνεια	4.192	24.715	121.032	346.856	322.145	257.256	1.118
Αγροτικό προϊόν (*) (7)	159.204	369.317	1.335.493	5.260.323	10.658.546	12.987,005	61.415
Ποσοστό (5)/(7)	7,7%	13,6%	13,1%	9,5%	7,9%	8,2%	20,8%
Ποσοστό (5α)/(5)	69,4%	59,7%	64,3%	59,0%	50,1%		
Ποσοστό (8)/(7)	21,7%	31,0%	40,6%	54,1%	26,8%	21,5%	12,1%
Ποσοστό (8α)/(8)	87,9%	78,4%	77,7%	87,8%	88,7%	90,8%	85,0%

Πηγή: Μαραβέγιας Ν. (1992), Κρατικός Προϋπολογισμός, ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί, Εκθέσεις Εργασιών ΑΤΕ, (Μποζιάρης Α. σελ. 85,101,104 και 113-116). Ίδιοι υπολογισμοί.

(*) Αφορά την αξία της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, λόγω έλλειψης στοιχείων για την αξία της αλιευτικής και δασοκομικής παραγωγής (Μποζιάρης Α., σελ. 85, υποσημείωση). (***) Είτε εξ ιδίων κεφαλαίων, είτε κατόπιν δανειοδότησης από την ΑΤΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

Πληθυσμός, Ακαθάριστο Προϊόν, Εισόδημα και κατά Κεφαλήν Εισόδημα (1951-2006)

(σε εκατ. Δρχ., σε εκατ. Ευρώ από το 2000, τρέχουσες τιμές)

ΕΤΟΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ		ΟΓΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ (σε τόνους)	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ (**)	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΠΡΟΪΟΝ			ΕΙΣΟΔΗΜΑ			ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (σε δραχμές, σε Ευρώ από το 2000)		
	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ			ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΠ	ΑΓΡΟΤΙΚΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ (6)/(5)	ΕΘΝΙΚΟ	ΑΓΡΟΤΙΚΟ (*)	ΠΟΣΟΣΤΟ (9)/(8)	ΕΘΝΙΚΟ (8)/(1)	ΑΓΡΟΤΙΚΟ (9)/(2)	ΠΟΣΟΣΤΟ (12)/(11)
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1951	7.632.801	3.625.580	4.368.200	18.640	36.274	10.395	28,6%	34.544	10.883	31,5%	4.526	3.002	66%
1960	8.312.978	4.242.114	6.828.000	28.797	93.225	21.290	22,8%	89.583	20.692	23,1%	10.776	4.878	45%
1970	8.730.632	3.208.967	15.534.201	53.790	258.000	47.058	18,2%	246.643	45.355	18,4%	28.250	14.134	50%
1980	9.643.239	2.964.868	21.172.209	316.507	1.523.724	270.058	17,7%	1.438.745	257.332	17,9%	149.197	86.794	58%
1988	10.104.055	2.917.890	22.989.785	1.202.243	6.619.583	1.085.449	16,4%	5.901.337	1.032.712	17,5%	584.056	353.924	61%
1994	10.471.136	2.927.150	24.930.787	2.486.245	15.979.072	2.387.103	14,9%	14.485.359	2.147.747	14,8%	1.383.361	733.733	53%
1999	10.823.196	2.966.481	24.987.124	2.898.017	38.397.755	2.742.015	7,1%	36.000.238	2.468.887	6,8%	3.326.211	832.261	25%
2006	10.964.020 (1)	2.982.213 (1)	22.527.019	9.144	213.985	7.061	3,3%	186.892	7.606	4,1%	17.046	2.550	15%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί, FAO, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, (Μποζιάρης Α. (σελ. 86,105 και πίνακες 3.6, 3.15 στις σελίδες 88 και 107, Ίδιοι υπολογισμοί.

(*) Από το 1995 υπολογίζεται και η Ακαθάριστη Προστιθεμένη Αξία στο Αγροτικό Προϊόν

(**) Αφορά την αξία της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, λόγω έλλειψης στοιχείων για την αξία της αλιευτικής και δασοκομικής παραγωγής (Μποζιάρης Α., σελ. 85, υποσημείωση).

(1) Τα σύνολα του συνολικού και αγροτικού πληθυσμού αφορούν το έτος 2001

6.2. Διαπιστώσεις

Επισημάνσεις αγροτικής πολιτικής

Περίοδος 1951 – 1980

Η επιλογή της βιομηχανίας ως τομέα –κλειδιού για την ανάπτυξη της οικονομίας της Χώρας μας, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο και Εμφύλιο Πόλεμο, ήταν εσφαλμένη, γιατί την δεκαετία του 1950 το 51% του ενεργού πληθυσμού της ασχολείτο με την γεωργία.

Ο στόχος αυτής της αναπτυξιακής πολιτικής, με εξαίρεση την περίοδο 1981 - 1988, δεν άλλαξε διαχρονικά. Μόνο μετά την πρόσφατη δημοσιονομική κρίση η Κυβέρνηση με τον Ν. 4015/2011 αναγνώρισε, εμμέσως πλην όμως σαφώς, ότι η παραπάνω επιλογή της ήταν εσφαλμένη, καθώς και ότι η γεωργία αποτελεί τον τομέα κλειδί για την ανάπτυξη της οικονομίας της Χώρας μας.

Παρά ταύτα η Κυβέρνηση αντί να θεσμοθετήσει συγκεκριμένα μέτρα για την αγροτική ανάπτυξη, θεσμοθέτησε το «Καλάθι της Περιφέρειας» και πέταξε το «μπαλάκι», κατά το κοινώς λεγόμενο, στις Περιφερειακές Αυτοδιοικήσεις (Εισηγητική έκθεση του παραπάνω Νόμου).

Αντιθέτως στην Ευρώπη μεγάλες -πλούσιες- Χώρες, με ιδιαίτερη αποικιοκρατική και βιομηχανική παράδοση, επέλεξαν την γεωργία ως τομέα –κλειδί για την ανόρθωση των οικονομιών τους μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και μόνο όταν με την ΚΑΠ επέτυχαν το στόχο τους, τροποποίησαν αυτήν σταδιακά (1984, 1992 και 2004) και θεσμοθέτησαν την «ενιαία ενίσχυση», ως ένα ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα για τους αγρότες.

Ειδικότερα η αγροτική πολιτική την περίοδο 1950 - 1980 διαμορφώθηκε στο πλαίσιο της με κάθε τρόπο υποστήριξης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για την βιομηχανική ανάπτυξη. Τα μέτρα για την επίτευξη του στόχου αυτού ήταν η πολιτική τιμών και εισοδημάτων.

Για την πολιτική τιμών η Κυβέρνηση θεσμοθέτησε τις «τιμές ασφαλείας» για τα αγροτικά προϊόντα. Τις τιμές ασφαλείας καθόριζε η Κυβέρνηση στο ελάχιστο δυνατό επίπεδο, δηλαδή στο επίπεδο συντήρησης των αγροτών, ώστε αφ' ενός μεν να συγκρατεί το κόστος διατροφής του Ελληνικού Λαού σε ανεκτό επίπεδο, αφ' ετέρου δε να εξασφαλίσει στην βιομηχανία φθηνές πρώτες ύλες και εργατικό δυναμικό, καθώς και συνάλλαγμα από τις εξαγωγές. Αυτή η πολιτική αφορούσε μόνον τα αγροτικά προϊόντα.

Με τον τρόπο αυτό η Κυβέρνηση αποσπούσε το αγροτικό πλεόνασμα, προϋπόθεση για την ανάπτυξη της βιομηχανίας.

Οι τιμές των άλλων προϊόντων του Δευτερογενούς και Τριτογενούς Τομέα της οικονομίας της Χώρας μας καθορίζονταν ελεύθερα με βάση το κόστος παραγωγής και το επιθυμητό ποσοστό κέρδους ανάλογα με τις πολιτικοοικονομικές εξελίξεις. Πρόκειται για μία πρωτοτυπία της Κυβέρνησης στα πλαίσια μιας φιλελεύθερης και καπιταλιστικής ανάπτυξης.

Συγχρόνως η Κυβέρνηση με την πολιτική εισοδημάτων (ενισχύσεις - επιδοτήσεις) προσπαθούσε να αντιμετωπίσει τις στρεβλώσεις που δημιουργούσε η πολιτική τιμών. Οι ενισχύσεις – επιδοτήσεις αποτελούν επιστροφή από την Κυβέρνηση στους αγρότες

μέρους του αποσπασθέντος γεωργικού πλεονάσματος, όταν ήταν αναγκαίο για την συντήρησή τους.

Αντιθέτως οι ενισχύσεις-επιδότησεις της ΚΑΠ σκοπό είχαν την προστασία των τιμών των αγροτικών προϊόντων από τις εισαγωγές φθηνών αγροτικών προϊόντων Τρίτων Χωρών, στα υψηλά επίπεδα που είχαν καθορισθεί από το Συμβούλιο.

Με απλά λόγια οι ενισχύσεις –επιδότησεις της ΚΑΠ είχαν σκοπό την ανάπτυξη της γεωργίας, ενώ οι ενισχύσεις –επιδότησεις της Κυβέρνησης είχαν σκοπό να ρυθμίσουν την έξοδο των αγροτών από τον Αγροτικό Τομέα και να εξασφαλίσουν στην βιομηχανία φθινό εργατικό δυναμικό και φθηνές πρώτες ύλες.

Η Κυβέρνηση αν και γνώριζε, ότι η παραπάνω πολιτική της δεν ήταν προς την σωστή κατεύθυνση, αφού διαπραγματεύονταν από το 1962 την ένταξη της Χώρας μας στην ΕΟΚ και σε κάθε περίπτωση δεν ήταν ρεαλιστική και εφικτή, δεν την τροποποίησε.

Αποτέλεσμα αυτής της αγροτικής πολιτικής ήταν η μείωση του κατά κεφαλήν αγροτικού εισοδήματος σε σχέση με το εθνικό κατά κεφαλήν εισόδημα από 66% (1951), σε 45% (1960), σε 50% (1970) και 58% (1980), όπως τα στοιχεία αυτά αποτυπώνονται στον Πίνακα 17 στήλη 13.

Με απλά λόγια την χρονική περίοδο 1951 - 1980 το μέσο εισόδημα των αγροτών ήταν το μισό από το μέσο εθνικό εισόδημα.

Περίοδος 1981 -2012

Η Κυβέρνηση από το 1975 έθεσε νέους πρόσθετους στόχους, την ανάπτυξη του Τραπεζικού, Οικοδομικού και Τουριστικού Τομέα της οικονομίας της Χώρας μας.

Τα μέσα για την επίτευξη των νέων στόχων της Κυβέρνησης ήταν η αύξηση των επιτοκίων χορηγήσεων από τις Τράπεζες.

Η αύξηση των επιτοκίων είχε ανασχετικό αποτέλεσμα για την ανάπτυξη της βιομηχανίας και καταστροφικό για την γεωργία που έχει πολύ μικρότερη απόδοση από την βιομηχανία. Η ΑΤΕ αύξησε το μέσο επιτόκιο των δανείων προς τους αγρότες από 7% που ήταν την περίοδο 1954 - 1978, σε 12,5% την περίοδο 1978 - 1985, σε 16,5% την περίοδο 1986 - 1990 και σε 22% την περίοδο 1991 - 1995, όταν μετατράπηκε σε ανώνυμη εταιρία –Εμπορική Τράπεζα.

Έτσι η Κυβέρνηση αντικατέστησε την πολιτική τιμών για τα αγροτικά προϊόντα, που δεν ήταν συμβατή με την ΚΑΠ, με την επιτοκιακή πολιτική, η οποία της επέτρεψε να αποσπάσει το αγροτικό πλεόνασμα με ασφαλέστερο τρόπο από τους αγρότες για την ανάπτυξη του Τραπεζικού Τομέα, ο οποίος χορηγούσε δάνεια στον Οικοδομικό και τον Τουριστικό Τομέα, με αποτέλεσμα να αναπτυχθούν και να μεγεθυνθούν οι τομείς αυτοί την δεκαετία του 2000.

Η αύξηση των επιτοκίων χορηγήσεων της ΑΤΕ από 1.1.1991 κατά 5,5 ποσοστιαίες μονάδες, σε συνδυασμό με τον ανατοκισμό των τόκων των δανείων ανά μήνα, που εφαρμόζονταν την εποχή εκείνη, οδήγησαν σε μεγαλύτερη αύξηση το πραγματικό επιτόκιο χορηγήσεων,

με αποτέλεσμα αφ' ενός μεν την υπερχρέωση, αφ' ετέρου δε το «πάγωμα» των νέων επενδύσεων των αγροτών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

(σε δρχ.)

Μήνας	Κεφάλαιο	$T=K \times E \times X/1200$	Νέο Κεφάλαιο
1.	1.000,00	18,33	1.018,33
2.	1.018,33	18,67	1.037,00
3.	1.037,00	19,01	1.056,01
4.	1.056,01	19,36	1.075,37
5.	1.075,37	19,72	1.095,09
6.	1.095,09	20,08	1.115,17
7.	1.115,17	20,44	1.135,61
8.	1.135,61	20,82	1.156,43
9.	1.150,43	21,20	1.177,63
10.	1.177,63	21,59	1.199,22
11.	1.199,22	21,98	1.221,20
12.	1.221,20	22,39	1.243,59

Ειδικότερα κεφάλαιο 1.000 δρχ. τοκίζόμενο με επιτόκιο 22% για ένα χρόνο και ανατοκισμό των τόκων ανά μήνα, ανέρχεται στο τέλος του έτους σε 1.243,59 δρχ. Δηλαδή το ονομαστικό επιτόκιο 22% αυξάνεται κατά 2,4 ποσοστιαίες μονάδες, με αποτέλεσμα το πραγματικό επιτόκιο χορηγήσεων της ΑΤΕ από 1.1.1991 να αυξηθεί κατά (5,5 + 2,4=) 7,9 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το επιτόκιο του προηγούμενου έτους 1990, που ήταν 16,5%.

Στην συνέχεια αν λάβουμε υπόψη ότι το μέσο ύψος των δανείων της ΑΤΕ στους αγρότες την περίοδο 1981 -1988 ήταν $(2.847.170 \times 10^6 / 8 =) 355.896,25$ εκατ. δρχ. ανά έτος, **τότε η πρόσθετη επιβάρυνση των αγροτών το 1991 ήταν $(355.896,25 \times 10^6 \times 7,9 \times 1/100 =) 28.115,8$ εκατ. δρχ. ή 28,11 δις δρχ.**

Ακολουθώντας αν υποθέσουμε, ότι ένας αγρότης δανείσθηκε από την ΑΤΕ την 2.1.1991 ποσό 1.000 δρχ. με επιτόκιο 22%, τότε στο τέλος του έτους 1991 θα όφειλε τόκους $T = 1.000 \times 24,4 \times 1/100 = 244$ δρχ., γιατί το πραγματικό επιτόκιο σύμφωνα με τα προαναφερθέντα είναι 24,4%. Αν το επιτόκιο χορηγήσεων της ΑΤΕ ήταν 7%, όπως την περίοδο 1954-1978, τότε ο αγρότης στο τέλος του έτους 1991 θα όφειλε τόκους $T = 1000 \times 7 \times 1/100 = 70$ δρχ. **Η διαφορά των τόκων λόγω των διαφορετικών επιτοκίων χορηγήσεων είναι $244 - 70 = 144$ δρχ. Αναλογικώς η πρόσθετη επιβάρυνση των αγροτών για δάνεια ύψους 355.896,25 εκατ. δρχ. το έτος 1991 είναι $(144 \times 355.896,25 \times 10^6 / 1000 = 144 \times 355.896,25 \times 10^3 = 51.249.060 \times 10^3 = 51.249,06 \times 10^6 =) 51.249,06$ εκατ. δρχ. ή 51,25 δις δρχ.**

Το ποσό αυτό των 51,25 δις δρχ. που εισέπραξε η ΑΤΕ το έτος 1991 αφαιρέθηκε από το οικονομικό πλεόνασμα των αγροτών το ίδιο έτος.

Η επιτοκιακή πολιτική της Κυβέρνησης επιβάρυνε όλους τους τομείς της οικονομίας μας προς όφελος των Τραπεζών.

Όσον αφορά το επιτόκιο άντλησης κεφαλαίων της ΑΤΕ, αλλά και των λοιπών Τραπεζών, για την χορήγηση πιστώσεων είναι μικρότερο από 5%, αφού ένα μεγάλο μέρος των κεφαλαίων αυτών καλύπτεται από τις

καταθέσεις των πελατών τους, όπως προκύπτει από τον Πίνακα 5 σελίδα 10.

Σε κάθε περίπτωση η ΑΤΕ απέσπασε ένα μεγάλο μέρος του οικονομικού πλεονάσματος των αγροτών. Ο ακριβής λογιστικός προσδιορισμός του αποσπασθέντος γεωργικού πλεονάσματος προσκρούει στα απόρρητα επιχειρηματικά μυστικά της ΑΤΕ.

Συνοψίζοντας η αγροτική πολιτική της Κυβέρνηση ήταν εσφαλμένη, γιατί εκμεταλλεύθηκε τους αγρότες και κυρίως γιατί τους στέρησε τα κεφάλαια, προϊόν του μόχθου τους, για την αναδιάρθρωση της γεωργίας.

Πίνακας 16.1

Από τον πίνακα αυτό προκύπτει, ότι οι ενισχύσεις –επιδοτήσεις του Αγροτικού Τομέα από τον Τακτικό Προϋπολογισμό τις περιόδους 1953 - 1960, 1961 - 1970 και 1971 - 1980 ήσαν 2,9%, 8% και 9,6% αντίστοιχα και συμμετείχαν στην διαμόρφωση του Αγροτικού Προϊόντος με ποσοστό 1,7%, 6,8% και 12,6% τις ίδιες χρονικές περιόδους (Μεταβλητές, Ποσοστό 2/1 και ποσοστό 2/7).

Μετά την ένταξη της Χώρας μας στην ΕΟΚ την περίοδο 1981 - 1988 οι επιδοτήσεις –ενισχύσεις της Κυβέρνησης προς τους αγρότες μειώθηκαν σε ποσοστό 33,4% του συνόλου των εθνικών και κοινοτικών ενισχύσεων.

Στην συνέχεια η Κυβέρνηση με πρόσχημα την ΚΑΠ μείωσε κατακόρυφα τις ενισχύσεις –επιδοτήσεις τις περιόδους 1989 - 1994, 1995 - 1999 και 2000 - 2007 σε ποσοστό 7,4%, 4,5% και 5,7% αντίστοιχα του

συνόλου των εθνικών και κοινοτικών ενισχύσεων (Μεταβλητή, Ποσοστό 2α/2), ενώ οι κοινοτικές ενισχύσεις τις ίδιες χρονικές περιόδους αυξάνονται διαχρονικά και σταθεροποιούνται την χρονική περίοδο 2000 - 2007.

Αποτέλεσμα αυτής της αγροτικής πολιτικής της Κυβέρνησης στα πλαίσια της ΚΑΠ ήταν η μείωση του συνόλου των εθνικών και κοινοτικών επιδοτήσεων τις περιόδους 1989 - 1994, 1995 - 1999 και 2000 - 2007, από 12,2% που ήταν την περίοδο 1981-1988, σε ποσοστά 10,3%, 8,5% και 6,3% των δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού και η συμμετοχή αυτών (των επιδοτήσεων) στην διαμόρφωση του Αγροτικού Προϊόντος με ποσοστά 27,1%, 31,8%, 33,3% και 35,5% τις ίδιες χρονικές περιόδους (Μεταβλητές, Ποσοστό 2/1 και Ποσοστό 2/7).

Από αυτά με ασφάλεια βγαίνει το συμπέρασμα, ότι η Κυβέρνηση, αν και επέτυχε τον στόχο της με την μείωση του ενεργού αγροτικού πληθυσμού από το 51% την δεκαετία του 1950 στο 26% την δεκαετία του 1980 του συνόλου του ενεργού πληθυσμού της Χώρας μας, εξακολουθεί από την δεκαετία του 1990 μέχρι σήμερα, με την κατάργηση των συμβατών με την ΚΑΠ επιδοτήσεων, να επιδιώκει την περαιτέρω συρρίκνωση της γεωργίας στο μέσο επίπεδο των Χωρών -Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όμως αυτή η γεωργική πολιτική είναι εσφαλμένη, γιατί στερεί την βιομηχανία από πρώτες ύλες, αυξάνει την εισαγωγική διείσδυση αγροτικών προϊόντων από τρίτες και Ευρωπαϊκές Χώρες, με τιμές κατά κανόνα μεγαλύτερες, λόγω ελλείψεων στην ελληνική αγορά και δημιουργεί στρεβλώσεις στην οικονομία της Χώρας μας, αφού η

Κυβέρνηση δεν επέτυχε τον στόχο της, που ήταν η εκβιομηχάνιση της οικονομίας και αναζητά συνέχεια ξένες επενδύσεις.

Οι συμβατές με την ΚΑΠ επιδοτήσεις-ενισχύσεις του Αγροτικού Τομέα, δεν είναι «δώρο» της Κυβέρνησης προς τους αγρότες, αλλά κίνητρο αναπτυξιακό, όπως υπάρχουν κίνητρα και για τους άλλους τομείς της οικονομίας μας. Ειδικότερα οι ενισχύσεις –επιδοτήσεις των αγροτών αποτελούν μικρό μόνον μέρος των κονδυλίων, τα οποία με την μορφή κινήτρων έχουν διοχετευθεί στην βιομηχανία.

Η καλύτερη επένδυση για την Κυβέρνηση είναι η επένδυση στον Έλληνα αγρότη, βιοτέχνη, βιομήχανο, έμπορο κλπ, πάντοτε με γνώμονα το γενικότερο όφελος, που είναι η ανάπτυξη **όλων των τομέων της οικονομίας** της Χώρας μας και όχι οι ξένες επενδύσεις που μεταφέρουν τα κέρδη τους εκτός Ελλάδας.

Πίνακας 16.2

Από τον Πίνακα αυτό προκύπτει, ότι οι επενδύσεις στον Αγροτικό Τομέα από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (αγροτική οδοποιία, φράγματα, κανάλια άρδευσης κλπ) τις χρονικές περιόδους 1953 - 1960 και 1961 - 1970 ανέρχονταν στο 22,2% και 24,8% του συνόλου των επενδύσεων του Προγράμματος αυτού και συμμετείχαν στην διαμόρφωση του Αγροτικού Προϊόντος κατά 2,5% και 5% τις ίδιες χρονικές περιόδους.

Στην συνέχεια οι επενδύσεις αυτές μειώνονται σταδιακά και την περίοδο 2000 - 2007 είναι το 5,3% του συνόλου του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και συμμετέχουν στην διαμόρφωση του

Αγροτικού Προϊόντος κατά ποσοστά μειωμένα σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο (1961 - 1970) αλλά με αυξητική τάση, 5,6% την περίοδο 2000 - 2007, τούτο δε οφείλεται στην μείωση του ρυθμού αύξησης του Αγροτικού Προϊόντος (Μεταβλητές, Ποσοστό 4/3 και Ποσοστό 4/7).

Τα έργα αυτά, κυρίως τα φράγματα και τα κανάλια άρδευσης, έχουν μεγάλη σημασία για την γεωργία και είναι κατ' εξοχήν αναπτυξιακά έργα μακράς πνοής, για 50, 100, 200 κλπ. έτη, και μεγάλης απόδοσης, οι επενδύσεις δε αυτές δεν εξαρτώνται από την ΚΑΠ και κάθε Κυβέρνηση μπορεί με τέτοια έργα να υποστηρίξει την γεωργία.

Λόγου χάριν η εκτροπή του ποταμού Αχελώου για την άρδευση του Θεσσαλικού κάμπου, είναι ένα έργο αναπτυξιακό και για την βιομηχανία, την ενέργεια (υδροηλεκτρικά έργα), την ύδρευση της Αθήνας μέσω του ποταμού Μόρνου και της λίμνης Υλίκης κλπ. Το νερό αποτελεί προϋπόθεση για την ζωή μας και την ανάπτυξη όχι μόνον της γεωργίας, αλλά όλων των τομέων της οικονομίας κάθε Χώρας. Ενδεικτικά ο ποταμός Δούναβης στην Κεντρική Ευρώπη, ο Αμαζόνιος ποταμός στην Νότια Αμερική, ο ποταμός Νείλος στην Αίγυπτο κλπ.

Από αυτά με ασφάλεια βγαίνει το συμπέρασμα, ότι η Κυβέρνηση από την δεκαετία του 1970 μέχρι σήμερα δεν υποστήριξε την αγροτική ανάπτυξη με επενδύσεις από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων.

Πίνακας 16.3

Από τον πίνακα 16.3 προκύπτει, ότι οι Επενδύσεις στον Αγροτικό Τομέα, επενδύσεις αύξησης της παραγωγικότητας, δημόσιες εγγείων βελτιώσεων σε επίπεδο Νομού και ιδιωτικές για εκμηχάνιση και άρδευση των καλλιεργειών, στο σύνολό τους συμμετέχουν στην διαμόρφωση του Αγροτικού Προϊόντος με αυξανόμενα ποσοστά τις χρονικές περιόδους 1953 - 1960 και 1961 - 1970 κατά 7,7% και 13,6% αντιστοίχως και από την δεκαετία του 1970 μειώνονται διαχρονικά σε 13,1% (1971 - 1980) σε 9,5% (1981 - 1988), σε 7,9% (1989 - 1994), σε 8,2% (1995 - 1999) και αυξάνονται σε 20,8% την περίοδο 2000 - 2007, προφανώς για κάλυψη των αυξημένων αναγκών σε αγροτικά -διατροφικά προϊόντα λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004 στην Αθήνα (Μεταβλητή, Ποσοστό 5/7).

Όμως οι κρατικές επενδύσεις υστερούν σημαντικά των ιδιωτικών επενδύσεων, οι οποίες ανέρχονται σε 69,4% (1953 - 1960), σε 59,7 (1961 - 1970), σε 64,3% (1971 - 1980) σε 59% (1981 - 1990) και 50,1% (1989 - 1994) (Μεταβλητή, Ποσοστό 5α/5).

Μόνο όταν η ΑΤΕ μετατράπηκε σε εμπορική Τράπεζα και αύξησε τα επιτόκια χορηγήσεων στο 22%, μειώθηκαν οι ιδιωτικές επενδύσεις και εξισώθηκαν με τις κρατικές.

Στην συνέχεια από τον ίδιο Πίνακα 16.3 προκύπτει, ότι το σύνολο των δανείων των αγροτών από την ΑΤΕ συμμετείχε στην διαμόρφωση του Αγροτικού Προϊόντος με 21,7% (1953 - 1960), με 31,0% (1961 - 1970), με 40,6% (1971 - 1980) και 54,1% (1981 - 1988), εκ των οποίων συνάγεται, ότι οι αγρότες επένδυσαν σημαντικά ποσά στις δύο τελευταίες χρονικές περιόδους πριν και μετά την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ,

καθώς και ότι μετά την μετατροπή της ΑΤΕ σε εμπορική Τράπεζα, οι αγρότες μείωσαν τις επενδύσεις τους, λόγω των υψηλών επιτοκίων, κατακόρυφα σε 26,8% (1989 - 1994), σε 21,5% (1995 - 1999) και 12,1% (2000 - 2007) (Μεταβλητή, Ποσοστό 8/7).

Από το σύνολο των παραπάνω δανείων από την ΑΤΕ το μεγαλύτερο ποσοστό (85-90%) κάλυπτε τις καλλιεργητικές ανάγκες των αγροτών (Μεταβλητή, Ποσοστό 8α/8).

Συνοψίζοντας τις παραπάνω διαπιστώσεις με ασφάλεια βγαίνει το συμπέρασμα, ότι η Κυβέρνηση εγκατέλειψε την γεωργία, η οποία στηρίχθηκε στις επενδύσεις των αγροτών, που αντλούσαν κεφάλαια από την ΑΤΕ με τα γνωστά υψηλά επιτόκια.

Ειδικότερα την περίοδο 1981 - 1988 οι αγρότες επένδυσαν συνολικά (295.682 + 2.847.170 =) 3.142.852 εκατ. Δρχ. ή 3.142,852 δις δρχ., ενώ η Κυβέρνηση επένδυσε μόνο 205.581 εκατ. Δρχ. ή 205,581 δις δρχ.

Η διαφορά είναι τεράστια. **Οι επενδύσεις αγροτών στην γεωργία είναι δεκαπενταπλάσιες και πλέον από τις επενδύσεις της Κυβέρνησης** (3.142,852 /205,581= 15,29). Οι αγρότες επένδυσαν αυτά τα χρηματικά ποσά, γιατί τότε οι τιμές των αγροτικών προϊόντων στην ΕΟΚ ήταν πολύ μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες τιμές των ελληνικών προϊόντων την δεκαετία του 1970 - 1980.

Όμως οι τιμές των αγροτικών προϊόντων στην ΕΟΚ μειώθηκαν με την τροποποίηση της ΚΑΠ το 1984 και οι αγρότες υπέστησαν σημαντικές ζημιές.

Η Κυβέρνηση όχι μόνο δεν βοήθησε τους αγρότες να αντιμετωπίσουν τις ζημιές που υπέστησαν, αλλά με μία άνευ προηγουμένου ενέργεια μετέτρεψε την ΑΤΕ σε ανώνυμη εταιρία – εμπορική Τράπεζα στο τέλος του έτους 1990.

Η ΑΤΕ, αποκλειστικός μέτοχος της οποίας ήταν το Δημόσιο με ποσοστό 100%, αύξησε αμέσως τα επιτόκια χορηγήσεων από 1.1.1991 κατά 5,5 ποσοστιαίες μονάδες.

Αποτέλεσμα των ενεργειών αυτών της Κυβέρνησης ήταν η υπερχρέωση του Αγροτικού Τομέα, ο οποίος αναγκάστηκε να εξοφλήσει δάνεια που είχε συνάψει με επιτόκιο 16,5% με το νέο επιτόκιο της ΑΤΕ [22% + 2,4 (ανατοκισμός)=] 24,4%.

Πίνακας 17

Στον Πίνακα αυτό αποτυπώνονται τα αποτελέσματα της αγροτικής πολιτικής της Κυβέρνησης.

α. Η συμμετοχή του Αγροτικού Προϊόντος στον ΑΕΠ μειώνεται κατακόρυφα από 28,6% το έτος 1951 σε 3,3% το έτος 2006.

β. Το αγροτικό εισόδημα σε σχέση με το εθνικό εισόδημα μειώνεται κατακόρυφα από 31,5% το έτος 1951 σε 4,1% το έτος 2006.

γ. Το κατά κεφαλήν αγροτικό εισόδημα σε σχέση με το εθνικό κατά κεφαλήν εισόδημα μειώθηκε από 66% το έτος 1951 σε 15% το έτος 2006 και ειδικότερα:

Την δεκαετία του 1950 μειώθηκε κατακόρυφα κατά 21 ποσοστιαίες μονάδες, από 66% που ήταν το έτος 1951 σε 45% το έτος 1960.

Την δεκαετία του 1960 παρουσιάζει ανάκαμψη κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες, από 45% που ήταν το έτος 1960 σε 50% το έτος 1970.

Την δεκαετία του 1970 παρουσιάζει σημαντική ανάκαμψη κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες, από 50% που ήταν το έτος 1970 σε 58% το έτος 1980.

Την οκταετία 1981 - 1988 παρουσιάζει περαιτέρω ανάκαμψη κατά 3 μονάδες και ανέρχεται στο 61% το έτος 1988.

Την εξαετία 1989 - 1994 μειώθηκε σημαντικά κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες, από 61% που ήταν το έτος 1988 σε 53% το έτος 1994.

Την πενταετία 1995 - 1999, καταρρακιά από το 53% που ήταν το έτος 1994 σε 25% το έτος 1999, δηλαδή μειώθηκε κατά 28 ποσοστιαίες μονάδες και είναι $(832.261 / 340,75 =)$ **2.442 ευρώ**.

Την επταετία 2000 -2006, περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων, μειώνεται περαιτέρω κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες, από 25% που ήταν το 1999 **στο ιστορικό χαμηλό 15% το έτος 2006**.

Την περίοδο αυτή το κατά κεφαλήν αγροτικό εισόδημα ήταν **2.550 ευρώ**, που σημαίνει ότι μία οικογένεια με δύο παιδιά είχε ετήσιο εισόδημα $(2.550 \times 4 =)$ **10.200 ευρώ**, ποσό ίσο με το ελάχιστο αφορολόγητο εισόδημα την περίοδο αυτή.

Αντιθέτως το κατά κεφαλήν εθνικό εισόδημα την ίδια περίοδο από $(3.326.211 / 340,75 =)$ **9.761 ευρώ** που ήταν το έτος 1999 αυξάνεται σε **17.046 ευρώ** το έτος 2006, δηλαδή μία τετραμελής οικογένεια είχε ετήσιο εισόδημα $(17.046 \times 4 =)$ **68.184 ευρώ**.

Σήμερα μετά την δημοσιονομική κρίση της Χώρας μας το κατά κεφαλήν εισόδημα των αγροτών έχει μειωθεί πολύ κάτω από τα 2.550 ευρώ. Ο ακριβής λογιστικός προσδιορισμός του δεν έχει σημασία, αν δηλαδή είναι 1.500 ή 2000 ευρώ. Σημασία έχει, ότι ένας στους τέσσερες απασχολούμενους της Χώρας μας ασχολείται με την γεωργία, καθώς και ότι ο αγροτικός πληθυσμός, που αποτελεί το 25% περίπου του όλου πληθυσμού της Ελλάδας, υποφέρει και ζει κάτω από τα όρια της φτώχειας.

7.- Συμπέρασμα

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Κυβέρνησης να επιλέξει κατ' αρχήν την βιομηχανία και μεταγενέστερα τον Τραπεζικό Οικοδομικό και Τουριστικό Τομέα, ως τομείς κλειδιά για την ανάπτυξη της οικονομίας της Χώρας μας επί δύο αιώνες, με εξαίρεση τις χρονικές περιόδους 1910 - 1939 και 1981 - 1988, ήταν εσφαλμένη. Το ορθό ήταν να επιλεγεί η γεωργία ως τομέας κλειδί για την ανάπτυξη, ώστε η σταδιακή μείωση της γεωργίας να συνδέεται με την σύγχρονη και κατά το δυνατό συμμετρική ανάπτυξη των παραπάνω τομέων της οικονομίας.

Στην συνέχεια η διαμόρφωση της αγροτικής πολιτικής της Κυβέρνησης με στόχο πάντοτε την απόσπαση του γεωργικού πλεονάσματος προς όφελος είτε της βιομηχανίας, είτε άλλων κλάδων της οικονομίας, ήταν ακραία πολιτική, που δημιούργησε στρεβλώσεις και ειδικότερα την μεγέθυνση του Τραπεζικού και Οικοδομικού Τομέα σε βάρος όχι μόνο της γεωργίας αλλά και της βιομηχανίας.

Η πολιτική τιμών και εισοδημάτων μόνο για τα αγροτικά προϊόντα και η επιτοκιακή πολιτική της Κυβέρνησης την τελευταία

περίοδο (1953 - 2007) οδήγησαν σε κατάρρευση την γεωργία. Η μετατροπή της ΑΤΕ από την Κυβέρνηση σε εμπορική Τράπεζα αποτέλεσε την «χαριστική βολή» για την γεωργία. Ακόμη και η Γερμανία, μια Χώρα με μεγάλη βιομηχανική ανάπτυξη και πολύ μικρό αγροτικό τομέα, της τάξης περίπου του 5% του συνόλου του ενεργού οικονομικά πληθυσμού της, επέλεξε την εξαίρεση της συνεταιριστικής Τράπεζας DG Bank από το Κοινοτικό καθεστώς για τις Τράπεζες με σκοπό την χρηματοδότηση της γεωργίας της.

Όσον αφορά την ΚΑΠ η ΕΕ σήμερα έχει μετεξελιχθεί σε μία εμπορική ένωση πολλών ταχυτήτων. Η πρώην ΕΟΚ δεν επέτυχε τον σκοπό της, που ήταν η σύγκλιση των οικονομιών των Κρατών-Μελών της προς αμοιβαίο όφελος.

Σήμερα στην Ευρωζώνη των 16 Κρατών –Μελών υπάρχουν δύο μπλοκ, οι φτωχές Χώρες του Νότου και οι πλούσιες Χώρες του Βορρά. Οι υπόλοιπες Χώρες της ΕΕ των 33 Κρατών –Μελών αποτελούν το τρίτο μπλοκ, εκτός Ευρωζώνης.

Η οικονομική κυριαρχία της Γερμανίας στην ΕΕ δεν αμφισβητείται. Ότι δεν επέτυχε η Γερμανία με τους δύο Παγκοσμίους Πολέμους, σκοπός των οποίων ήταν η επέκταση για διέξοδο (περαιτέρω ανάπτυξη) της βιομηχανίας της, το επέτυχε μέσω της πρώην ΕΟΚ, της ΕΕ και μεταγενέστερα του ΠΟΕ με την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων των Κρατών-Μελών, που είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία μιας ενιαίας τεράστιας εσωτερικής αγοράς για την ελεύθερη διακίνηση των βιομηχανικών προϊόντων της, χωρίς δασμούς και αντισταθμιστικές εισφορές από τα Κράτη –Μέλη της ΕΟΚ, της ΕΕ και του ΠΟΕ.

Στα πλαίσια των παραπάνω πολιτικοοικονομικών εξελίξεων η ΚΑΠ μέσα από την μεταρρύθμιση του 2004 έχει σκοπό την διατήρηση και όπου είναι δυνατόν την σμίκρυνση της γεωργίας, **χωρίς να απαγορεύει στα Κράτη-Μέλη να ασκήσουν άλλες πολιτικές συμβατές με την ΚΑΠ**, όπως να θεσμοθετήσουν ειδικές προδιαγραφές για τα αγροτικά προϊόντα τους, λόγου χάριν το γάλα. Εναπόκειται στην Κυβέρνηση, αν θέλει, να ασκήσει τέτοιες πολιτικές για να στηρίξει και να περισώσει, ότι μπορεί από την γεωργία.

7. Πηγές :

Βιβλιογραφία :

1. Ευλογιάννης Δημήτριος – Αγροτικές Συνεταιριστικές οργανώσεις (ΤΕΙ Ηπείρου Άρτας)
2. Δρούγκας – Μηλιακός – Η ΑΤΕ και το τραπεζικό σύστημα
3. Σαπουνάς – Μηλιακός – Επιπτώσεις από την ένταξη στην ευρωπαϊκή ένωση και διδάγματα για το μέλλον
4. Τσούμας – Τασιούλας – Ιδιοκτησιακό καθεστώς και αξιοποίηση αγροτικής γης στην Ελλάδα
5. Ραπτάρης – Διαρκής Κώδιξ Νομοθεσίας – Τόμοι 7 & 12 Α

Πτυχιακές/Εργασίες :

1. Μποζιάρης Αντώνης – Διπλωματική εργασία – Αγροτική τράπεζα και ανάπτυξη στην Ελλάδα
2. Λαζαρίδου Σοφία – Πτυχιακή εργασία – Η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική και η Ελλάδα

Νόμοι-ΦΕΚ, Αποφάσεις :

- Βουλή των Ελλήνων : <http://www.hellenicparliament.gr/>
- Εθνικό Τυπογραφείο : <http://www.et.gr/>